

Algemeen Ambtsbericht Azerbeidzjan

Maart 2010

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid
Afdeling asiel, hervestiging en terugkeer

Den Haag

	<i>Pagina</i>
1	Inleiding 4
2	Landeninformatie 6
2.1.1	Land en volk 6
2.1.2	Geschiedenis 9
2.2	Staatsinrichting 11
2.3	Politieke ontwikkelingen 15
2.4	Veiligheidssituatie 19
3	Mensenrechten 20
3.1	Waarborgen 20
3.2	Toezicht op naleving van de mensenrechten 21
3.3	Naleving en schendingen 24
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting 24
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering 31
3.3.3	Vrijheid van godsdienst 34
3.3.4	Bewegingsvrijheid 39
3.3.4.1	Vestiging en in- en uitreis 39
3.3.4.2	Bevolkingsadministratie 41
3.3.4.3	Identiteitsdocumenten 43
3.3.4.4	Staatsburgerschap/ nationaliteitswetgeving 46
3.3.5	Rechtsgang 47
3.3.6	Arrestaties en detenties 49
3.3.7	Mishandeling en marteling 53
3.3.8	Doodstraf 55
3.3.9	Verdwijningen, buitengerechtelijke executies en moorden 55
3.3.10	Mensenhandel en mensensmokkel 56
3.4	Positie van specifieke groepen 58
3.4.1	Etnische minderheden 58
3.4.1.1	Etnische Armeniërs 59
3.4.1.2	Overige etnische minderheden 60
3.4.2	Leden van oppositiepartijen 61
3.4.3	Voormalige OMON/OPON-medewerkers en hun familieleden 62
3.4.4	Aanhangers en familieleden van Gumbatov en Husseinov 62
3.4.5	Dienstplichtigen 63
3.4.6	Homoseksuelen en transseksuelen 66
3.4.7	Minderjarigen 69
3.4.8	Vrouwen 71
4	Vluchtelingen en ontheemden 75
4.1	Binnenlands ontheemden 75
4.2	Vluchtelingen 77
4.3	Activiteiten internationale organisaties. 78

5	Situatie in Nachitsjevan	80
6	Situatie in Nagorny Karabach	83
6.1	Ontstaan van het conflict	83
6.2	Basisgegevens	84
6.3	Politieke onderhandelingen over Nagorny Karabach	87
6.4	Veiligheidssituatie	88
6.5	Mensenrechtensituatie	89
6.6	Positie specifieke groepen	93
6.6.1	Positie etnische Azeri	93
6.6.2	Dienstplichtigen	94
6.6.3	Oorlogsveteranen	95
	Bijlage(n)	96
I	Lijst van geraadpleegde bronnen	96
II	Lijst van gebruikte afkortingen	105
III	Landkaart van Azerbeidzjan	106
IV	Overzichtskaart van Nagorny Karabach, de bezette gebieden en de frontlijn	107

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Azerbeidzjan beschreven, voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Azerbeidzjan en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerder verschenen algemene ambtsberichten over de situatie in Azerbeidzjan (laatstelijk maart 2009) en beslaat de periode maart 2009 tot en met maart 2010.

Het algemeen ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, internationale organisaties, niet-gouvernementele organisaties, de Azerbeidzjaanse autoriteiten, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van Nederlandse vertegenwoordigingen, andere Westerse ambassades, de Raad van Europa (RvE) en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee van dit algemeen ambtsbericht wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek- en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van Azerbeidzjan. Ook is in dit hoofdstuk een passage over land en bevolking opgenomen en wordt informatie verschaft over staatsinrichting en corruptie.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan geschetst. Na een overzicht van garanties op basis van nationale wetgeving en internationale verdragen waarbij Azerbeidzjan partij is, komen mogelijkheden van toezicht aan de orde. Daarna volgt een beschrijving van de feitelijke naleving van de mensenrechten. Tot slot wordt aandacht besteed aan de positie van specifieke groepen.

In hoofdstuk vier komt de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen aan de orde. Bovendien wordt informatie verstrekt over activiteiten van internationale organisaties, waaronder UNHCR.

In hoofdstuk vijf wordt ingegaan op de situatie in de Azerbeidzjaanse exclave Nachitsjevan.

In hoofdstuk zes wordt ingegaan op de situatie in Nagorny Karabach en de bezette gebieden.

In dit ambtsbericht zal het begrip “Azerbeidzjan” of “Azerbeidzjaans” worden gebruikt ter aanduiding van de Republiek Azerbeidzjan en “Azerbeidzjaan(s)” ter aanduiding van personen die het staatsburgerschap van Azerbeidzjan bezitten. De term “Azeri” zal uitsluitend worden gebruikt ter aanduiding van de etnische afkomst van een persoon.

2 Landeninformatie

2.1.1 Land en volk

Land

De Republiek Azerbeidzjan werd in 1991 een onafhankelijke staat. Azerbeidzjan heeft een oppervlakte van 86.600 vierkante kilometer (ongeveer twee keer Nederland) en grenst aan Armenië, Georgië, Iran, de Russische Federatie en Turkije.¹ Het land is bestuurlijk ingedeeld in 59 administratieve regio's, 11 steden en 1 autonome republiek, te weten de Autonome Republiek Nachitsjevan.² Circa 16% van het grondgebied van Azerbeidzjan – bijna het gehele grondgebied van Nagorny Karabach en de gebieden ten westen en ten zuiden ervan – bevindt zich buiten de effectieve controle van de Azerbeidzjaanse autoriteiten.³ De stad Bakoe, gelegen aan de Kaspische Zee, is de hoofdstad.⁴ De *manat* is sinds 1 januari 1994 het officiële betaalmiddel in Azerbeidzjan.⁵

Azerbeidzjan staat in de top twintig van meest olierijke staten ter wereld. Dankzij de inkomsten uit de export van olie behoort de economie van Azerbeidzjan tot de snelstgroeiende ter wereld.⁶ Het land beschikt verder over een natuurlijke reserve aan gas, met een inhoud van twee triljoen kubieke meter.⁷

Volk

Azerbeidzjan telt ruim 8 miljoen inwoners.⁸ Sinds de onafhankelijkheid in 1991 heeft ongeveer een vijfde van de bevolking Azerbeidzjan verlaten, waaronder veel etnische Armeniërs evenals personen van gemengde (Armeens-Azeri) afkomst en

¹ Central Intelligence Agency, [The World Factbook, Azerbaijan, 5 augustus 2009, geraadpleegd op 19 augustus 2009.](#)

² Central Intelligence Agency, [The World Factbook, Azerbaijan, 5 augustus 2009, geraadpleegd op 19 augustus 2009.](#) Voor een overzicht van de situatie in de autonome republiek Nachitsjevan wordt verwezen naar hoofdstuk 5 van dit ambtsbericht.

³ Voor een overzicht van de situatie in Nagorny Karabach en de bezette gebieden wordt verwezen naar hoofdstuk 6 van dit ambtsbericht.

⁴ Artikel 22 van de Grondwet; Central Intelligence Agency, [The World Factbook, Azerbaijan, 5 augustus 2009, geraadpleegd op 19 augustus 2009.](#)

⁵ In januari 2006 werd de nieuwe *manat* (AZN) geïntroduceerd, welke de oude *manat* (AZM) verving; 5000 oude *manat* is gelijk aan één nieuwe *manat*.

⁶ Economist Intelligence Unit, [Country Profile 2008, Azerbeidzjan.](#) De olie-inkomsten worden met name aangewend voor defensie, infrastructuur, onderwijs en gezondheidszorg.

⁷ US Library of Congress, [The Economy](#) (countrystudies.us/azerbaijan/24.htm), geraadpleegd op 19 augustus 2009.

⁸ Central Intelligence Agency, [The World Factbook, Azerbaijan, 5 augustus 2009, geraadpleegd op 19 augustus 2009.](#)

gemengd gehuwden. Tegelijkertijd zijn circa 200.000 etnische Azeri uit Armenië naar Azerbeidzjan gevlucht.

De bevolking (inclusief Nagorny Karabach) wordt volgens de census van 1999 als volgt naar etniciteit onderverdeeld: Azeri (90,6%), Lezghins (2,2%), Russen (1,8%), Armeniërs (1,5%), Talysh (1%), Avaren (0,6%), Turken (0,5%), Tataren (0,4%), Oekraïners (0,4%), Sakhur (0,2%), Georgiërs (0,2%) Koerden (0,2%) Tat (0,13%), Joden (0,1%) en Udin (0,05%).⁹ Het merendeel van de etnische Armeniërs woont in Nagorny Karabach. De schattingen over het aantal etnische Armeniërs in de overige delen van Azerbeidzjan lopen uiteen van 10.000 tot 30.000 personen (zie paragraaf 3.4.1.1).

Het overgrote deel van de bevolking van Azerbeidzjan (circa 96%) beschouwt zichzelf als moslim (waarvan circa 65% sji'it en circa 35% soenniet), vaak meer op culturele en etnische gronden dan om religieuze redenen. Het overige deel van de bevolking bestaat voornamelijk uit Russisch-orthodoxen, Armeens-orthodoxen, aanhangers van andere christelijke stromingen, Joden en niet-gelovigen.¹⁰ In Azerbeidzjan worden het sjiïsme, het soennisme, de Russisch-orthodoxe kerk en het jodendom als “traditionele religies” beschouwd.¹¹ Daarnaast bestaan er reeds meer dan honderd jaar kleine gemeenschappen van evangelische lutheranen, rooms-katholieken, baptisten, molokanen,¹² zevendedagsadventisten en baháís. De afgelopen decennia is er een aantal nieuwe gemeenschappen bijgekomen, zoals de wahabieten, pinkstergemeenten, evangelische christenen, Jehova's getuigen en hare krishna's.¹³

Talen

Het Azerbeidzjaans¹⁴ is sinds 1995 de enige officiële taal van het land.¹⁵ De Wet op de Staatstaal van 2002 bepaalt onder andere dat de kennis van het Azerbeidzjaans verplicht is voor iedere staatsburger van Azerbeidzjan. Op lokaal niveau wordt in de praktijk ook met de autoriteiten in de plaatselijke taal gecommuniceerd, maar alleen indien beide partijen de lokale taal spreken. Dit

⁹ UNDP, 2006 - *Living conditions in the Azerbaijan Republic*.

¹⁰ US Department of State, *Azerbaijan: International Religious Freedom Report 2009*, 26 oktober 2009.

¹¹ US Department of State, *Azerbaijan: International Religious Freedom Report 2009*, 26 oktober 2009.

¹² De molokanen zijn afgesplitst van de Russisch-orthodoxe kerk.

¹³ US Department of State, *Azerbaijan: International Religious Freedom Report 2009*, 26 oktober 2009.

¹⁴ Met “het Azerbeidzjaans” wordt bedoeld de moedertaal van de grootste etnische groep van Azerbeidzjan, de Azeri. Het Azerbeidzjaans is nauw verwant aan het Turks.

¹⁵ Zie artikel 21, lid 1 van de Grondwet en artikel 1 van de Wet op de Staatstaal van 2002 (in werking getreden op 13 januari 2003, met latere wijzigingen).

beperkt zich echter tot de mondelinge communicatie; alle correspondentie met de autoriteiten vindt plaats in het Azerbeidzjaans.¹⁶

Naast het Azerbeidzjaans worden in Azerbeidzjan onder meer de volgende talen gesproken:¹⁷ Armeens, Avar, Budukh, Judeo-tat, Khalaj, Khinalugh, Kryts, Kurmanji, Lezgi, Talysh, Moslim-tat, Tsakhur, en Udi.¹⁸ Voorts wordt in Azerbeidzjan nog steeds veel Russisch gesproken, vaak als tweede taal, door vooral de oudere generatie en hoger opgeleiden.¹⁹

Onderwijs en taalvaardigheden

Vanaf 1938 werd het Russisch een verplicht vak in het basis- en voortgezet onderwijs. Hoewel het Russisch tijdens de Sovjetperiode de officiële taal was, was het eveneens gebruikelijk dat het Azerbeidzjaans als vak werd aangeboden, of dat in het Azerbeidzjaans werd onderwezen. In het hoger onderwijs werd in die periode veel in het Azerbeidzjaans lesgegeven, met het Russisch als secundaire taal. In 1978 werd het Azerbeidzjaans, naast het Russisch, als officiële taal aangemerkt. Sinds 1989 wordt het Azerbeidzjaans verplicht onderwezen.

Het is in Azerbeidzjan verplicht 11 jaar lang – voor kinderen in de leeftijd 6 tot en met 16 jaar – onderwijs te volgen. De basisschool duurt vier jaar en de middelbare school zeven jaar, verdeeld over een cyclus van vijf jaar en een cyclus van twee jaar. Er wordt over het algemeen in het Azerbeidzjaans onderwezen.²⁰ Ook zijn er scholen waar primair in het Russisch²¹ of Georgisch wordt onderwezen of waar een deel van de lessen in het Engels wordt gegeven.

In de door etnische minderheden bewoonde gebieden wordt de plaatselijke minderheidstaal over het algemeen alleen op basisschoolniveau onderwezen en is het beperkt tot een apart vak, aangezien alle andere vakken in het Azerbeidzjaans of in het Russisch worden onderwezen. Onderwijs in de plaatselijke minderheidstaal op het middelbare schoolniveau wordt niet systematisch gegeven en is doorgaans sterk afhankelijk van de inzet en middelen van de lokale bevolking. In het hoger onderwijs wordt gedoceerd in het Azerbeidzjaans en soms in het Russisch of Engels, maar nooit in de plaatselijke minderheidstaal.

¹⁶ Voor uitgebreide informatie over taal wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan maart 2009.

¹⁷ Gegevens zijn voor een groot deel ontleend aan www.ethnologue.com, geraadpleegd op 19 augustus 2009.

¹⁸ Voor nadere informatie omtrent de hier genoemde talen wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van oktober 2007.

¹⁹ The Economist Intelligence Unit, Country Profile 2008, Azerbaijan.

²⁰ In sommige regio's is de secundaire taal waarin wordt onderwezen, de eigen minderheidstaal.

²¹ Volgens Europaworld gebruikt ongeveer 6% van alle middelbare scholen in Azerbeidzjan het Russisch als de primaire taal van onderwijs (via www.europaworld.com, geraadpleegd op 25 augustus 2009).

Teneinde volwaardig te kunnen deelnemen aan het maatschappelijk verkeer, zal een inwoner van Azerbeidzjan op zijn minst redelijk Azerbeidzjaans moeten kunnen spreken en begrijpen. Van personen die naar een school gingen waar primair in het Azerbeidzjaans werd onderwezen, mag verwacht worden dat zij de taal vloeiend spreken. Indien op school het Russisch de primaire taal was, mag op zijn minst een rudimentaire kennis van de Azerbeidzjaanse taal worden verondersteld.

2.1.2 Geschiedenis²²

Azerbeidzjan is voor het grootste deel van de geschiedenis onderworpen geweest aan vreemde mogendheden. Vanaf de 18de eeuw werd de Russische invloed in de Kaukasus steeds groter. Bij het Verdrag van Toerkmanchai van 1828 werden de invloedssferen in het gebied vastgelegd, waarbij het grondgebied van ongeveer het huidige Azerbeidzjan aan het Russische rijk werd toegewezen. De zuidelijke gebieden werden toegewezen aan Perzië. Na de omwentelingen in Rusland in 1917 en 1918 ontstond in de Kaukasus, net als in andere delen van het voormalige Russische rijk, een machtsstrijd die gepaard ging met (tijdelijk) machtsverlies door de Russische overheersers. Deze ontwikkelingen resulteerden in de onafhankelijkheid van een aantal landen, waaronder Azerbeidzjan. Op 28 mei 1918 werd de eerste onafhankelijke Republiek Azerbeidzjan opgericht. Deze onafhankelijkheid was echter van korte duur. Het Sovjetleger greep in en in april 1920 werd Azerbeidzjan onderdeel van de Sovjet-Unie.

Als gevolg van de politieke ontwikkelingen in de Sovjet-Unie in het begin van de jaren '90 en de desintegratie van de Unie, riep de Opperste Sovjet van de toenmalige Socialistische Sovjet Republiek Azerbeidzjan op 30 augustus 1991 de onafhankelijkheid uit. Op 18 oktober 1991 werd deze onafhankelijkheid formeel van kracht. Op 19 september 1995 sloot Azerbeidzjan zich aan bij het in 1991 opgerichte Gemeenebest van Onafhankelijke Staten (GOS).

De eerste jaren van de onafhankelijkheid werden gekenmerkt door economische malaise, oorlog om Nagorny Karabach²³ en felle onderlinge rivaliteit tussen de politieke machthebbers in het land. Na een mislukte staatsgreep van kolonel Surat Husseinov in juni 1993 werd Heydar Aliyev – op dat moment voorzitter van de assemblee van Nachitsjevan – benoemd tot voorzitter van de Nationale Assemblee. Op 3 oktober 1993 werd Heydar Aliyev gekozen tot president van Azerbeidzjan. Bij nieuwe presidentiële verkiezingen in oktober 2003, die

²² Ch. van der Leeuw, *Azerbajjan, A Quest for Identity*, 2000; Europaworld, *Azerbaijan: Recent History* (www.europaworld.com).

²³ Voor een beschrijving van de achtergronden van het conflict om Nagorny Karabach wordt verwezen naar paragraaf 6.1 van dit ambtsbericht.

gekenmerkt werden door onregelmatigheden en niet aan de internationale standaarden voldeden, werd Ilham Aliyev, de zoon van Heydar Aliyev, tot president van Azerbeidzjan gekozen. Na de verkiezingen volgde een aantal demonstraties in Bakoe. Deze demonstraties werden door de politie hardhandig onderdrukt.

De verkiezingen voor de Nationale Assemblee in november 2005 verliepen ordelijker en waren meer transparant maar voldeden niet aan internationale maatstaven.²⁴ Bij protestdemonstraties tegen de verkiezingsuitslag viel een groot aantal gewonden tijdens confrontaties met de politie en werden tientallen personen gearresteerd. Als gevolg van de kritiek op het stemproces verklaarde het Constitutioneel Hof de resultaten van de verkiezing in tien kiesdistricten ongeldig.²⁵ De herverkiezingen in deze tien districten in mei 2006 bevestigden de overwinning van de regeringspartij *Yeni Azərbaycan Party (YAP)*. In totaal kwam de *YAP* hiermee op 61 zetels, de onafhankelijken op 43 zetels, en de overige 21 zetels werden verspreid over andere partijen waaronder *Musavat* met 5 zetels.²⁶ Sinds de verkiezingen van november 2005 is er nauwelijks meer sprake van een echte oppositie in Azerbeidzjan.²⁷ De oppositie is zwak, onder meer door interne verdeeldheid en opeenvolgende splitsingen.²⁸

In oktober 2006 vonden gemeentelijke verkiezingen plaats. De verkiezingen werden geboycot door het oppositionele *Azadlig* blok.²⁹ Internationale waarnemers van de Raad van Europa noteerden een verbetering in de organisatie van het verkiezingsproces, maar constateerden ook onregelmatigheden.³⁰

In juni 2008 werd in de aanloop naar de presidentenverkiezingen van oktober 2008 de kieswet gewijzigd. De veranderingen betroffen onder meer de verkorting van de duur van de verkiezingscampagne van 60 naar 28 dagen en het reduceren van

²⁴ OSCE, Republic of Azerbaijan, Parliamentary Elections 6 November 2005, OSCE/ODIHR Election Observation Mission, Final Report, 1 februari 2006.

²⁵ OSCE, Republic of Azerbaijan, Partial repeat parliamentary elections, Annex to the final report on the 6 November 2005 parliamentary elections 13 mei 2006, 23 juni 2006. Zie ook: European Forum (20-02-06) Azerbaijan Update (www.europeanforum.net).

²⁶ The Economist Intelligence Unit, Country Profile 2006.

²⁷ OSCE/ODIHR, Election Observation Mission, Republic of Azerbaijan, Presidential Election 2008, Interim Report no.1 (1 – 17 september 2008).

²⁸ Friedrich Ebert Stiftung, Länderanalyse Südkaukasus: Krise und Kriegsgefahr?, april 2009.

²⁹ Volgens *Azadlig* had de Azerbeidzjaanse overheid gefaald om verbeteringen in het electorale proces door te voeren en maakte de samenstelling van de lokale verkiezingscommissies de verkiezingen per definitie oneerlijk.

³⁰ Council of Europe, Elections in Azerbaijan: some improvement, but much still to do to raise the level of trust and respect between central and local administration, 09-10-06. Uit de afwezigheid van *Azadlig*, het gebrek aan een actieve campagnevoering en de lage opkomst (33,9%) trok de Raad van Europa de conclusie dat een democratie op lokaal niveau nog geen politieke prioriteit heeft in Azerbeidzjan.

het aantal benodigde handtekeningen voor een presidentskandidaat van 45.000 naar 40.000. Vanuit de oppositie en internationale organisaties als de OCSE/ODIHR werd kritisch gereageerd op de gewijzigde kieswet.³¹

In oktober 2008 vonden presidentsverkiezingen plaats. De belangrijkste oppositiepartijen, waaronder *Musavat* en het *Azadlig* blok, boycotten de verkiezingen. Zij hadden forse kritiek op de gewijzigde kieswet en hadden door de opgelegde beperkingen op het gebied van vrijheid van meningsuiting (media) en vrijheid van vergadering (bijeenkomsten) geen vertrouwen in een democratische uitkomst.³² De verkiezingsdag verliep rustig, zonder noemenswaardige incidenten. De opkomst was hoog. Zittend president Ilham Aliyev won de verkiezingen met bijna 89% van de stemmen. Door onder meer het gebrek aan competitie en politiek debat, alsmede de restrictieve mediaomgeving, werd in de ogen van OVSE/ODIHR niet geheel voldaan aan de criteria voor serieuze, pluralistische democratische, verkiezingen.³³

2.2 Staatsinrichting

Wetgevende macht

De wetgevende macht berust in Azerbeidzjan formeel bij de assemblee (de *Milli Mejlis*).³⁴ De assemblee telt één kamer van 125 zetels.³⁵ De leden van de assemblee worden rechtstreeks gekozen voor een periode van vijf jaar.³⁶ Naast de *Milli Mejlis* beschikken ook de president van Azerbeidzjan, de assemblee van de Autonome Republiek Nachitsjevan en het Hooggerechtshof over een (beperkte) wetgevende bevoegdheid.³⁷ In de praktijk speelt de assemblee een beperkte, vooral reactieve rol in plaats van een initiërende rol in het wetgevingsproces. De rol van

³¹ Deze kritiek betrof onder meer de (eenzijdige) samenstelling van de kiescommissie en de klachten- en beroepsprocedure. Economist Intelligence Unit, [Country Report Azerbaijan](#), juli 2008 en Council of Europe, Joint opinion on the draft law on amendments and changes to the electoral code of the Republic of Azerbaijan by the Venice Commission and OCSE/ODIHR, Opinion no. 390/2006, 23 juni 2008.

³² RFE/RL, 'Boycott expected to reduce turnout in Azerbaijani presidential election', 15 oktober 2008.

³³ OSCE/ODIHR, [Republic of Azerbaijan, Presidential Election 15 October 2008, Election Observation Mission Final Report](#), 15 december 2008.

³⁴ Artikel 81 van de Grondwet. De wetgevende bevoegdheden van de assemblee zijn opgesomd in artikel 94 van de Grondwet, deze opsomming is limitatief.

³⁵ Artikel 82 van de Grondwet. Feitelijk telt de *Milli Mejlis* 124 zetels, aangezien de zetel voor de vertegenwoordiger uit Nagorny Karabach vacant blijft.

³⁶ Artikel 83 en 84 van de Grondwet. Sinds de wijziging van de Grondwet in 2002 kent Azerbeidzjan een volledig kiesdistrictenstelsel in plaats van een gemengd stelsel.

³⁷ Zie in deze context ook de Wet op Normatief-Wettelijke Akten (Wet 761-IF van 26 november 1999).

de assemblee bij het opstellen van wetgeving wordt geregeld overgenomen door het presidentiële apparaat.³⁸

Uitvoerende macht

Volgens de Grondwet berust de uitvoerende macht bij de president (Ilham Aliyev sinds oktober 2003). De president wordt gekozen voor een periode van vijf jaar. Sinds de amendering op de Grondwet in maart 2009 is de maximumtermijn voor het presidentschap afgeschaft (zie paragraaf 2.3).³⁹ De president benoemt en ontslaat zowel op centraal als lokaal niveau alle leden van de uitvoerende macht⁴⁰ en kan de door hen genomen beslissingen ongedaan maken.⁴¹ Ook de kabinetsformatie is volledig onder controle van de president, die de premier (Artur Rasizade sinds november 2003) en het kabinet benoemt. Weliswaar is de benoeming van de premier onderworpen aan de goedkeuring van de *Milli Mejlis*, doch indien de assemblee drie maal achtereen de goedkeuring onthoudt, mag de president zonder deze goedkeuring een premier benoemen.⁴² De president beschikt tevens over een (beperkte) wetgevende bevoegdheid.⁴³

Rechterlijke macht

De rechterlijke macht bestaat in Azerbeidzjan uit het Constitutioneel Hof,⁴⁴ het Hooggerechtshof, het Hof van Beroep⁴⁵ en reguliere en gespecialiseerde rechtbanken.⁴⁶ Gedurende hun ambtstermijn kunnen rechters niet worden vervangen.⁴⁷ In de praktijk kan de president zijn invloed op de rechterlijke macht doen gelden, vooral omdat hij de bevoegdheid heeft de lagere rechters te benoemen. De rechters van het Constitutioneel Hof, het Hooggerechtshof en het Hof van Beroep worden benoemd door de *Milli Mejlis* op voordracht van de

³⁸ The Economist Intelligence Unit, [Country Profile 2006, Azerbeidzjan](#).

³⁹ Tot die tijd kon de president op grond van de artikelen 99 en 101 van de Grondwet maximaal twee termijnen dienen.

⁴⁰ Respectievelijk artikel 109, onder 5, en artikel 124 van de Grondwet.

⁴¹ Artikel 109, onder 8, van de Grondwet.

⁴² Artikel 118 van de Grondwet.

⁴³ De president kan op grond van artikel 113 van de Grondwet decreten en voorschriften uitvaardigen. De president is tevens bevoegd te beslissen in alle zaken die niet expliciet binnen de bevoegdheden van de wetgevende en rechterlijke machten vallen, artikel 109, onder 32, van de Grondwet.

⁴⁴ Zie: www.constcourt.gov.az

⁴⁵ Er zijn vijf Hoven van Beroep in Azerbeidzjan. Deze zijn: Baku Court of Appeal, Ganja Court of Appeal, Sumgayit Court of Appeal, Ali-Bayramli Court of Appeal en Sheki Court of Appeal.

⁴⁶ Artikel 125 van de Grondwet.

⁴⁷ Artikel 127 van de Grondwet. Zie tevens de artikelen in Sectie II. Rechters van de Wet op de Rechtbanken en Rechters (1997) (*Courts and Judges Act 1997*). Volgens artikel 96 van de Wet op de Rechtbanken en Rechters worden nieuwe rechters in eerste instantie benoemd voor een periode van vijf jaar. Vervolgens wordt de benoeming -bij goed functioneren- voor onbepaalde tijd verlengd.

president.⁴⁸ Het Constitutioneel Hof bestaat uit negen rechters, die voor een periode van 15 jaar worden benoemd en niet herkiesbaar zijn.⁴⁹ Behalve over de grondwettigheid van internationale overeenkomsten en wet- en regelgeving kan het Constitutioneel Hof ook oordelen over de ontbinding van politieke partijen en publieke organisaties en over meningsverschillen betreffende de scheiding der machten.⁵⁰ Daarnaast kunnen individuele burgers bij het Constitutioneel Hof een beroep instellen tegen schendingen van mensenrechten en fundamentele vrijheden door de staat.⁵¹

Op grond van de Wet op de Rechtbanken en Rechters (1997) is de samenstelling van de rechterlijke macht van Azerbeidzjan als volgt:

1) in eerste aanleg:

- districts- en stadsrechtbanken (*district (city) courts*): deze rechtbanken zijn bevoegd te beslissen in eerste aanleg in alle straf- (met uitzondering van de zaken die binnen de bevoegdheden van de rechtbank inzake zware strafbare feiten vallen), civielrechtelijke alsmede bestuursrechtelijke zaken. Tegen uitspraken van districts- en stadsrechtbanken is beroep mogelijk bij het Hof van Beroep;
- economische rechtbanken (*local economic courts*). Tegen uitspraken van economische rechtbanken is beroep mogelijk bij het Hof van Beroep;
- rechtbank inzake zware strafbare feiten (*Serious Crimes Court*), gevestigd te Bakoe: deze rechtbank is bevoegd te beslissen in eerste aanleg omtrent strafzaken waarin een gevangenisstraf van 7 jaar of meer kan worden opgelegd. Tegen uitspraken van de rechtbank inzake zware strafbare feiten is beroep mogelijk bij het Hof van Beroep;
- militaire tribunalen (strafzaken waarin een gevangenisstraf van minder dan 7 jaar kan worden opgelegd) en het militair tribunaal inzake zware strafbare feiten (strafzaken waarin een gevangenisstraf van 7 jaar of meer kan worden opgelegd).⁵² Tegen de uitspraken van militaire tribunalen is beroep mogelijk bij de militaire kamer van het Hof van Beroep;

⁴⁸ Zie Artikel 109, onder (9), artikel 130 (Constitutioneel Hof), artikel 131, lid 2 (Hoogerechtshof) en artikel 132, lid 2 (Hof van Beroep) van de Grondwet. US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

⁴⁹ Artikel 14 van de Wet op het Constitutioneel Hof (*The Law of Azerbaijan Republic on Constitutional Court*) Nadere regels met betrekking tot het Constitutioneel Hof van Azerbeidzjan zijn uitgewerkt in de Wet op het Constitutioneel Hof van 23 december 2003.

⁵⁰ Op grond van artikel 130 van de Grondwet kunnen dergelijke procedures worden geïnitieerd door de president, de *Milli Mejlis*, de Raad van Ministers, het Hoogerechtshof, de procureur-generaal en de assemblee van de Autonome Republiek Nachitsjevan.

⁵¹ Artikel 34.1 van de Wet op het Constitutioneel Hof.

⁵² Het precieze aantal militaire tribunalen is niet bekend. Volgens de geraadpleegde experts zou in ieder geval één militair tribunaal per garnizoen moeten bestaan. Er bestaat slechts één militair tribunaal inzake zware strafbare feiten in Bakoe.

2) in beroep:

- het Hof van Beroep: dit gerechtshof is bevoegd te beslissen in beroepszaken, die zowel civielrechtelijke, bestuursrechtelijke, strafrechtelijke als economische zaken betreffen, nadat deze in eerste instantie door een algemene of gespecialiseerde rechtbank zijn beslecht. Het Hof heeft naast een militaire kamer ook een economische kamer, civiele kamer, strafkamer en een separate bestuurskamer. Tegen uitspraken van het Hof is cassatie mogelijk bij het Hooggerechtshof van Azerbeidzjan;

3) in cassatie:

- het Hooggerechtshof is het hoogste rechterlijke orgaan van Azerbeidzjan. Het beschikt over algemene jurisdictie.⁵³ Het Hooggerechtshof heeft aparte kamers voor strafrechtelijke, civielrechtelijke, economische en militaire zaken;

In Azerbeidzjan zijn de rechters onschendbaar.⁵⁴ Op grond van de Wet op de Rechtbanken en Rechters genieten rechters strafrechtelijke immuniteit gedurende hun ambtstermijn.⁵⁵ De *Judicial-Legal Council* oefent toezicht uit op de rechters.⁵⁶

In de context van de rechterlijke macht in Azerbeidzjan dient tevens de zogenaamde *Prokuratura* te worden genoemd. De belangrijkste taken van de *Prokuratura* zijn het toezicht houden op een uniforme toepassing van de wet en strafvervolging.⁵⁷ Het hoofd van de *Prokuratura*, de procureur-generaal, wordt benoemd en ontslagen door de president, na goedkeuring van de *Milli Mejlis*.⁵⁸

Politieke partijen

Er zijn in Azerbeidzjan meer dan dertig geregistreerde politieke partijen, waarvan de regeringspartij *Yeni Azərbaycan Party (YAP)* de grootste is met, naar eigen zeggen, 120.000 leden. Andere pro-regeringspartijen zijn *Alliance in the Name of Azerbaijan, Ana Vatan* ("Moederland"), *Party of National Statehood* en *Party Independence and Independent Azerbaijan*. De belangrijkste oppositiepartijen zijn

⁵³ Op grond van artikel 131, eerste lid, van de Grondwet en artikel 77 van de Wet op de Rechtbanken en Rechters (1997) is het Hooggerechtshof bevoegd in cassatie te beslissen in straf-, burger- en bestuursrechtelijke kwesties alsmede alle andere kwestie die binnen de bevoegdheden van algemene en gespecialiseerde rechtbanken vallen.

⁵⁴ Artikel 128 van de Grondwet.

⁵⁵ Artikel 101 Wet op de Rechtbanken en Rechters (1997). Dit artikel luidt als volgt: *Judges shall enjoy immunity subject to Article 128 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan. Except the cases when the judge has been caught committing the crime, judge shall not be subject to detention or arrest, personal search or examination and shall be criminally prosecuted subject to the permission of the Judicial-Legal Council.*

⁵⁶ Zie de *Judicial-Legal Council Act* (2004).

⁵⁷ Hiermee is de functie van de *Prokuratura* tot op zekere hoogte vergelijkbaar met die van het Openbaar Ministerie in Nederland.

⁵⁸ Artikel 133 van de Grondwet.

de *Musavat* en het *Azadlig* blok.⁵⁹ In Azerbeidzjan zijn veel onafhankelijke politiek actief. De onafhankelijke zijn officieel niet verbonden aan een partij, maar deze groep omvat zowel personen die dicht bij de regering staan als personen die sympathiseren met de oppositie. De meeste onafhankelijke zijn op een of andere wijze gelieerd aan de regering.

2.3 Politieke ontwikkelingen

In de verslagperiode heeft president Aliyev zijn positie verder versterkt, zowel binnen het regeringsapparaat als binnen de regeringspartij YAP.⁶⁰

Corruptie

De verscherpte wetgeving op het gebied van bestrijding van corruptie, die werd ingevoerd in oktober 2007 laat nog steeds te wensen over.⁶¹ Ondanks de genomen maatregelen blijft corruptie een omvangrijk en hardnekkig probleem in Azerbeidzjan. Corruptie komt in Azerbeidzjan voor in alle sectoren van de samenleving en in alle bestuurslagen tot en met het hoogste niveau (*zie ook de paragrafen 3.3.5 en 3.4.5*).⁶² Voor veel diensten, die officieel gratis of tegen een geringe administratieve vergoeding verkregen moeten kunnen worden, geldt dat extra betaald moet worden.⁶³ Van de 180 landen die zijn gepubliceerd in de *Transparency International Corruption Perception Index 2009* stond Azerbeidzjan op de 143ste plaats. Dit is een lichte verbetering ten opzichte van vorig jaar, hetgeen volgens *Transparency International* wordt toegeschreven aan de inspanningen van de overheid op het gebied van bewustwording en het creëren van een beter ondernemingsklimaat voor het bedrijfsleven.⁶⁴

De regering neemt over het algemeen klachten ten aanzien van corruptie serieus om imago schade en schandalen te voorkomen. Het merendeel van de klachten van

⁵⁹ Economist Intelligence Unit, Country Profile 2008, Azerbeidzjan.

⁶⁰ Friedrich Ebert Stiftung, *Länderanalyse Südkaukasus: Krise und Kriegsgefahr?*, april 2009; Economist Intelligence Unit, Country Report Azerbaijan april 2009.

⁶¹ Freedom House, *Freedom in the World 2009: Azerbaijan*; Commission of the European Communities, Commission Staff Working Document Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2008, Progress Report Azerbaijan, SEC(2009)512/2, 23 april 2009.

⁶² US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010; Freedom House, *'Nations in Transit 2009': Azerbaijan*, 30 juni 2009; Council of Europe, Parliamentary Assembly, *Judicial Corruption*, 6 november 2009.

⁶³ US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

⁶⁴ Zo is het volgens een bron thans voor ondernemingen eenvoudiger om aan de registratieverplichtingen te voldoen. Zie www.transparency.org.

burgers wordt, naar verluidt doorgaans pas na juridische bemiddeling, in behandeling genomen. In rurale gebieden zijn de burgers terughoudend in het indienen van klachten uit angst voor repercussies. In steden is men eerder geneigd tot het indienen van klachten daar men er over het algemeen beter opgeleid is en op de hoogte van de burgerrechten. Volgens de regering werden gedurende 2009 tien politiefunctionarissen gestraft wegens corruptie. Gedurende 2009 heeft de overheid voorts acties (waaronder vervolging, ontslag, schorsing en disciplinaire maatregelen) ondernomen jegens 247 veiligheidsfunctionarissen wegens mensenrechtenschendingen. Desondanks zouden veiligheidsfunctionarissen over het algemeen toch ongestraft kunnen opereren.⁶⁵

Referendum presidentiële ambtstermijn

In december 2008 stemde de Nationale Assemblée in met het voorstel van de regeringspartij YAP een referendum te houden over amendering van de Grondwet om onder meer de huidige limiet van twee presidentiële ambtstermijnen te schrappen.⁶⁶ Het voorstel stuitte op kritiek van oppositiepartijen en het maatschappelijk middenveld.⁶⁷ Het referendum, dat werd geboycot door de oppositie, vond plaats op 18 maart 2009.⁶⁸ Het opkomstpercentage bedroeg volgens de *Central Election Commission* ruim 65%,⁶⁹ waarmee het referendum rechtsgeldig werd verklaard. Het overgrote deel van de stemgerechtigden sprak zich positief uit over de voorgestelde amendering van 29 artikelen van de Grondwet. Volgens lokale verkiezingswaarnemers en de oppositie was het opkomstpercentage in werkelijkheid veel lager en was er sprake van fraude (onder meer met stembiljetten) en intimidatie. Volgens experts en critici is met het schrappen van de presidentiële ambtstermijn de weg naar een levenslang presidentschap van Ilham Aliyev geplaveid. Er waren geen internationale waarnemers van de OVSE/ODIHR aanwezig bij het referendum.⁷⁰ Volgens de

⁶⁵ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

⁶⁶ Draft Amendments to the Constitution of the Republic of Azerbaijan, via www.venice.coe.int, geraadpleegd op 16 september 2009; Naast het voorstel de presidentiële ambtstermijn te schrappen zijn ook andere voorstellen gedaan om de Grondwet te amenderen, die betrekking hebben op de basisrechten en vrijheden van burgers. Een aantal amenderingen zal separaat worden behandeld in het hoofdstuk mensenrechten.

⁶⁷ Zie voor meer informatie over de aanloop naar het referendum het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan, maart 2009.

⁶⁸ RFE/RL, *Azerbaijani opposition to boycott referendum*, 11 maart 2009; Eurasia Insight, *Azerbaijan: opposition, government tussle over referendum turnout*, 18 maart 2009.

⁶⁹ Een opkomst van minimaal 25% is nodig om het referendum rechtsgeldig te verklaren: Economist Intelligence Unit, [Country Report Azerbaijan maart 2009](#).

⁷⁰ Eurasia Insight, *Azerbaijan: opposition, government tussle over referendum turnout*, 18 maart 2009; RFE/RL, *Azerbaijanis pass controversial proposal presidential term limits*, 18 maart 2009; IWPR, *Opposition condemns changes to Azeri constitution*, 20 maart 2009; Freedom House, *'Nations in Transit 2009'*, 30 juni 2009; Economist Intelligence Unit, [Country Report](#)

Venice Commission (van de Raad van Europa), die het voorstel inhoudelijk heeft beoordeeld, lijkt het schrappen van de presidentiële termijn te duiden op een ernstige terugval in het democratiseringsproces van Azerbeidzjan.⁷¹

Gemeentelijke verkiezingen

Op 23 december 2009 vonden gemeentelijke verkiezingen plaats in de 1718⁷² gemeentes in Azerbeidzjan. Binnenlands ontheemden werden uitgesloten van deelname. Buitenlanders die langer dan vijf jaar woonachtig zijn in Azerbeidzjan, mochten daarentegen wel hun stem uitbrengen. Men kon zijn stem uitbrengen op 31.000 kandidaten van 16 politieke partijen, waarvan 17.000 van de regeringspartij YAP. Er waren 15.600 zetels te verdelen.⁷³ De opkomst was laag (rond 32%), hetgeen volgens bronnen is gelegen in het lage politieke belang van de verkiezingen. De gemeentes zouden doorgaans beperkte bevoegdheden genieten.⁷⁴ De Raad van Europa, die als internationale verkiezingswaarnemer aanwezig was, sprak na afloop van een gebrek aan competitie tussen de politieke partijen, beperkte zendtijd voor oppositiepartijen en diverse ongeregelheden. De Raad vond het verloop van de verkiezingen duiden op een aanhoudend gebrekkige lokale democratie en een zwakke lokale overheid.⁷⁵ Andere berichten spreken ook van verkiezingsfraude.⁷⁶ De regeringspartij YAP kwam als winnende partij uit de bus en wist 66,9% van het totaal aantal zetels te bemachtigen. De *Central Election Commission* annuleerde de verkiezingsresultaten van tientallen stembureaus in verschillende gemeentes als gevolg van ongeregelheden. Hoewel de annuleringen in de meeste gevallen geen gevolgen hadden voor de verkiezingsuitslag, werd in

Azerbaidjan april 2009; Friedrich Ebert Stiftung, *Länderanalyse Südkaukasus: Krise und Kriegsgefahr?*, april 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

⁷¹ Opinion on the Draft Amendments to the Constitution of the Republic of Azerbaijan, Adopted by the Venice Commission at its 78th Plenary session (Venice, 13-14 March 2009), via www.venice.coe.int, geraadpleegd op 16 september 2009; Human Rights Watch, *World Report 2010*.

⁷² Op grond van de *Law on Cooperating, Merging and Dissolution of Municipalities* is een aantal gemeentes in 2009 samengevoegd. Bij presidentieel decreet van 25 juli 2009 is de nieuwe lijst met gemeentes goedgekeurd.

⁷³ RFE/RL, *Fraud, violations observed in Azerbaijani local elections*, 23 december 2009.

⁷⁴ Council of Europe, *Congress delegation calls for reactivation of pluralistic democracy in Azerbaijan*, 24 december 2009.

⁷⁵ Council of Europe, *Congress delegation calls for reactivation of pluralistic democracy in Azerbaijan*, 24 december 2009.

⁷⁶ Global Insight, *Municipal Elections solidify president's rule in Azerbaijan*, 24 december 2009; RFE/RL, *Fraud, violations observed in Azerbaijani local elections*, 23 december 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

negen gemeentes de verkiezingsuitslag wel vernietigd. In deze gemeentes zullen in april 2010 hernieuwde verkiezingen worden gehouden.⁷⁷

*Buitenlandse betrekkingen*⁷⁸

De betrekkingen met Armenië zijn sinds de oorlog om Nagorny Karabach zeer gespannen. Een oplossing van het conflict is nog niet in zicht, alhoewel gedurende de verslagperiode in toenemende mate sprake was van toenadering van de betrokken partijen tot elkaar. Zie hiervoor paragraaf 6.3 (politieke onderhandelingen over Nagorny Karabach).

Traditioneel onderhoudt Azerbeidzjan goede banden met Turkije. Azerbeidzjan beziet de recente toenadering tussen Turkije en Armenië evenwel met zorg. Azerbeidzjan bekritiseerde de ondertekening van de twee protocollen door Turkije en Armenië op 10 oktober 2009, waarin beide landen onder meer verklaarden de diplomatieke betrekkingen met elkaar aan te halen. Azerbeidzjan stelde dat deze toenadering een schaduw heeft geworpen op de 'broederlijke relaties' tussen Turkije en Azerbeidzjan, waarop Turkije benadrukte dat een oplossing van het Nagorny Karabach conflict cruciaal is voor een verbetering van de diplomatieke relaties met Armenië.⁷⁹

De relatie met Iran is al jaren gespannen, vanwege onder meer een juridisch geschil over de Kaspische Zee.

Azerbeidzjan onderhoudt nauwe economische en militaire banden met Rusland. Rusland ijvert voor nauwere samenwerking met Azerbeidzjan op het gebied van energie. Er zijn echter ook spanningen tussen beide landen. Zo steunde Rusland Armenië in de oorlog om Nagorny Karabach en erkende Rusland na het Russisch-Georgische conflict in augustus 2008 de afgescheiden regio's Zuid-Ossetië en Abkhazië in Georgië.

Azerbeidzjan is voor de Verenigde Staten en de EU geo-strategisch van groot belang. Dit belang speelt vooral op het gebied van veiligheid, energievoorziening en de dossiers met betrekking tot Afghanistan en Iran.⁸⁰ In 2004 werd Azerbeidzjan onderdeel van Europa's *European Neighbourhood Policy* (ENP). ENP is het raamwerk voor samenwerking met landen die grenzen aan de EU op een verscheidenheid aan gebieden waaronder verbetering van mensenrechten,

⁷⁷ US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

⁷⁸ Zie Economist Intelligence Unit, *Country Profile 2008, Azerbeidzjan*.

⁷⁹ EIU, *Country Report Azerbaijan November 2009*.

⁸⁰ Er is sinds enkele jaren een oliepijpleiding van Bakoe via Georgië naar Turkije. Ook wordt door Europa gestreefd naar het aanleggen van een nieuwe gaspijplijn (Nabucco-project) via Turkije naar Europa.

milieu, markttoegang, transport en migratie. Het ENP gaat gepaard met een substantieel samenwerkingsinstrumentarium.⁸¹ In 2008 heeft de EU onder het ENP een onderscheid gemaakt tussen mediterrane en oostelijke partnerlanden en is Azerbeidzjan opgenomen in de voorstellen voor het Oostelijk Partnerschap. In 2008 opende de EU een permanente missie in Bakoe. In 2009 is een Nederlandse ambassade geopend in Bakoe.⁸²

2.4 Veiligheidssituatie

Sinds mei 1994 is sprake van een staakt-het-vuren tussen Armenië, Azerbeidzjan en de ‘onafhankelijke’ strijdkrachten van Nagorny Karabach. In de verslagperiode hebben zich langs de grens tussen Nagorny Karabach en Azerbeidzjan, de zogenaamde *line of contact*, wederom een aantal schietincidenten voorgedaan (zie ook paragraaf 6.4). Voor zover bekend hebben geen (hevige) gevechtshandelingen plaatsgevonden gedurende de verslagperiode. Begin september 2009 kwamen volgens de Azerbeidzjaanse media bij een schietincident in het district Agdam vijf Armeense soldaten om het leven. Noch de Azerbeidzjaanse noch de Karabachse autoriteiten bevestigden het incident.⁸³ Op 18 februari 2010 kwamen volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten bij een schietincident drie Azerbeidzjaanse soldaten om het leven en raakte een soldaat gewond. Over slachtoffers aan Armeense zijde is niets bekend.⁸⁴ Schietincidenten hebben in Azerbeidzjan gedurende de verslagperiode ook tot burgerslachtoffers geleid, waaronder twee burgers die woonachtig waren in de nabijheid van de frontlinie.⁸⁵ Verder zijn in 2008 en 2009 wederom (dodelijke) slachtoffers in Azerbeidzjan gevallen als gevolg van landmijnen. De slachtoffers waren zowel burgers als militairen.⁸⁶

Op 30 april 2009 werden in de *State Oil Academy* in Bakoe dertien personen doodgeschoten en raakten dertien mensen gewond. De dader, een etnische Azeri uit Georgië, pleegde direct na de gebeurtenis zelfmoord. Niet duidelijk is wat het motief van de dader is geweest. Of hier sprake is geweest van een eenmansactie, een politiek gemotiveerde misdaad of een terroristische actie is vooralsnog niet bekend. De autoriteiten laten zich er niet over uit.⁸⁷

⁸¹ Zie http://ec.europa.eu/world/enp/welcome_en.htm

⁸² Staatscourant, Nr. 15934, 22 oktober 2009.

⁸³ BBC, *troops 'killed in Caucasus clash'*, 10 september 2009; Reuters, *Five Armenian soldiers killed near Karabakh*, 10 september 2009.

⁸⁴ RFE/RL, *Three Azerbaijani soldiers killed near Nagorno-Karabach*, 18 februari 2010.

⁸⁵ US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

⁸⁶ International Campaign to ban Landmines, *Toward a Mine-free World, Annual Report, oktober 2009*; US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

⁸⁷ IWPR, *Massacre sparks terror fears in Azerbaijan*, 8 mei 2009.

3 Mensenrechten

3.1 Waarborgen

Azerbeidzjan is partij bij de belangrijkste mensenrechtenverdragen.⁸⁸ Internationale verdragen maken, volgens de Grondwet, een onlosmakelijk deel uit van het rechtssysteem van Azerbeidzjan.⁸⁹ Bepalingen van internationale verdragen prevaleren boven nationale wetgeving, met uitzondering van de Grondwet van Azerbeidzjan en wetten die bij referendum zijn aangenomen.⁹⁰

De Grondwet van Azerbeidzjan geeft in hoofdstuk twee een gedetailleerde opsomming van de door Azerbeidzjan erkende mensenrechten en fundamentele vrijheden.⁹¹ De bepalingen van de Grondwet hebben een directe werking binnen het rechtssysteem van Azerbeidzjan en prevaleren boven alle wetgeving.⁹² De uitoefening van een aantal grondrechten – bijvoorbeeld vrijheid van godsdienst of vergadering – heeft nadere uitwerking gekregen in specifieke wetgeving. In de context van de bescherming van de mensenrechten kan tevens de Wet op de Verwezenlijking van Mensenrechten en Vrijheden in de Republiek Azerbeidzjan

⁸⁸

In bijlage III van het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004 is een overzicht opgenomen van de meest relevante verdragen waar Azerbeidzjan partij bij is. Sinds 2004 heeft Azerbeidzjan onder meer de volgende verdragen getekend:

- Optioneel Protocol bij het Verdrag tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen en straffen (OPCAT/15.09.2005) en ratificatie ervan op 28 januari 2009;
- Protocol no. 14 van het Europees Verdrag voor de Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden.(19.05.2005);
- Internationaal Verdrag ter bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning (06.02.2007);
- Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap (CRPD/09.01.2009) en ratificatie ervan op 28 januari 2009;
- Optioneel Protocol bij het verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap (CRPD/09.01.2009) en ratificatie ervan op 28 januari 2009.

Zie www2.ohchr.org en www.treaties.un.org en United Nations, Human Rights Committee, Ninety-sixth session 13-31 July 2009, *Consideration of reports submitted by state parties under article 40 of the covenant, Concluding observations of the Human Rights Committee, CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009.

⁸⁹

Artikel 148 van de Grondwet.

⁹⁰

Artikel 151 van de Grondwet.

⁹¹

De huidige Azerbeidzjaanse Grondwet trad in werking in 1995 en werd sindsdien op enkele punten geamendeerd.

⁹²

Artikel 147 van de Grondwet.

van december 2002 worden genoemd, die de toegestane beperkingen op de uitoefening van deze rechten en vrijheden benoemt.⁹³

De Azerbeidzjaanse wetgeving stamt voor een deel uit de Sovjetperiode.⁹⁴ Een aanzienlijk deel van deze wetgeving is sinds de onafhankelijkheid gewijzigd. Daarnaast is sinds de onafhankelijkheid een aantal geheel nieuwe wetten aangenomen.

3.2 Toezicht op naleving van de mensenrechten

De Nationale Assemblee en het ministerie van Justitie hebben een mensenrechtenbureau waar klachten kunnen worden ingediend.⁹⁵ Verschillende overheidsinstanties, waaronder de politie, beschikken over telefonische klachtenlijnen, waar burgers zich met klachten tot kunnen wenden.⁹⁶

Een ieder wiens mensenrechten door de staat of zijn organen zijn geschonden, kan zich wenden tot de rechter of het Constitutioneel Hof.⁹⁷ Aangezien Azerbeidzjan partij is bij het Europese Verdrag voor de Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM), is ook de gang naar de rechter in Straatsburg mogelijk.⁹⁸ Uitspraken van het Europese Hof worden niet structureel

⁹³ Volgens artikel 3 van de Wet op de Verwezenlijking van Mensenrechten en Vrijheden in de Republiek Azerbeidzjan zijn eventuele beperkingen op deze rechten en vrijheden alleen toegestaan indien deze in overeenstemming zijn met internationale overeenkomsten waarbij Azerbeidzjan partij is en de Grondwet van de Republiek Azerbeidzjan.

⁹⁴ Op grond van de Wet op het Herstel van de Staatsonafhankelijkheid van de Republiek Azerbeidzjan (No. 222-XII van 18 oktober 1991), blijft de vóór de onafhankelijkheidsdag in werking getreden wetgeving van de voormalige SSR Azerbeidzjan en de voormalige USSR van kracht tot het moment van wijziging of verwerping hiervan door de autoriteiten van de onafhankelijke Republiek Azerbeidzjan.

⁹⁵ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010. De klachten worden onderzocht en er worden aanbevelingen aan de overheidsdiensten gedaan.

⁹⁶ Council of Europe, [Report by the Commissioner for Human Rights, mr Thomas Hammarberg, on his visit to Azerbaijan 3 – 7 september 2007](#), 20 februari 2008.

⁹⁷ Zie artikel 60, eerste lid, van de Grondwet. Het zoeken van hulp bij de rechter is op grond van het tweede lid van artikel 60 van de Grondwet mogelijk in geval van handelingen of verzuim om bescherming te verlenen door de staat en al zijn organen, politieke partijen, vakbonden, publieke organisaties en staatsfunctionarissen. Op grond van de Wet op de Verwezenlijking van Mensenrechten en Vrijheden in de Republiek Azerbeidzjan van 24 december 2004 kunnen personen zich in bepaalde omstandigheden rechtstreeks tot het Constitutioneel Hof wenden (zie paragraaf 2.2).

⁹⁸ In 2008 heeft het Europees Hof in negen Azerbeidzjaanse Zaken uitspraak gedaan, waarbij in zeven zaken het Hof constateerde dat er sprake is geweest van schending van bepalingen van het EVRM. Annual Report 2008 of the European Court of Human Rights, Council of Europe, via www.echr.coe.int, geraadpleegd op 17 september 2009.

opgevolgd door de Azerbeidzjaanse overheid, die wel bereid is tot financiële schadeloosstelling.

Ombudsman

Naast het volgen van een juridische procedure kan iedere burger (zowel staatsburgers van Azerbeidzjan als buitenlanders, stateloze burgers en rechtspersonen) een klacht indienen bij de Ombudsman (sinds juli 2002 Elmira Suleymanova).⁹⁹ De Ombudsman is niet gemandateerd een onderzoek in te stellen naar de President, parlementsleden of rechters.¹⁰⁰ De activiteiten van de Ombudsman richten zich met name op het verbeteren van de wetgeving en het juridisch systeem. Verder heeft de Ombudsman sinds 2006 de leiding bij de implementatie van het *National Action Plan on Protection of Human Rights in the Republic of Azerbaijan*. Begin 2010 zal de Ombudsman de resultaten presenteren. Gedurende 2010 zal een evaluatie van het actieplan plaatsvinden.¹⁰¹ Het bureau van de Ombudsman verschaft ook algemene voorlichting over mensenrechten en houdt bewustwordingscampagnes.

In 2008 ontving de Ombudsman 8600 klachten.¹⁰² In 2009 ontving de Ombudsman 8000 meldingen van mensenrechtenschendingen, waarvan 51% als klacht werd aangemerkt. 51% van de klachten werd in behandeling genomen.¹⁰³ De meerderheid van de klachten heeft betrekking op (vermeende) schendingen van sociale en economische rechten. De Ombudsman kan slechts met een aanbeveling komen. Indien er echter sprake is van een handeling in strijd met de wet en de zaak wordt niet rechtgezet, kan de Ombudsman zich tot de rechter wenden, zo nodig tot aan het Constitutioneel Hof. De Ombudsman kan ook ambtshalve een onderzoek

⁹⁹ De ambtstermijn van de Ombudsman is formeel per 1 juli 2009 verlopen, maar van vervanging lijkt vooralsnog geen sprake. Herbenoeming van dezelfde persoon is niet mogelijk op grond van de huidige wet. De verwachting is dat zij voor een tweede termijn zal worden benoemd, nu de regering werkt aan een wetswijziging die een tweede ambtstermijn mogelijk maakt. US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁰⁰ Zie www.ombudsman.gov.az en de *Constitutional Law on the Commissioner for Human Rights (Ombudsman) of the Republic of Azerbaijan* voor een overzicht van de klachtenprocedure en bevoegdheden van de Ombudsman; UN, UN Committee against Torture, [Consideration of reports submitted by states parties under article 19 of the convention, Concluding observations of the Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3](#), 19 november 2009.

¹⁰¹ Zie ook Decree of the President of the Republic of Azerbaijan of 29 December 2006, # 1880 on approval of the National Action Plan on the Protection of Human Rights in the Republic of Azerbaijan.

¹⁰² Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination, CEDAW/c/aze/Q/4/Add.1, responses to the list of issues and questions with regard to the consideration of the fourth periodic report: Azerbaijan, 26 mei 2009.

¹⁰³ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

instellen naar mensenrechtenschendingen. Ook heeft de Ombudsman een hotline voor klachten over marteling in gebruik.¹⁰⁴

Het optreden van de Ombudsman wordt door velen getypeerd als ineffectief, weinig daadkrachtig en niet-onafhankelijk.¹⁰⁵ Met betrekking tot politiek gevoelige onderwerpen verklaart de Ombudsman zich in de regel niet-ontvankelijk.¹⁰⁶ De *UN Committee against Torture* stelde in haar rapport van 19 november 2009 bezorgd te zijn dat de Ombudsman het vereiste niveau van onafhankelijkheid ontbeert om onder meer als nationaal instituut verantwoordelijkheid te dragen voor onderzoek naar klachten over marteling en andere mensenrechtenschendingen.¹⁰⁷

Overige toezichthouders

Internationaal toezicht is in belangrijke mate aanwezig, met name door de Raad van Europa en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Ook zijn in Azerbeidzjan internationale organisaties als het ICRC, *American Bar Association* en *Transparency International* actief. Over het algemeen kunnen zij vrij opereren.¹⁰⁸ De Azerbeidzjaanse autoriteiten zijn over het algemeen ontvankelijk voor internationale kritiek. Echter, de implementatie van maatregelen laat niet zelden te wensen over.

In Azerbeidzjan zijn enkele duizenden niet-gouvernementele organisaties (NGO's) actief, variërend van vrouwennetwerken tot advocatencollectieven.¹⁰⁹ De meeste mensenrechten NGO's zijn aangesloten bij twee onafhankelijke koepelorganisaties: *Human Rights Federation* en *Monitoring Group of Human Rights Organisations*.¹¹⁰ Er is ook een pro-regerings koepelorganisatie: *NGO FORUM*.¹¹¹

¹⁰⁴ Zie de *Constitutional Law on the Commissioner for Human Rights (Ombudsman) of the Republic of Azerbaijan*.

¹⁰⁵ US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

¹⁰⁶ Zo heeft de Ombudsman zich bijvoorbeeld niet-ontvankelijk verklaard ten aanzien van de onlusten die plaatsvonden naar aanleiding van de verkiezingen van 2005; zie ook *SEC(2009)512/2*, 23 april 2009.

¹⁰⁷ UN Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009.

¹⁰⁸ US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

¹⁰⁹ Zie voor de positie van mensenrechtenorganisaties in Azerbeidzjan de paragrafen 3.3.1 en 3.3.2; Freedom House, 'Nations in Transit 2009': *Azerbaijan*, 30 juni 2009.

¹¹⁰ US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

¹¹¹ Ongeveer 400 NGO's zijn bij het *NGO FORUM* aangesloten. De Azerbeidzjaanse overheid zou zelf ook NGO's oprichten voor politieke doeleinden.

3.3 Naleving en schendingen

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De Grondwet van Azerbeidzjan voorziet in de vrijheid van meningsuiting, vrijheid van massamedia en in een verbod op staatscensuur.¹¹² In aparte wetgeving worden deze vrijheden nader uitgewerkt. Strafvervolging wegens het uiten van kritiek is uitdrukkelijk verboden, met dien verstande dat belediging en smaad niet als kritiek worden aangemerkt.¹¹³ In deze context zijn artikelen 147 (smaad)¹¹⁴, 148 (belediging)¹¹⁵ en 323 (belediging van de president)¹¹⁶ van het Azerbeidzjaanse Wetboek van Strafrecht van belang. De Raad van Europa en de OVSE hebben herhaaldelijk aangedrongen op de decriminalisering van smaad en belediging en verwijdering van artikel 147 en 148 uit het Wetboek van Strafrecht.¹¹⁷

Gedurende de verslagperiode werd de vrijheid van media en meningsuiting in Azerbeidzjan onverminderd beperkt door de Azerbeidzjaanse autoriteiten.¹¹⁸

¹¹² Artikel 47 en artikel 50 van de Grondwet. In juli 1998 werd het verbod op censuur bij presidentiële verordening bevestigd.

¹¹³ Artikel 57, tweede lid, van de Grondwet.

¹¹⁴ Smaad, in de wet gedefinieerd als het verspreiden van evident onjuiste informatie teneinde schade te berokkenen aan andermans eer of reputatie, wordt bestraft met geldboete van 100 tot 500 minimumlonen, een werkstraf van maximaal 200 uur, dan wel een gevangenisstraf van maximaal 6 maanden.

¹¹⁵ Belediging, in de wet gedefinieerd als berokkenen van schade aan andermans eer of reputatie, wordt bestraft met een geldboete van 300 tot 1.000 minimumlonen, een werkstraf van maximaal 200 uur of een gevangenisstraf van maximaal 6 maanden.

¹¹⁶ Belediging van de president, in de wet gedefinieerd als berokkenen van schade aan de eer en reputatie van de president, wordt bestraft met een geldboete van minimaal 500 tot maximaal 1.000 minimumlonen, dan wel correctiewerkkamp of vrijheidsontneming van maximaal 2 jaar. Indien de president ten onrechte wordt beschuldigd van het plegen van een zwaar misdrijf kan een gevangenisstraf van minimaal 2 en maximaal 5 jaar worden opgelegd.

¹¹⁷ SEC(2009)512/2, 23 april 2009; Azerbeidzjan heeft in 2006 een conceptwet (*Draft Law of the Republic of Azerbaijan on Defamation*) opgesteld die in 2007 is becommentarieerd door de OVSE. Deze wet voorziet in decriminalisering van laster/smaad. De Azerbeidzjaanse autoriteiten lijken echter weinig haast te maken met deze wet. The International Service for Human Rights (ISHR), *Report on Human Rights Committee examination of Azerbaijan July 2009*; XIX Article 19, *Written comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Nations Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009, 2 juli 2009*.

¹¹⁸ CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; XIX Article 19, *Written comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Nations Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009, 2 juli 2009*.

Azerbeidzjan staat op de *Reporters without Borders Worldwide Press Freedom Index Ranking 2009* op de 146ste plaats van in totaal 175 landen.¹¹⁹

Internationale waarnemers zijn van mening dat de vrijheid van meningsuiting in Azerbeidzjan wordt gerespecteerd, zolang kritiek zich richt op algemeen regeringsbeleid. Echter, wanneer kritiek specifiek op bepaalde personen wordt gericht, vindt doorgaans gerechtelijke vervolging plaats.¹²⁰ De meeste journalisten doen dan ook aan zelfcensuur.¹²¹ Hierbij dient te worden opgemerkt dat de journalistiek in Azerbeidzjan vaak weinig professioneel is. Het komt geregeld voor dat journalisten harde beschuldigingen uiten, zonder dat zij daar goede gronden voor hebben en zonder de persoon in kwestie de kans te geven zijn versie van het verhaal te vertellen. Ook zogenaamde “journalistieke afpersing” komt in Azerbeidzjan voor.¹²²

Amendering Grondwet

Na een referendum op 18 maart 2009 (zie ook paragraaf 2.3) werd een aantal amenderingen op de Grondwet goedgekeurd, waaronder artikel 32 van de Grondwet, dat betrekking heeft op het recht op persoonlijke immuniteit. Op 12 februari 2010 stemde het parlement in met de amendering, die verbiedt personen zonder hun instemming te fotograferen, filmen of op te nemen. De amendering wordt aangemerkt als een ernstige beperking van de journalistieke vrijheid.¹²³

Journalisten

Onafhankelijke of aan de oppositie gelieerde journalisten kunnen in Azerbeidzjan het slachtoffer worden van pesterijen van de autoriteiten, in de vorm van bijvoorbeeld (korte) aanhoudingen, waarbij betrokkene al dan niet naar het politiebureau voor onderzoek wordt meegenomen en na enkele uren weer wordt vrijgelaten. Ook kan het voorkomen dat kritische journalisten die negatieve uitlatingen doen over de regering strafrechtelijk worden vervolgd. Er waren gedurende de verslagperiode aanhoudende berichten van strafrechtelijke vervolging van journalisten wegens smaad en belediging. Een aantal journalisten

¹¹⁹ Reporters Without Borders, *Press Freedom Index 2009*, via www.rsf.org, geraadpleegd op 26 november 2009.

¹²⁰ Het gaat hierbij om bijvoorbeeld kritiek op ministers en in het bijzonder kritiek op president Ilham Aliyev.

¹²¹ XIX Article 19, *Written comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Nations Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009, 2 juli 2009*.

¹²² Met “journalistieke afpersing” wordt bedoeld op het dreigen met publicatie van gefabriceerde, meestal compromitterende informatie, gericht tegen een bepaalde persoon of groep, tenzij betrokkene aan de journalist een afkoopsom betaalt.

¹²³ Amnesty International, *Azerbaijan: Independent journalists under siege*, juni 2009; IWPR, *New Azeri Law enrages journalists*, 19 februari 2010; US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

werd in de verslagperiode veroordeeld tot boetes en gevangenisstraffen.¹²⁴ Ook overheidsfunctionarissen initieerden dit soort rechtszaken om onwelgevallige of schadelijke publicaties te voorkomen.¹²⁵ Naast smaad en laster worden door de autoriteiten onder meer vermeend terrorisme, extremisme, drugsbezit, geweld, economische delicten en vandalisme, ten laste gelegd aan journalisten. Volgens mensenrechtenorganisaties maakt de regering in toenemende mate misbruik van deze vervolgingsgronden om journalisten te intimideren en kritische geluiden de kop in te drukken.¹²⁶

Begin oktober 2009 werden twee journalisten van het nieuwsblad *Nota* veroordeeld wegens laster. Sardar Alibeili en Faramaz Novruzoglu (ook bekend als Faramaz Allahverdiyev) werden schuldig bevonden aan belediging van de voorzitter van de regeringsgezinde beweging *Azadlyg Harakatchilari* (Freedom Movement) in zes nieuwsartikelen. De voorzitter en zijn beweging werden in de artikelen een spreekbuis van de regering genoemd. Beide journalisten werden veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf.¹²⁷

Van de zes journalisten die in de vorige verslagperiode een gevangenisstraf uitzaten, zijn twee journalisten op 17 maart 2009, één journalist eind december 2009 en één journalist op 11 maart 2010 vrijgelaten als gevolg van een presidentieel pardon.¹²⁸ Novruzali Mammadov, redacteur van *Talishi Sado*, die een

¹²⁴ [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009; XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009; CPJ, *Azerbaijani court orders editor jailed on defamation charge*, 8 april 2009; CPJ, *Azerbaijani newspaper founder jailed on defamation charge*, 22 mei 2009; OSCE Press Release, *OSCE media freedom representative deplors latest imprisonments of journalists for defamation in Azerbaijan, calls for urgent reform*, 14 oktober 2009; Reporters Without Borders, *Columnist gets two-year suspended sentence on questionable charge*, 3 juli 2009; IWPR, *Grim month for Azeri Journalists*, 16 oktober 2009; Human Rights Watch, *World Report 2010*; Amnesty International, *Azerbaijan: continuation of crackdown on dissent*, 5 maart 2010; RFE/RL, *Rights Envoy concerned by Azerbaijan's jailed journalists*, 7 maart 2010.

¹²⁵ RFE/RL, *Azerbaijani Official sues editor critical of Interior Ministry*, 10 november 2009; RFE/RL, *Azerbaijani journalist convicted of libel*, 4 februari 2010; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹²⁶ Zie CPJ, [Attacks on the Press in 2007, Europe and Central Asia, Azerbaijan](#); [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009; [CCPR/C/AZE/CO/3](#), 3 augustus 2009; XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009; Amnesty International, *Azerbaijan: Independent journalists under siege*, juni 2009; CPJ, *Attacks on the Press 2009: Azerbaijan*, 16 februari 2010.

¹²⁷ Committee to Protect Journalists, *Two Azeri journalists imprisoned, a third sentenced*, 9 oktober 2009.

¹²⁸ Het betreft de navolgende personen:

gevangenisstraf van 10 jaar uitzat wegens hoogverraad, overleed medio augustus 2009 in een detentiehospitaal. Diverse internationale organisaties en mensenrechtenorganisaties menen dat Mammadov is overleden omdat hem de noodzakelijk medische behandeling is onthouden, terwijl hij in een slechte medische toestand verkeerde. Volgens de autoriteiten was de doodsoorzaak een beroerte.¹²⁹ Van de zes journalisten die in de vorige verslagperiode een gevangenisstraf uitzaten, bevond Eynulla Fatullayev zich gedurende de verslagperiode nog in detentie.¹³⁰ Eynulla Fatullayev kan bovendien een nieuwe veroordeling tegemoet zien wegens vermeend drugsbezit. Eind december 2009 werd bericht dat tijdens een doorzoeking van zijn cel een hoeveelheid heroïne in zijn jas is gevonden. Nu het Europese Hof voor de Rechten van de Mens binnenkort zijn zaak in behandeling zal nemen, wordt door mensenrechtenorganisaties een verband hiermee niet uitgesloten.¹³¹

-
- Sakit Zakhidov, journalist van *Azadlig*, die in oktober 2006 werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 3 jaar vanwege drugsbezit;
 - Ali Hasanov, hoofdredacteur van *Ideal*, die in november 2008 werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 6 maanden vanwege smaad.
 - Mushfig Husseinov, journalist van *Bizim Yol*, die in april 2008 werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 5 jaar vanwege afpersing.
 - Ganimed Zakhidov, hoofdredacteur van *Azadlig*, die in maart 2008 werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 4 jaar vanwege vandalisme.

Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009; CPI, *Two imprisoned journalists released in Azerbaijan*, 9 april 2009; Amnesty International, *Azerbaijan journalist pardoned after almost three years in prison*, 16 april 2009; RFE/RL, *Azerbaijani opposition journalist gets amnesty*, 26 december 2009; Council of Europe, Parliamentary Assembly, Committee on Culture, Science and Education: *Respect for media freedom*, 6 januari 2010; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010; Reporters Without Borders, *Opposition newspaper editor freed on president's orders*, 19 maart 2010; RFE/RL, *jailed Azerbaijani Opposition Journalist Pardoned*, 17 maart 2010.

¹²⁹ Begin 2007 werd de hoofdredacteur van de Talysh-talige krant Talysh Sedo, Novruzali Mammadov, gearresteerd en beschuldigd van spionage en hoogverraad. Op 24 juni 2008 werd hij veroordeeld tot 10 jaar gevangenisstraf wegens hoogverraad en het aanzetten tot nationale, raciale en religieuze haat. Sommige waarnemers leggen een verband tussen de rechtzaak en de etnische (Talysh) afkomst van Mammadov alsmede zijn culturele activiteiten. CPI, *Jailed journalist dies in Azerbaijan prison*, 18 augustus 2009; EIU, *Country Report Azerbaijan September 2009*; Organisation Mondiale Contre la Torture, *Azerbaijan: New information on the death in detention of Mr. Novruzali Mammadov*, 22 oktober 2009; Council of Europe, Parliamentary Assembly, Committee on Culture, Science and Education: *Respect for media freedom*, 6 januari 2010; Human Rights Watch, *World Report 2010*; ; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹³⁰ Eynulla Fatullayev, hoofdredacteur van *Realny Azerbaijan* en *Gundelik Azerbaijan*, is in oktober 2007 veroordeeld tot een gevangenisstraf van 8,5 jaar vanwege terrorisme en smaad; Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009; Committee to Protect Journalists, *Prison census 2009: Azerbaijan, 1 december 2009*.

¹³¹ RFE/RL, *Jailed Azerbaijani journalist 'found with drugs'*, 30 december 2009; Reporters Without Borders, *In latest provocative move, authorities say heroin found on imprisoned*

In de verslagperiode waren er aanhoudende berichten van bedreigingen en fysiek geweld tegen kritische journalisten, hetzij door overheidsfunctionarissen, hetzij door onbekenden. In voorkomende gevallen van bedreiging en geweld vond er vrijwel geen serieus onderzoek, noch vervolging plaats.¹³²

Mensenrechtenactivisten

Mensenrechtenactivisten kunnen slachtoffer worden van publieke smeer campagnes, verbale en fysieke aanvallen en andere vormen van bedreiging, intimidatie en tegenwerking.¹³³ Ook kan het voorkomen dat mensenrechtenactivisten die zich kritisch uitlaten over de regering, strafrechtelijk worden vervolgd. Zo werden begin juli 2009 twee activisten gearresteerd wegens vandalisme.¹³⁴ Adnan Hajizade, medeoprichter van jongerenbeweging *OL*, en Emin Milli, medeoprichter van de jongerenbeweging Alumni Network en eigenaar van een online video blog, stonden bekend om hun kritiek op het regeringsbeleid. De twee activisten werden aangeklaagd wegens vandalisme en mishandeling en werden hiervoor medio november 2009 veroordeeld tot respectievelijk twee en twee en een half jaar gevangenisstraf.¹³⁵ Beide activisten hadden toegang tot een

journalist, 31 december 2009; Eurasianet, *Azerbaijan: Rights defenders appeal for western support in free-speech cases*, 13 januari 2010; Amnesty International, *Azerbaijan: continuation of crackdown on dissent*, 5 maart 2010; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹³² CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; XIX Article 19, *South Caucasus: Continued violence against journalists symptomatic of ongoing repression in the region*, 15 mei 2009; XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009; Amnesty International, *Azerbaijan: Independent journalists under siege*, juni 2009; Resolutie van het Europees Parlement van 17 december 2009 over de vrijheid van meningsuiting in Azerbeidzjan; Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009; Human Rights Watch, *World Report 2010*. US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹³³ Amnesty International, [Report 2009, Azerbeidzjan](#); Human Rights Watch, [Country Summary, Azerbeidzjan](#), februari 2010; Organisation Mondiale Contre la Torture, *Physical assault against Messrs. Ilgar Nasibov and Vafadar Eyvazov*, 22 december 2009 en *Continuing acts of harassment against the Democracy and NGO Development Resource Centre*, 8 januari 2010.

¹³⁴ De arrestatie zou volgens berichten hebben plaatsgevonden nadat de twee activisten een klacht hadden ingediend bij de politie, omdat zij dezelfde avond waren aangevallen door enkele mannen in een café. Volgens berichten zou de werkelijke aanleiding van de arrestatie het plaatsen van een politiek getinte satire op internet zijn geweest; Eurasianet, *Azerbaijan: Detention of youth activists causes storm in blogosphere*, 22 juli 2009; CPJ, *Azerbaijani bloggers imprisoned for satirizing government*, 27 augustus 2009.

¹³⁵ De twee activisten gingen tegen de veroordeling in hoger beroep. Het Hof van Beroep wees het beroep op 10 maart 2010 af. RFE/RL, *Azerbaijan tries bloggers; rights groups concerned*, 4 september 2009; The New York Times, *Azerbaijan: Bloggers convicted*, 12

rechtshulpverlener. Mensenrechtenorganisaties en internationale waarnemers hebben de arrestatie en veroordeling, die zij beschouwen als politiek gemotiveerd, van de twee activisten scherp veroordeeld. De Resolutie van het Europees Parlement van 17 december 2009 over de vrijheid van meningsuiting in Azerbeidzjan spreekt over politieke motieven die achter de aanklacht lijken te schuilen.¹³⁶

Begin augustus 2009 werd wederom een activist, hoofd van de jongerenorganisatie *Hadaf*, Agasif Shakiroglu, gedetineerd en aangeklaagd wegens dienstweigering.¹³⁷ Ook hier zou sprake zijn van een politiek gemotiveerde aanklacht.

Veel bronnen spreken over een nieuwe trend, waarbij de regering zich in toenemende mate richt op kritische jeugdactivisten en jongerenorganisaties die zich bij gebrek aan politieke vrijheid, steeds meer richten op het internet als medium voor hun activiteiten.¹³⁸

Sommige mensenrechtenorganisaties ondervinden geen hinder van overheidsrestricties en kunnen ongehinderd onderzoeken en publiceren. De Azerbeidzjaanse overheid onderhoudt contacten met hen en reageert op hun bevindingen. Andere, meer kritische, mensenrechtenorganisaties worden daarentegen door de Azerbeidzjaanse overheid bekritiseerd en geïntimideerd.¹³⁹ Met name directe en openlijke kritiek op de autoriteiten en regering, kritiek op persoonlijke privileges van hooggeplaatsten, activiteiten op politiek gevoelige onderwerpen als verkiezingen, Nagorny Karabach en vrede en veiligheid zijn redenen voor tegenwerking van de zijde van de autoriteiten.

november 2009; Human Rights Watch, *Azerbaijan: Young Bloggers Jailed*, 12 november 2009; Council of Europe, *Conviction of bloggers in Azerbaijan 'a blow to freedom of expression', say PACE rapporteurs*, 12 november 2009; RFE/RL, *Council of Europe Head 'very concerned' about human rights in Azerbaijan*, 13 november 2009. Human Rights Watch, *Azerbaijan: Appeal Court leaves Bloggers in Jail*, 10 maart 2010.

¹³⁶ Reuters, *EU protests over arrest of bloggers in Azerbaijan*, 20 juli 2009; OSCE Press Release, *OSCE media freedom representative calls on Azerbaijan to improve media freedom, hopes detained bloggers may be released soon*, 10 september 2009; Central Asia-Caucasus Institute Analyst, *Tough international reactions to arrested Azerbaijani bloggers*, 12 oktober 2009; Kamerbrief inzake beantwoording vragen van het lid ten Broeke over de arrestatie van twee Azerbeidzjaanse oppositiejongeren, 8 januari 2010; Resolutie van het Europees Parlement van 17 december 2009 over de vrijheid van meningsuiting in Azerbeidzjan.

¹³⁷ RFE/RL, *Another Azerbaijani youth activist detained*, 3 augustus 2009; EIU, *Country Report Azerbaijan Augustus 2009*.

¹³⁸ Volgens een mensenrechtenorganisatie zijn er momenteel ongeveer 30.000 bloggers actief in Azerbeidzjan. Internet is met name populair in Bakoe.

¹³⁹ US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010. Het ministerie van Justitie belemmert c.q. weigert nog steeds de registratie van sommige onafhankelijke mensenrechtenorganisaties (zie ook paragraaf 3.3.2).

Televisie en radio

Televisie vormt de belangrijkste informatiebron voor een groot deel van de Azerbeidzjaanse bevolking, vooral op het platteland.¹⁴⁰ Veel van de nationale en regionale televisiezenders en radiozenders zijn hetzij direct, hetzij indirect, gelieerd aan de regering. De enige min of meer onafhankelijke televisiezender met nationaal bereik *ANS TV* heeft volgens berichten zijn kritische toon ten aanzien van de regering gematigd, nadat de *National TV and Radio Council* (NTRC) in 2006 tijdelijk haar zendvergunning had ingetrokken.¹⁴¹ Sinds januari 2009 zijn uitzendingen via FM-frequenties van de buitenlandse radiostations *Voice of America*, *BBC* en *Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL)* niet meer toegestaan. Deze buitenlandse radiostations bieden een platform voor onafhankelijke journalisten en oppositie en worden beschouwd als belangrijke alternatieve bron voor zowel lokaal als internationaal nieuws. Ondanks de mogelijkheid tot voortzetting van de nieuwsuitzendingen via internet, kabel of satelliet, wordt het verbod geïnterpreteerd als beperking van de vrijheid van meningsuiting en pluraliteit van media, aangezien het merendeel van de bevolking geen toegang heeft tot internet of geavanceerde ontvangers.¹⁴²

Kranten/ literatuur/ internet

Het aanbod van kranten in Azerbeidzjan is divers. Echt onafhankelijke kranten zijn er evenwel weinig; de meeste Azerbeidzjaanse kranten zijn ofwel regeringsgezind, ofwel verbonden aan een oppositiepartij. De belangrijkste oppositionele kranten zijn *Yeni Musavat* en *Azadlig*.

Door de monopolistische controle van de autoriteiten op drukfaciliteiten, de prijs van papier, inkt en communicatiemiddelen blijft het uitgeven van publicaties duur. Onafhankelijke en oppositionele kranten hebben een oplage van hooguit enkele duizenden exemplaren. Buiten Bakoe zijn onafhankelijke en oppositionele kranten niet of zeer moeilijk verkrijgbaar, in tegenstelling tot de regeringsgezinde kranten. Het merendeel van de onafhankelijke en oppositionele kranten verkeert financieel

¹⁴⁰ Freedom House, *Freedom in the World 2009, Azerbaijan*; XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009.

¹⁴¹ XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009.

¹⁴² Als gevolg van de hoge kosten van telefoonverbindingen en het soms ontbreken van infrastructuur, hebben relatief weinig mensen toegang tot internet. Het internetgebruik in Azerbeidzjan ligt rond de 4%. Freedom House, *Freedom in the World 2009, Azerbaijan*; XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009; Resolutie van het Europees Parlement van 17 december 2009 over de vrijheid van meningsuiting in Azerbeidzjan; US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

in een slechte positie en heeft moeite lonen, belastingen en boetes te betalen.¹⁴³ Overheidsbedrijven mogen niet adverteren in oppositionele kranten en private ondernemingen zouden onder druk worden gezet om dit ook niet te doen.¹⁴⁴

Onafhankelijke en oppositionele kranten kregen in de verslagperiode geregeld te maken met arrestaties, strafvervolgingen, bedreigingen en geweld tegen journalisten en redacteuren, evenals met intimidatie door financiële druk.¹⁴⁵ Edities van oppositionele kranten met politiek gevoelige berichtgeving werden soms geconfisqueerd of verboden door lokale autoriteiten.¹⁴⁶ Veel oppositionele kranten hebben hun deuren inmiddels, al dan niet verplicht, gesloten. Zo is sinds 15 juni 2009 de verkoop van de kranten *Bizim Yol*, *Azadlig* en *Yeni Musavat* in de Goychay regio verboden door de lokale autoriteiten na publicatie van een artikel over familieleden van een gearresteerde zakenman uit Goychay.¹⁴⁷

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Vrijheid van vereniging

De vrijheid van vereniging – inclusief politieke, vakbonds- en andere vormen van vereniging – wordt gewaarborgd in de Grondwet.¹⁴⁸

De registratieprocedure voor organisaties is geregeld in de Wet op de Registratie van Rechtspersonen van 6 februari 1996.¹⁴⁹ Alleen geregistreerde organisaties

¹⁴³ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010; XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009.

¹⁴⁴ XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009; Freedom House, [Freedom in the World 2009, Azerbeidzjan](#); US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁴⁵ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010; XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009.

¹⁴⁶ Amnesty International, [International Report 2008](#), Azerbeidzjan; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁴⁷ XIX Article 19, *Written Comments of Article 19: Global Campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009*, 2 juli 2009; Institute for Reporters Freedom and Safety, *Ban allegedly imposed on newspapers' sale in Goychay*, 19 juni 2009.

¹⁴⁸ Artikel 58 van de Grondwet.

beschikken over rechtspersoonlijkheid. De registratie van organisaties is een omslachtig, tijdrovend en weinig transparant proces.¹⁵⁰ Het is voor organisaties die niet gelieerd zijn aan de overheid, moeilijk zich te registreren.¹⁵¹ Met name kritische mensenrechtenorganisaties en “niet-traditionele” religieuze gemeenschappen ondervinden problemen bij registratie (*zie ook paragraaf 3.3.3*).¹⁵²

In de verslagperiode is de Wet op de Niet-Gouvernementele Organisaties geamendeerd. Begin juni 2009 diende de president de voorgestelde amenderingen ter goedkeuring in bij het parlement. De parlementaire behandeling die aanvankelijk op 19 juni 2009 zou plaatsvinden, werd na kritiek van de oppositie en (inter)nationale mensenrechtenorganisaties uitgesteld tot 30 juni 2009. Volgens critici zouden de voorgestelde amenderingen leiden tot ernstige beperkingen voor NGO's en een grotere overheidsbemoeienis.¹⁵³ De (inter)nationale kritiek had uiteindelijk tot gevolg dat bijna 80% van de voorgestelde voorzieningen door het parlement terzijde werd geschoven.¹⁵⁴ De amenderingen die wel zijn aangenomen door het parlement, betreffen onder meer de verplichting aan NGO's een lijst met leden aan de regering te overleggen. Voorts zijn NGO's die door buitenlanders

¹⁴⁹ Registratie kan worden geweigerd indien de doelstellingen van de groepering die daarom verzoekt in strijd zijn met de wet. Een weigering van registratie is een voor rechterlijk beroep vatbare beslissing.

¹⁵⁰ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010; Freedom House, [Freedom in the World 2009, Azerbaijan](#); [International Federation for Human Rights, Observatory for the Protection of Human Rights Defenders Annual report 2009- Azerbaijan, 18 juni 2009, via Refworld, geraadpleegd op 12 oktober 2009.](#)

¹⁵¹ Pro-regeringsmensenrechtenorganisaties kunnen zich over het algemeen probleemloos registreren.

¹⁵² US Department of State, [Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices 2007](#) (11 maart 2008) [en 2008](#) (25 februari 2009). US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010. Wettelijk is er de verplichting om binnen één maand te beslissen al dan niet tot registratie over te gaan. De Azerbeidzjaanse autoriteiten gebruiken vaak ‘procedurele’ argumenten om de registratie van onwelgevallige organisaties te vertragen of te weigeren; [International Federation for Human Rights, Observatory for the Protection of Human Rights Defenders Annual report 2009- Azerbaijan, 18 juni 2009, via Refworld, geraadpleegd op 12 oktober 2009.](#)

¹⁵³ XIX Article 19, [Press Release, Azerbaijan: Media and Civil Society under threat from proposed Legal Amendments](#), 29 juni 2009; EurasiaNet, [Azerbaijan: NGO amendments put civil society at risk](#), 17 juni 2009; RFE/RL, [proposed NGO media curbs in Azerbaijan draw fire](#), 29 juni 2009; IWPR, [Uproar over controversial NGO laws](#), 25 juni 2009; Human Rights Watch, [Human Rights Watch letter to the president of Azerbaijan regarding draft amendments for NGO's](#), 16 juni 2009; Council of Europe Press Release, [Council of Europe concerned about changes to ngo legislation in Azerbaijan](#), 16 juni 2009.

¹⁵⁴ RFE/RL, [Azerbaijani Parliament drops proposed restrictions on NGOs](#), 30 juni 2009; EurasiaNet, [Azerbaijan abandons controversial NGO amendments](#), 1 juli 2009, via Refworld, geraadpleegd op 12 oktober 2009; EIU, [Country Report Azerbaijan Juli 2009](#).

worden geleid verplicht een plaatsvervanger aan te stellen die Azerbeidzjaans staatsburger is.¹⁵⁵

Vrijheid van vergadering

De Grondwet van Azerbeidzjan erkent de vrijheid van vergadering. Een ieder heeft het recht om vreedzame bijeenkomsten of demonstraties te houden, mits de autoriteiten vooraf op de hoogte worden gesteld.¹⁵⁶

In de praktijk wordt het recht op vergadering door de Azerbeidzjaanse autoriteiten beperkt; het komt geregeld voor dat bijeenkomsten of demonstraties worden verboden dan wel aan restricties worden verbonden.¹⁵⁷

Op grond van de in juni 2008 geamendeerde Wet inzake de Vrijheid van Vergadering hoeven organisaties bijeenkomsten slechts te melden aan de autoriteiten. In de praktijk interpreteren de gemeentelijke autoriteiten de wet evenwel zodanig dat voor publieke bijeenkomsten voorafgaande toestemming is vereist. Voorts zijn in Bakoe in de praktijk publieke bijeenkomsten alleen toegestaan op daarvoor aangewezen plekken en pas na toestemming van de burgemeester.¹⁵⁸

Gedurende de verslagperiode greep de politie, soms met harde hand, geregeld in bij niet-geautoriseerde bijeenkomsten en demonstraties. De gearresteerde deelnemers werden veelal na korte tijd en soms na het betalen van een boete weer vrijgelaten.¹⁵⁹

Op 10 mei 2009 werd in Bakoe tijdens een studentenprotest tegen de viering van de 'Flower Holiday' (ter gelegenheid van de verjaardag van de overleden oud-

¹⁵⁵ EurasiaNet, *Azerbaijan abandons controversial NGO amendments*, 1 juli 2009, via Refworld, geraadpleegd op 12 oktober 2009; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁵⁶ Artikel 49 van de Grondwet.

¹⁵⁷ [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009; Amnesty International Report 2008; *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁵⁸ [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009; XIX Article 19, written Comments of Article 19: Global Campaign for Free Expression concerning the Republic of Azerbaijan, For Consideration by the United Nations Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009, 2 juli 2009; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010. De 11 vastgestelde locaties zijn allemaal ver verwijderd van het centrum en slecht bereikbaar.

¹⁵⁹ Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009; *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009; NGO Report on the implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, oktober 2009; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

president Heydar Aliyev) met harde hand ingegrepen door de politie. Meerdere demonstranten werden gearresteerd en enkele uren gedetineerd.¹⁶⁰ Tijdens een demonstratie op de dag van de parlementaire behandeling van de voorgestelde amenderingen van de Wet op de Niet-Gouvernementele Organisaties op 30 juni 2009, werden demonstranten ervan weerhouden zich te begeven naar het parlement. Ook werden protestborden in beslag genomen.¹⁶¹

Oppositiepartijen klaagden ook op regionaal niveau over beperkingen van de vrijheid van vergadering. Lokale autoriteiten belemmerden geregeld oppositionele partijactiviteiten. Zo werd medio oktober 2009 na de start van de campagne voor de gemeentelijke verkiezingen een partijbijeenkomst van de oppositiepartij *Musavat* met harde hand beëindigd.¹⁶²

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De Grondwet waarborgt het recht op vrijheid van godsdienst en overtuiging. Discriminatie of onderscheid op grond van overtuiging is verboden.¹⁶³ De scheiding van kerk en staat behoort tot één van de grondwettelijke beginselen van Azerbeidzjan. De uitoefening van de vrijheid van godsdienst is nader uitgewerkt in de Wet op de Godsdienstvrijheid. Bekerings- en zendingsactiviteiten door buitenlanders zijn op grond van de Wet op de Godsdienstvrijheid verboden. Dit verbod wordt in de praktijk strikt toegepast.¹⁶⁴ Hoewel gedurende de verslagperiode enige verslechtering waarneembaar was met betrekking tot de

¹⁶⁰ XIX Article 19, written Comments of Article 19: Global Campaign for Free Expression concerning the Republic of Azerbaijan, For Consideration by the United Nations Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009; IWPR, *Outcry in Azerbaijan after student protest broken up*, 15 mei 2009.

¹⁶¹ XIX Article 19, written Comments of Article 19: Global Campaign for Free Expression concerning the Republic of Azerbaijan, For Consideration by the United Nations Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009; RFE/RL, *Baku activists protest amendments to NGO Bill*, 30 juni 2009.

¹⁶² RFE/RL, *Azerbaijani opposition under attack as campaigning begins*, 12 oktober 2009; Report of the "Democracy and NGO Development Resource Center" over 2009 year in the Nakhchivan Autonomous Republic on the situation with the human rights and freedoms; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁶³ Artikel 25 en 48 van de Grondwet. Op grond van artikel 18 van de Grondwet hebben alle religies gelijke status in Azerbeidzjan.

¹⁶⁴ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010. [European Centre for Law and Justice, Universal Periodic Review 2009 Azerbaijan, Religious Freedom in Azerbaijan](#).

godsdienstvrijheid in Azerbeidzjan, respecteert de overheid nog steeds de godsdienstvrijheid van het grootste deel van de bevolking.¹⁶⁵

Religieuze gemeenschappen zijn op grond van de Wet op de Godsdienstvrijheid verplicht zich te laten registreren bij het *State Committee on Work with Religious Structures* (Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen).¹⁶⁶ Islamitische groeperingen dienen daarnaast de goedkeuring te hebben van de Raad van Kaukasusmoslims¹⁶⁷ voordat zij geregistreerd kunnen worden bij het comité.¹⁶⁸ In 2008 registreerde het Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen 103 nieuwe religieuze groeperingen, voornamelijk islamitische.¹⁶⁹

Voor de “niet-traditionele” gemeenschappen, met name protestantse kerken, ondervinden problemen met betrekking tot registratie.¹⁷⁰ De meeste religieuze organisaties waarvan het registratieverzoek is afgewezen gaan niet naar de rechter om de afwijzing juridisch aan te vechten.¹⁷¹ Redenen hiervoor zijn vermeende corruptie en partijdigheid van de rechtbank, angst voor repercussies, zoals politiebezoek, etc. Organisaties die wel de gang naar de rechter maken, hebben over het algemeen weinig succes (*zie ook paragraaf 3.3.2*).

¹⁶⁵ US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009.](#)

¹⁶⁶ Het Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen is door het ministerie van Justitie belast met de registratie van religieuze groepering alsmede de verantwoordelijkheid voor publicatie, import en distributie van religieuze literatuur en het verbieden van religieuze groeperingen die de wet overtreden; US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009;](#) US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009,](#) 11 maart 2010. *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009.

¹⁶⁷ Deze, nog uit de Sovjettijd stammende organisatie, is onder andere verantwoordelijk voor de opleiding en aanstelling van de imams en organiseert de jaarlijkse hadj; US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009;](#) *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009,](#) 11 maart 2010.

¹⁶⁸ US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009.](#)

¹⁶⁹ In 2008 waren er in totaal 534 geregistreerde religieuze gemeenschappen in Azerbeidzjan, waarvan 502 islamitisch en 32 niet islamitisch; ; US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009;](#) Volgens US Department of State, [Azerbaijan, International Religious Freedom Report – 2006,](#) 15 september 2006, waren er in 2006 in Azerbeidzjan ongeveer 2.000 religieuze gemeenschappen.

¹⁷⁰ Van de vijf belangrijkste baptistenkerken in Azerbeidzjan zijn er slechts drie geregistreerd. Het registratieverzoek van de twee andere baptistenkerken is herhaaldelijk afgewezen. Het registratieverzoek van twee belangrijke *Assembly of God* gemeenschappen is al jaren in behandeling. US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009;](#) Freedom House, [Freedom in the World 2009, Azerbaijan.](#)

¹⁷¹ US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009.](#)

Alleen geregistreerde gemeenschappen kunnen optreden als rechtspersoon. Zonder registratie is het voor gemeenschappen moeilijker te functioneren. Niet geregistreerde gemeenschappen lopen het risico onwettig te worden verklaard en zijn kwetsbaar voor sluiting en intimidatie door lokale autoriteiten. Desalniettemin kunnen de meeste niet-geregistreerde gemeenschappen in het algemeen hun geloof zonder grote problemen van de kant van de Azerbeidzjaanse autoriteiten belijden.¹⁷²

Een aantal religieuze gemeenschappen, met name niet-geregistreerde, werd in de verslagperiode geregeld het slachtoffer van tegenwerking door de autoriteiten. Het betrof hier onder meer baptisten, adventisten en Jehova's getuigen. Er waren verschillende berichten van onder meer verstoring van religieuze bijeenkomsten, arrestaties, invallen in woonhuizen, inbeslagname van religieus materiaal en intimidatie door de politie.¹⁷³

De Azerbeidzjaanse autoriteiten legden ook de islamitische gemeenschap beperkingen op. Zo beperkten zij de verkoop, import en distributie van religieuze literatuur.¹⁷⁴ Ook was gedurende de verslagperiode sprake van sloop en sluiting van meerdere moskeeën.¹⁷⁵ De autoriteiten schreven de sloop en sluiting toe aan illegale bouwactiviteiten en het niet voldoen aan registratieverplichtingen. Religieuze NGO's in Azerbeidzjan spraken evenwel van politieke motieven in de strijd tegen religieus extremisme.¹⁷⁶ Volgens een bron worden voornamelijk de

¹⁷² US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#); European Centre for Law and Justice, [Universal Periodic Review 2009 Azerbaijan, Religious Freedom in Azerbaijan](#); US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁷³ Baptisten wordt verteld dat zij niet bijeen mogen komen omdat zij niet officieel geregistreerd zijn. US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#); US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010. RFE/RL, [Azerbaijani police detain followers of unregistered sect](#), 29 juli 2009; Forum 18, [Azerbaijan: 'We have long been after you and now we've caught you!'](#), 1 april 2009; Forum 18, [Azerbaijan: police chief deports local-born Baptist with no documentation](#), 1 oktober 2009; Freedom House, [Freedom in the World 2009, Azerbeidzjan](#); Forum 18, [Jehova's witness claims police beating, interrogation and strip-search](#), 15 december 2009.

¹⁷⁴ US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#); US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁷⁵ US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#); US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁷⁶ UNDP Azerbaijan Development Bulletin, [Azeri Official denies mosque closure, demolition cases](#), 17 september 2009; RFE/RL, [Protest held against demolition of Baku mosque](#), 2 september 2009; EurasiaNet, [Azerbaijan: Mosques close in Baku, 'capital of Islamic culture'](#), 27 mei 2009; Forum 18, [Azerbaijan: What is the 'Plan to prevent the spread of religious](#)

Turkse moskeeën gesloten in reactie op de toenadering van Turkije tot Armenië en lijken religieuze motieven hiermee vooralsnog niets van doen te hebben. De Azerbeidzjaanse autoriteiten legden voorts verschillende islamitische groeperingen, waaronder salafisten en Iran-georiënteerde moslims, beperkingen op vanwege vermeende politieke activiteiten en banden met terroristische organisaties.¹⁷⁷

De maatschappelijke houding ten aanzien van religie wordt over het algemeen gekenmerkt door tolerantie. Er zijn echter ook berichten van maatschappelijke vooroordelen, vijandigheid en discriminatie. Ook hier betreft het niet-traditionele religieuze groeperingen, zoals Jehova's getuigen, baptisten en adventisten.¹⁷⁸ Veel evangelische kerken worden als sektes gezien (en niet als kerkgenootschappen) en worden daarom met argwaan bekeken. Er bestaat algemene vooringenomenheid onder de bevolking jegens moslims die zich hebben bekeerd tot een ander geloof.¹⁷⁹

Amendering Grondwet en wet op de Godsdienstvrijheid

Na een referendum op 18 maart 2009 (zie ook paragraaf 2.3) werd een aantal amenderingen op de Grondwet goedgekeurd die betrekking hebben op het uitdragen van de geloofsovertuiging.¹⁸⁰

Op 8 mei 2009 werd een geamendeerde wet op de Godsdienstvrijheid goedgekeurd door het parlement, die in werking is getreden op 29 mei 2009.

extremism?', 16 april 2009; IWPR, *Baku mosque demolitions undermine tolerance claims*, 21 mei 2009.

¹⁷⁷ Global Insight, *Azerbaijan's government increases clampdown on radical religious groups*, 6 november 2009; US Department of State, *Country Reports on Terrorism 2008- Azerbaijan*, 30 april 2009; US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#).

¹⁷⁸ US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#). Hierbij valt te denken aan omwonenden die een bijeenkomst van Jehova's getuigen verhinderen, brandstichting in een rooms-katholieke kerk, negatieve stigmatiserende berichtgeving in de media, etc.

¹⁷⁹ US Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#); European Centre for Law and Justice, *Universal Periodic Review 2009 Azerbaijan, Religious Freedom in Azerbaijan*; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁸⁰ Aan artikel 18 van de Grondwet is een deel II toegevoegd, dat als volgt luidt:

- *Spreading of and propagandizing religion (religious movements), humiliating people's dignity and contradicting the principles of humanism are prohibited.*

Voorts is een nieuwe paragraaf toegevoegd aan artikel 48 van de Grondwet. De tekst luidt als volgt:

- *No one shall be forced to express (to demonstrate) his or her religious faith and belief, to execute religious rituals and participate in religious ceremonies.*

Department of State, [Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#).

Sindsdien is onder meer toestemming van de staat nodig alvorens men een boekenzaak voor religieuze literatuur kan openen. Ook is tegenwoordig staatstoestemming nodig voor export van religieuze boeken. Simultaan zijn er nieuwe straffen geïntroduceerd in de *Code of Administrative Offences* voor het produceren, verkopen, laten circuleren en importeren/exporteren van religieuze literatuur zonder staatstoestemming. De nieuwe wet op de Godsdienstvrijheid was aanleiding voor het Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen om alle religieuze gemeenschappen te verplichten zich voor 2010 te herregistreren. Daarnaast zijn additionele eisen voor registratie ingevoerd. In de laatste weken van december 2009 bleken er nog maar ongeveer 100 van de 534 religieuze gemeenschappen opnieuw geregistreerd te zijn.¹⁸¹

Op 30 juni 2009 werd de wet op de Godsdienstvrijheid wederom geamendeerd, echter deze keer waren de amenderingen, die op 20 juli 2009 per presidentieel decreet zijn goedgekeurd, specifiek gericht op de islamitische gemeenschap. Slechts Azerbeidzjaanse staatsburgers die hun studie Islam in Azerbeidzjan hebben genoten, mogen thans islamitische rituelen en ceremonies zoals moslimgebeden leiden. De benoeming van religieuze functionarissen geschiedt voortaan door de Raad van Kaukasusmoslims, die op haar beurt de autoriteiten informeert (lees: Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen).¹⁸²

Geen van vorengenoemde amenderingen is voor zover bekend door de regering voorgelegd aan de OVSE of de Raad van Europa voor (juridische) beoordeling.¹⁸³

*Salafisten*¹⁸⁴

¹⁸¹ US Department of State, [Azerbaijan: International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#); Forum 18, *Azerbaijan: "Why shouldn't we bring order to this?"*, 26 juni 2009; Forum 18, *Azerbaijan: Repressive new Religion Law and the punishments enter into force*, 3 juni 2009; Forum 18, *Azerbaijan: restrictions imposed as registration deadline approaches*, 21 december 2009; Human Rights Watch, *World Report 2010*.

¹⁸² Forum 18, *Azerbaijan: Further repressive Religion Law changes target Muslims*, 18 juni 2009; Forum 18, *Azerbaijan: Muslim opposition to new Religion Law changes*, 25 juni 2009; Forum 18, *Azerbaijan: "The Government doesn't want to give up control over religion"*, 22 juli 2009; EIU, *Country Report Azerbaijan Juli 2009*; Human Rights Watch, *World Report 2010*.

¹⁸³ Forum 18, *Azerbaijan: Parliament approves latest Religion Law changes*, 30 juni 2009; Forum 18, *Azerbaijan: "The Government doesn't want to give up control over religion"*, 22 juli 2009.

¹⁸⁴ Salafisme is een soennitische islamitische stroming; de volgelingen willen tradities van de eerste moslims (uit de zevende eeuw AD) terugbrengen en zij verwerpen de vernieuwing van de islam. Zowel in openbare als vertrouwelijke bronnen wordt gesproken over Salafisten. Om die reden is in dit algemeen ambtsbericht afgezien van het gebruik van de term Wahabieten als andere benaming voor Salafisten.

Het exacte aantal salafisten in Azerbeidzjan is niet bekend.¹⁸⁵ Het aantal is volgens bronnen groeiende (met name onder de jongere generatie). Salafisten worden over het algemeen met argwaan bekeken, zowel door de autoriteiten als door de gewone burger.¹⁸⁶ Dit komt onder meer doordat salafisten soennitisch zijn, in tegenstelling tot de meeste Azerbeidzjaanse burgers. Bovendien worden salafisten gezien als radicaal en politiek geëngageerd. Volgens de heersende opvatting zouden zij geen ander gezag dan hun eigen religieuze gezag erkennen, waardoor zij per definitie als gezagsondermijnerend worden beschouwd.

Er waren in de verslagperiode verschillende berichten van politieoptredens tegen salafisten in met name het noorden van Azerbeidzjan (de regio's Zaqatala, Guba en Kachmaz). Daarbij was onder meer sprake van detentie, het gedwongen afscheren van baarden en inbeslagname van wapens. Volgens lokale commentatoren slaagde de overheid er niet altijd in onderscheid te maken tussen extremisten en praktiserende moslims.¹⁸⁷

Op 17 augustus 2008 werd een handgranaat geworpen in de Abu Bekr moskee¹⁸⁸ in Bakoe. Begin november 2009 werd hiervoor een groep van 26 mannen, bekend onder de naam 'Forest Brothers', veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend tussen de 2-15 jaar op beschuldiging van terrorisme en moord. De moskee blijft op last van de autoriteiten gesloten.¹⁸⁹

3.3.4 Bewegingsvrijheid

3.3.4.1 Vestiging en in- en uitreis

Een ieder die zich legaal op het grondgebied van Azerbeidzjan bevindt, heeft het recht om vrij en zonder beperkingen in het hele land te reizen en zich te vestigen.¹⁹⁰ De vrijheid van vestiging wordt in de praktijk doorgaans gerespecteerd, met uitzondering van binnenlands ontheemden, die zich in

¹⁸⁵ In december 2005 werd vermeld dat er 15.000 salafi islamieten in Bakoe woonden; Middle East Review of International Affairs, [Azerbaijan: Islam in a post-Soviet republic](#) (vol. 9, nr 5, december 2005).

¹⁸⁶ International Crisis Group, [Azerbaijan: Independent Islam and the State, Europe Report no. 191](#), 25 maart 2008; US Department of State, [Azerbaijan: International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#).

¹⁸⁷ US Department of State, [Azerbaijan: International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009](#); US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁸⁸ De Abu Bekr moskee is de thuisbasis van soennitische moslims met een salafistische oriëntatie.

¹⁸⁹ Global Insight, *Azerbaijan's Government Increases clampdown on radical religious groups*, 6 november 2009.

¹⁹⁰ Artikel 28, derde lid van de Grondwet.

sommige gebieden van Azerbeidzjan niet mogen vestigen.¹⁹¹ Azerbeidzjan kent een woonplaatsregistratieplicht (*zie paragraaf 3.3.4.2*).

Iedere staatsburger van Azerbeidzjan heeft in principe het recht om het land vrijelijk in en uit te reizen. Verdachten in een strafproces, evenals personen die een voorwaardelijke gevangenisstraf hebben gekregen, is het echter niet toegestaan Azerbeidzjan uit te reizen.¹⁹² Ook voor militairen die toegang hebben tot staatsgeheime informatie, gelden uitreisbeperkingen. Mannen in de dienstplichtige leeftijd dienen zich voor uitreis te registreren bij de militaire autoriteiten.¹⁹³ In de verslagperiode gold nog steeds een uitreisverbod voor een aantal individuen.¹⁹⁴ Het is niet uitgesloten dat het in de praktijk mogelijk is om het land via een officiële grensovergang te verlaten zonder over een geldig paspoort te beschikken.

Azerbeidzjan kent geen wetgeving die het aanvragen van asiel in het buitenland door Azerbeidzjaanse staatsburgers strafbaar stelt. De inreisprocedure en –controle van personen die gedwongen terugkeren naar Azerbeidzjan en in het bezit zijn van een geldig reisdocument (paspoort of laissez-passer) verschilt niet van de procedure die gevolgd wordt ten aanzien van personen die om andere redenen Azerbeidzjan inreizen.

Een rechtstreekse reis van of naar de enclave Nagorny Karabach of de bezette gebieden vanuit de overige delen van Azerbeidzjan is niet mogelijk. De frontlijn is gesloten en bovendien maken de geplaatste landmijnen in- en uitreis fysiek vrijwel onmogelijk. Vanaf Azerbeidzjan kan evenmin rechtstreeks worden gereisd naar Armenië. Alle grensovergangen tussen Armenië en Azerbeidzjan zijn gesloten. Er is daarnaast geen rechtstreekse luchtverbinding tussen beide landen.¹⁹⁵ De Azerbeidzjaanse exclave Nachitsjevan is uitsluitend bereikbaar via luchtverbinding met Bakoe dan wel over de weg via Iran en/of Turkije (*zie tevens hoofdstuk 5*).

¹⁹¹ US Department of State, [Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010. De beperkingen zijn volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten noodzakelijk om aan deze groep op een efficiënte manier hulp te kunnen blijven verlenen en, nadat de bezette gebieden zijn bevrijd, een ordentelijke terugkeer naar de oorspronkelijke woonplaats te kunnen garanderen.

¹⁹² US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁹³ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁹⁴ Sinds 2004 mag de imam van de (inmiddels gesloten) Juma moskee, Ilgar Ibrahimoglu, het land niet uitreizen. Sinds 2006 weigeren de Azerbeidzjaanse autoriteiten het paspoort van de voorzitter van de oppositionele PPF, Ali Keremli, te vernieuwen. US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

¹⁹⁵ Vanuit Azerbeidzjan is Armenië wel bereikbaar via Iran of Georgië.

Circa 2 miljoen Azerbeidzjaanse staatsburgers, voornamelijk afkomstig van het platteland, wonen in het buitenland (met name in de Russische Federatie en Oekraïne). Reizen tussen Azerbeidzjan en de Russische Federatie is eenvoudig. Staatsburgers van Azerbeidzjan hebben geen inreisvisum voor de Russische Federatie – en vice versa – nodig.¹⁹⁶

Documentvervalsing

In Azerbeidzjan zijn vrijwel alle documenten te koop. Hierbij kan gedacht worden aan verklaringen, vergunningen, veroordelingen en diploma's. Ook met documenten die door de Azerbeidzjaanse autoriteiten worden afgegeven, wordt gefraudeerd in de vorm van valse, vervalste of onterecht afgegeven documenten. Dergelijke documenten worden echter niet geregistreerd.

De praktijk van het afgeven van documenten die het relaas van asielzoekers moeten onderbouwen is in Azerbeidzjan aanwezig. Hierbij valt te denken aan lidmaatschapskaarten van politieke partijen, verklaringen van mensenrechtenorganisaties en artikelen in kranten. In hoeverre deze praktijk zich gedurende de verslagperiode heeft voorgedaan en in welke mate is niet bekend.

3.3.4.2 Bevolkingsadministratie

Basisbevolkingsadministratie wordt in Azerbeidzjan uitgevoerd door zogenaamde registratiekantoren (voorheen ZAGS¹⁹⁷), die onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie vallen. De registratiekantoren zijn verantwoordelijk voor het registreren en bijhouden van gegevens met betrekking tot basisbevolkingsadministratie, zoals het registratieadres,¹⁹⁸ gegevens over opleiding, werk, burgerlijke staat, geboortes, sterfgevallen en eventueel strafblad. Daarnaast zijn de registratiekantoren verantwoordelijk voor de afgifte van aktes en certificaten omtrent deze gegevens, bijvoorbeeld geboorte- en overlijdensaktes, en de uitvoering van naamswijzigingen.

Voor het verkrijgen van een geboorteakte dienen de identiteitsdocumenten van beide ouders te worden overgelegd. Op een geboorteakte wordt in beginsel de

¹⁹⁶ Sinds 1 januari 2005 wordt door de autoriteiten van de Russische Federatie het oude Sovjetpaspoort niet meer geaccepteerd. Azerbeidzjaanse staatsburgers die naar de Russische Federatie willen reizen, of die in de Russische Federatie wonen, dienen vanaf dat moment te beschikken over een internationaal geldig paspoort.

¹⁹⁷ Bekend onder de Russische naam: Запись Актов Гражданского Состояния (ЗАГС). Er zijn in Azerbeidzjan momenteel 86 registratiekantoren, waarvan 11 in Bakoe en 8 in Nachitsjevan.

¹⁹⁸ Het registratieadres hoeft niet in alle gevallen overeen te komen met het adres van daadwerkelijk verblijf. Het komt in Azerbeidzjan niet zelden voor dat mensen op een ander adres zijn geregistreerd dan waar zij daadwerkelijk wonen.

eticiteit van beide ouders vermeld. Om die reden dienen bij een geboorteaangifte tevens de geboorteaktes van de ouders te worden overgelegd.¹⁹⁹ Indien de ouders zijn gehuwd, dient tevens de trouwakte te worden overgelegd. Lokale autoriteiten zijn wettelijk bevoegd in bijzondere omstandigheden de minimumleeftijd van 17 jaar voor vrouwen om te trouwen te verlagen naar 16 jaar. Indien sprake is van een minderjarige moeder onder de 16 jaar kunnen haar ouders bij de geboorteaangifte als voogd optreden. Zodra de moeder de wettelijke minimum trouwleeftijd bereikt, kan de biologische vader van het kind (zonder rechterlijk besluit) het vaderschap opeisen. In principe moet de geboorteaangifte binnen drie maanden plaatsvinden. Indien de registratie na deze termijn plaatsvindt, wordt dit op de geboorteakte aangegeven. Het merendeel van de baby's wordt geboren in een geboortekliniek. Deze klinieken beschikken over de formulieren die benodigd zijn voor de geboorteaangifte.

Overlijdensaktes worden door de registratiekantoren afgegeven aan de hand van een dokters- of forensische verklaring waarin de dood van betrokkene feitelijk wordt geconstateerd. Teneinde een overlijdensakte te verkrijgen, dienen tevens alle identiteitsdocumenten (de nationale identiteitskaart en/of het paspoort) van betrokkene bij het registratiekantoor in de regio waar de overledene heeft gewoond of is overleden, te worden ingeleverd. Registratie geschiedt binnen 10 dagen na overlijden.

Kinderen mogen zowel de vadersnaam als de moedersnaam voeren. Een naamswijziging (van zowel voor- als achternaam) is formeel slechts mogelijk voor Azerbeidzjaanse staatsburgers vanaf 18 jaar en indien sprake is van een legitieme reden (klank, betekenis, moeilijk uit te spreken e.d.). Een verzoek tot naamswijziging geschiedt per aanvraagformulier bij het registratiekantoor. Na controle van criminele antecedenten, wordt de aanvraag ter behandeling doorgestuurd naar het ministerie van Justitie, dat uiteindelijk beslist. De aanvraag bedraagt 11 AZN.²⁰⁰ Het wijzigen van de uitgang van de achternaam is op grond van een besluit van de Milli Mejlis van 2 februari 1993²⁰¹ slechts mogelijk in die gevallen waarbij de Russische uitgang 'ov(a)' of 'yev(a)' wordt gewijzigd in het Azerische '-zade' '-li' of '-oğlu' en is naar verluidt eenvoudig te realiseren. Armeense achternamen met bijvoorbeeld de uitgang 'yan' en 'ian' komen niet in aanmerking voor wijziging. Er mogen geen wijzigingen worden aangebracht in de

¹⁹⁹ Indien de ouders de geboorteaktes niet kunnen overleggen, wordt in de geboorteakte van het kind geen informatie over de etniciteit opgenomen.

²⁰⁰ Indien geen legitieme redenen aanwezig worden geacht die een naamswijziging rechtvaardigen, kan men het via een rechterlijke procedure proberen. Dit zou in de praktijk over het algemeen een moeizame procedure zijn.

²⁰¹ Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının soyadlarının dövlət dilinə uyğunlaşdırılması haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarı, 2 fevralı 1993.

vermelding van de volledige naam van de vader.²⁰² Illegale naamswijzigingen zijn tegen betaling mogelijk en doorgaans eenvoudig te realiseren. De wijziging wordt dan echter alleen doorgevoerd in de identiteitsdocumenten van betrokkene, en niet in de officiële registers.

Azerbeidzjan kent een woonplaatsregistratieplicht, die geldt voor alle legaal in Azerbeidzjan wonende personen. Deze plicht beperkt zich tot het verplicht laten registreren van het woonadres. Aangezien een woonplaatswijziging gepaard gaat met een automatische vervanging van de nationale identiteitskaart, dienen bij een registratieverzoek in ieder geval de documenten die nodig zijn voor de afgifte van een dergelijke kaart (*zie paragraaf 3.3.4.3*) te worden overgelegd. Daarnaast dient een bewijsstuk te worden overgelegd waaruit blijkt dat men de rechtmatige bezitter of huurder van de woonruimte is (een koopakte dan wel een verklaring van de verhuurder).

3.3.4.3 Identiteitsdocumenten

Identiteitsdocumenten

Personen vanaf 16 jaar zijn wettelijk verplicht over een identiteitsbewijs te beschikken. Als identiteitsbewijs worden in Azerbeidzjan aangemerkt:

- nationale identiteitskaart
- Azerbeidzjaans paspoort²⁰³

Strikt juridisch gezien geldt een rijbewijs niet als een geldig identiteitsbewijs. In de praktijk wordt het in voorkomende gevallen – met name bij verkeerscontroles – wel als een identiteitsbewijs geaccepteerd, ook door de autoriteiten. Een rijbewijs wordt echter niet geaccepteerd voor andere doeleinden, zoals bankzaken, huwelijk, geboorte of gemeentelijke zaken. Door de politie wordt geregeld bij controles naar een identiteitsbewijs gevraagd. Bovendien is het tonen van een identiteitsbewijs noodzakelijk voor tal van handelingen.²⁰⁴ Het is daardoor voor personen die niet over een identiteitsbewijs beschikken niet mogelijk op normale wijze aan het maatschappelijke leven deel te nemen.

In tegenstelling tot de oude Sovjet identiteitsdocumenten wordt op de nieuwe Azerbeidzjaanse nationale identiteitskaarten en paspoorten geen informatie over de etniciteit van betrokkene opgenomen, ook niet op verzoek. Evenmin wordt in

²⁰² Bijvoorbeeld een kind uit een gemengd huwelijk tussen een Armeense man en een Azeri vrouw, dat na het overlijden van de vader de naam wil wijzigen van ‘yan’ in een Azerische uitgang, wordt niet toegestaan.

²⁰³ Sinds 1 juli 2005 geldt het binnenlands Sovjet paspoort niet meer als geldig identiteitsbewijs.

²⁰⁴ Als voorbeeld kunnen in dit geval worden genoemd: het openen van een bankrekening en andere bankzaken, het sluiten van een arbeids-, huur- of koopovereenkomst, het sluiten van een huwelijk, het aangeven van geboorte en andere gemeentelijke zaken.

de nieuwe identiteitsbewijzen de religie vermeld. Bij afgifte van (identiteits)documenten wordt door de Azerbeidzjaanse autoriteiten geen onderscheid gemaakt naar, bijvoorbeeld, etniciteit.

Nationale identiteitskaart

Azerbeidzjaanse nationale identiteitskaarten worden sinds 1 oktober 2001 verstrekt. Een ieder die de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt, dient op basis van de *Law on Identity Card of Citizens of Azerbaijan Republic* uit 1994 een nationale identiteitskaart aan te vragen. Betrokkene wordt niet opgeroepen voor de aanvraag; aanvraag geschiedt op eigen initiatief. Ouders kunnen deze kaart desgewenst voor kinderen jonger dan 16 aanvragen. Een nationale identiteitskaart kan worden aangevraagd bij het plaatselijke politiebureau. Alleen personen die geregistreerd zijn in Azerbeidzjan kunnen een nationale identiteitskaart aanvragen. Het is niet mogelijk om in het buitenland deze kaart aan te vragen.

Voor het aanvragen van een nationale identiteitskaart dienen de volgende stukken te worden overgelegd:²⁰⁵

- 1) de oude nationale identiteitskaart;
- 2) een ingevuld aanvraagformulier;
- 3) twee pasfoto's;
- 4) een medische verklaring omtrent de bloedgroep, kleur ogen en lengte;
- 5) bewijs van betaling voor de kosten van een nieuwe identiteitskaart.²⁰⁶

Een nieuwe identiteitskaart wordt binnen enkele dagen na aanvraag, doorgaans circa 10 dagen, afgegeven. Een spoedprocedure neemt twee dagen in beslag.²⁰⁷

De eerste keer dat een nieuwe identiteitskaart wordt aangevraagd, dienen, naast de onder 2) tot en met 5) genoemde stukken, tevens de volgende documenten te worden overgelegd:

- 6) een geboorteakte;
- 7) een verklaring van de ouder(s) of indien beide ouders overleden zijn, een verklaring van de wettelijke voogd of het hoofd van de instelling waar het kind verblijft;²⁰⁸
- 8) verklaring van registratie.

Een nationale identiteitskaart dient vernieuwd te worden bij het bereiken van de leeftijd van 16 (indien er reeds een identiteitskaart is afgegeven), 25, 35 en 50 jaar.

²⁰⁵ Indien één van de vereiste documenten ontbreekt, dan wordt geen nationale identiteitskaart afgegeven.

²⁰⁶ In de praktijk wordt vaak om een extra betaling gevraagd.

²⁰⁷ Het is in de praktijk mogelijk tegen betaling van smeergelden de afgifte van een nationale identiteitskaart te bespoedigen.

²⁰⁸ Het is niet meer verplicht een identiteitsbewijs van de ouders dan wel, indien beide ouders zijn overleden, een overlijdensakte over te leggen.

Ook bij woonplaatswijziging, naamswijziging (*zie paragraaf 3.3.4.2*) en huwelijk dient een nieuwe identiteitskaart aangevraagd te worden.

Op de nationale identiteitskaart staan de volgende gegevens van de bezitter vermeld: naam, achternaam en patroniem, geboorteplaats en –datum, burgerlijke staat, bloedgroep, kleur ogen, lengte, geslacht, registratieadres, militaire verplichting en handtekening.

Paspoort

Azerbeidzjaanse paspoorten worden sinds 10 mei 1998 afgegeven²⁰⁹ en zijn tien jaar geldig.²¹⁰ Voor het aanvragen van een paspoort dienen de volgende stukken te worden overgelegd:

- 1) een geldig identiteitsbewijs. Sinds het invoeren van de nieuwe nationale identiteitskaarten, wordt in principe alleen een paspoort afgegeven aan personen die reeds over een dergelijke kaart beschikken;
- 2) een ingevuld aanvraagformulier;
- 3) twee pasfoto's;
- 4) bewijs van betaling van de kosten van een nieuw paspoort.

Een paspoort kan in principe pas vanaf de leeftijd van 18 jaar worden verkregen. Onder de 18 jaar wordt alleen om bijzondere redenen een paspoort afgegeven.²¹¹ Kinderen staan doorgaans in het paspoort van (één van) de ouder(s) geregistreerd. Een minderjarige jonger dan 16 jaar dient bij een aanvraag van een paspoort door de ouders of de voogd te worden vergezeld. Voor minderjarigen vanaf 16 jaar is het overleggen van schriftelijke toestemming voldoende. In het buitenland kan men via de diplomatieke vertegenwoordiging een paspoort aanvragen.²¹² Personen in de dienstplichtige leeftijd die geen dienstplicht hoeven te vervullen moeten dit met documenten (doorgaans aan de hand van de militaire identiteitskaart) aantonen, om een paspoort te kunnen krijgen.²¹³

Azerbeidzjan kent één centraal computersysteem (NAPS – *National Automated Passport System*) waar alle door de Azerbeidzjaanse overheid afgegeven

²⁰⁹ Tot 2002 kon nog gebruik gemaakt worden van de oude internationaal geldige (“buitenlandse”) Sovjet paspoorten.

²¹⁰ Tot 2007 gold een geldigheidsduur van vijf jaar.

²¹¹ Het betreft hier uitsluitend educatieve, sportieve of medische redenen. Bij de aanvraag dient dan ook een officiële brief van de desbetreffende instantie te worden overgelegd.

²¹² Beschikt men niet over een nationale identiteitskaart, dan dient men de vereiste documenten voor de aanvraag van een identiteitskaart te overleggen.

²¹³ Dit betekent dat personen die de dienstplicht hebben ontdoken geen paspoort kunnen krijgen.

paspoorten staan geregistreerd.²¹⁴ In dit systeem zijn onder meer de volgende gegevens opgenomen:

- nummer paspoort;
- naam betrokkene;
- nummer nationale identiteitskaart;
- naam vader en naam moeder van betrokkene;
- datum afgifte paspoort;
- pasfoto betrokkene.

Vreemdelingen, vluchtelingen en migranten

De nationale identiteitskaart geldt voor binnenlands ontheemden, net als voor alle andere staatsburgers van Azerbeidzjan, als identiteitsdocument.²¹⁵ Op de nationale identiteitskaarten van deze personen wordt als registratieadres doorgaans het oude adres in Nagorny Karabach of de bezette gebieden vermeld.²¹⁶ Aan etnisch Azerische vluchtelingen uit Armenië kan een nationale identiteitskaart worden verstrekt, indien men erom verzoekt. Desgewenst kan op de identiteitskaart als registratieadres het oude adres in Armenië worden vermeld, en niet het adres in Azerbeidzjan waarop men daadwerkelijk verblijft.

3.3.4.4 Staatsburgerschap/ nationaliteitswetgeving

Sinds het vorige algemeen ambtsbericht is de Wet op het Staatsburgerschap niet gewijzigd. Voor een overzicht van de staatsburgerschapwetgeving en –praktijk wordt verwezen naar voorgaande algemene ambtsberichten Azerbeidzjan.²¹⁷

Er is geen informatie bekend over de toekenning of weigering van het Azerbeidjaanse staatsburgerschap aan in Azerbeidzjan verblijvende etnische Armeniërs of gemengd gehuwden. Volgens de autoriteiten komen etnische Armeniërs, gemengd gehuwden en kinderen van gemengd gehuwden ook in

²¹⁴ Het ministerie van Binnenlandse Zaken, bureau paspoort registratie, is verantwoordelijk voor het NAPS. Het bureau paspoort registratie heeft regionale kantoren die de (paspoort)gegevens aan het NAPS leveren.

²¹⁵ Aan binnenlands ontheemden wordt geen apart identiteitsdocument verstrekt. Aan binnenlands ontheemden wordt wel de zogenaamde *entitlement card* verstrekt. Deze kaart wordt niet beschouwd als een identiteitsdocument, maar wordt afgegeven louter ten behoeve van verstrekking van hulp aan ontheemden.

²¹⁶ Submission from the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) of the Norwegian Refugee Council (NRC) for consideration at the 44th session of the Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009), 2 juni 2009.

²¹⁷ Zie algemene ambtsberichten Azerbeidzjan van juni 2004 en van november 2005. Voor relevante Azerbeidjaanse wetgeving inzake staatsburgerschap wordt verwezen naar Elsevier Overheid, [Nationaliteitswetgeving, Azerbeidzjan](#) of www.kennisbanknationaliteitswetgeving.nl.

aanmerking voor het Azerbeidzjaanse staatsburgerschap. Terugkeer van etnische Armeniërs die oorspronkelijk uit Azerbeidzjan afkomstig zijn, komt voor zover bekend nog steeds niet voor. Er is evenmin informatie bekend over de rechten van (in Bakoe of in Nagorny Karabach geboren) burgers van Nagorny Karabach op het Azerbeidzjaanse staatsburgerschap.

3.3.5 Rechtsgang

De Grondwet van Azerbeidzjan voorziet in een onafhankelijke rechterlijke macht (zie paragraaf 2.2) en een openbare en eerlijke procesgang.²¹⁸ De wetgeving van Azerbeidzjan voldoet, mede dankzij de inspanningen van de Raad van Europa, de OVSE en de internationale gemeenschap, over het algemeen aan de internationale normen voor een eerlijke rechtsgang. In de praktijk wordt hieraan echter lang niet altijd voldaan.

De rechterlijke macht

De rechterlijke macht staat onder grote invloed van de uitvoerende macht (met name de president van Azerbeidzjan).²¹⁹ Zo worden de lagere rechters door de president benoemd. De rechters van het Constitutioneel Hof, het Hooggerechtshof en het Hof van Beroep worden benoemd door de *Milli Mejlis* op voordracht van de president. De president benoemt de procureur-generaal en heeft de bevoegdheid deze te ontslaan.²²⁰ De voorzitter van de *Judicial Legal Council* die toezicht houdt op de rechterlijke macht is tevens de minister van Justitie. Er is twijfel over de onafhankelijkheid van deze raad.²²¹

De afgelopen jaren heeft Azerbeidzjan in nauwe samenwerking met internationale organisaties een aantal hervormingen doorgevoerd bij de rechterlijke macht.²²² De aanhoudende corruptie en afhankelijkheid van de uitvoerende macht blijven het

²¹⁸ Zie artikel 60 tot en met 68 van de Grondwet.

²¹⁹ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010; [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009; Freedom House, *'Nations in Transit 2009': Azerbaijan*, 30 juni 2009; Freedom House, [Freedom in the World 2009, Azerbeidzjan](#); Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009; [CCPR/C/AZE/CO/3](#), 3 augustus 2009.

²²⁰ Zie ook paragraaf 2.2.

²²¹ Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009.

²²² Hierbij valt te denken aan uitbreiding van het aantal rechters, verhoging van salarissen en verbetering van training en selectie van rechters. Zie voor meer informatie over ingevoerde hervormingen het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan maart 2009. [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009.

functioneren van de rechterlijke macht evenwel negatief beïnvloeden.²²³ Rechters mijden uit angst voor repercussies meestal politiek gevoelige onderwerpen en beslissen vaak ten gunste van de regering. Verder is het in Azerbeidzjan nog steeds niet gebruikelijk voor een rechter om bij strafzaken een eis van de *Prokuratura* af te wijzen of zelfs een lichtere straf dan geëist op te leggen, ook niet in beroep.²²⁴

De *UN Committee against Torture* spreekt in een rapport van 19 november 2009 haar zorgen uit over een gebrek aan onafhankelijkheid binnen de rechterlijke macht in Azerbeidzjan en haar vatbaarheid voor politieke druk.²²⁵

Met uitzondering van politieke gevangenen, is het in Azerbeidzjan in veel gevallen mogelijk om strafvervolging af te kopen, zowel in geval van kleine overtredingen als zware misdrijven. De inzet van financiële middelen kan de uitkomst van een rechtszaak in belangrijke mate beïnvloeden. Door de invoering van een *Anti Corruption Department* binnen de *Prokuratura*²²⁶, die sinds 2005 operationeel is, lijkt er geleidelijk sprake van enige verbetering.

Er blijven berichten van dubieuze strafrechtelijke vervolgingen en onevenredig hoge straffen. Het komt voor dat rechters bewijs accepteren dat door marteling is verkregen zonder nader onderzoek (*zie paragraaf 3.3.7*).²²⁷ De kwaliteit van de motivering van rechterlijke uitspraken laat nog te wensen over.

De advocatuur

De wetgeving voorziet in het recht op een advocaat vanaf het moment dat iemand in hechtenis wordt genomen, maar in de praktijk is dit vaak niet het geval.²²⁸

²²³ Council of Europe, Parliamentary Assembly, Committee on Legal affairs and Human Rights, *Judicial corruption*, 6 november 2009; *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009; Freedom House, *'Nations in Transit 2009': Azerbaijan*, 30 juni 2009.

²²⁴ De *Prokuratura* in Azerbeidzjan vervult twee functies: gerechtelijk vooronderzoek en strafvervolging, waardoor de *Prokuratura* in Azerbeidzjan veel macht heeft.

²²⁵ UN Committee against Torture, *CAT/C/AZE/CO/3*, 19 november 2009.

²²⁶ Deze instantie bepaalt onder meer of er strafvervolging gaat plaatsvinden en op welke gronden; in zoverre is de *Prokuratura* vergelijkbaar met het Openbaar Ministerie in Nederland.

²²⁷ UN, Human Rights Committee, Consideration of Reports submitted by state parties under article 40 of the covenant, Concluding observations of the Human Rights Committee, *CCPR/C/AZE/CO/3*, 13 augustus 2009; US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

²²⁸ US Department of State, *Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010; *SEC(2009)512/2*, 23 april 2009; *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009; NGO Report on the implementation of the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (replies to the list of issues, oktober 2009).

Er zijn berichten dat verdachten eerst een periode als ‘getuige’ worden vastgehouden, om hun status later pas te wijzigen in verdachte. Via deze weg wordt hen de basisrechten als verdachte onthouden.²²⁹ In Azerbeidzjan bestaat voorts een tekort aan advocaten, met name buiten Bakoe. Hierdoor moeten verdachten soms uren of dagen op een rechtshulpverlener wachten.²³⁰ De situatie is met name zorgelijk bij strafzaken, waar de wet slechts aan leden van het College van Advocaten (Collegium) het recht op wettelijke vertegenwoordiging toekent. Het Collegium is een zeer gesloten organisatie met naar schatting 720 leden, waarvan voor zover bekend slechts 150 actief zijn. Het Collegium voldoet niet aan de minimumstandaard die verwacht mag worden van een onafhankelijke orde van advocaten.²³¹

In strafzaken kunnen verdachten, die niet zelf in staat zijn een advocaat te betalen, rekenen op gratis rechtsbijstand. Het College van Advocaten bepaalt welke advocaat de behandeling op zich neemt. De kwaliteit van deze rechtsbijstand wordt echter niet hoog geacht vanwege een te lage beloning van de advocaat. Ook wordt door mensenrechtenorganisaties de onafhankelijkheid van de advocaat in twijfel getrokken.²³² In civiele zaken wordt alleen door niet-gouvernementele organisaties en studenten gratis rechtsbijstand verleend en niet door de autoriteiten. Buiten Bakoe is het niet mogelijk gratis rechtshulp te krijgen in civiele zaken.

3.3.6 Arrestaties en detenties

Arrestatie en detentie zijn alleen toegelaten in de gevallen genoemd in de wet.²³³ In de praktijk wordt hier niet altijd de hand aan gehouden. Zo komt het geregeld voor dat personen worden gearresteerd op het moment dat (nog) geen arrestatiebevel voorhanden is.²³⁴ Ook vinden er huiszoeken plaats zonder

²²⁹ Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009.

²³⁰ Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009; CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009.

²³¹ Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²³² NGO Report on the implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, oktober 2009; Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009; An Alternative NGO report to the UN Committee against Torture (43rd session, 02-20 November 2009), Prepared by the Human Rights Center of Azerbaijan together with the International Federation of Human Rights.

²³³ Artikel 28, tweede lid, van de Grondwet.

²³⁴ US Department of State, Azerbaijan, Country Reports of Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010. In sommige gevallen wordt ex post facto het aanhoudingsbevel afgegeven.

gerechtelijk bevel.²³⁵ Daarnaast komt het voor dat personen op basis van triviale of valse beschuldigingen naar het politiebureau worden meegenomen voor verhoor en onderzoek, om vervolgens na enkele uren of in uitzonderlijke gevallen dagen, zonder een officiële aanklacht weer in vrijheid te worden gesteld.²³⁶

De politie mag een verdachte van een strafbaar feit maximaal drie dagen vasthouden zonder tussenkomst van de rechter. Doorgaans wordt aan deze periode als ‘tijdelijke aanhouding’ gerefereerd. De wettelijk vastgestelde periode van drie dagen wordt echter geregeld overschreden.²³⁷ Gedurende de periode van ‘tijdelijke aanhouding’ wordt veelal geen rechtsbijstand toegestaan.²³⁸ In sommige gevallen zouden rechters enkele uren na arrestatie en zonder tussenkomst van een advocaat een vonnis hebben geveld.²³⁹

Hoewel corruptiepraktijken bij de politie zich nog steeds voordoen (onder meer afpersingspraktijken), is er ook enige verbetering waarneembaar. Zo is er minder sprake van corruptie bij de verkeerspolitie. Veelvuldig toegepaste praktijken zoals het geven van oneigenlijke boetes voor kleine overtredingen of het bekeuren voor zogenaamd te hard rijden, nemen af.²⁴⁰

Omstandigheden in gevangenis

In Azerbeidzjan zitten ongeveer 15.000 personen in de gevangenis. Het ministerie van Justitie heeft in totaal 23 gevangenis in beheer, waaronder een vrouwengevangenis²⁴¹, een gevangenis voor minderjarigen²⁴², een gevangenis voor

²³⁵ US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²³⁶ Het gaat hier bijvoorbeeld om politieke activisten, kritische journalisten en leden van niet-traditionele geloofsgemeenschappen. Zie ook de paragrafen 3.3.1- 3.3.3 van dit ambtsbericht; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²³⁷ Freedom House, Freedom in the World 2008, Azerbeidzjan; CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009.

²³⁸ Freedom House, ‘*Nations in Transit 2009*’: *Azerbaijan*, 30 juni 2009; Freedom House, Freedom in the World 2008, Azerbeidzjan; CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2008, 25 februari 2009.

²³⁹ US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²⁴⁰ Naast hogere salariëring, training en gericht onderzoek naar corruptie (onder meer via inzet infiltranten) heeft ook de inzet van radarapparatuur bij snelheidscontroles bijgedragen aan deze afname; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²⁴¹ In de vrouwengevangenis verblijven ruim 300 vrouwen. Meisjes onder de 18 jaar worden in de regel gedetineerd in de vrouwengevangenis.

²⁴² In de gevangenis voor minderjarigen verblijven alleen jongens onder de 18 jaar. Momenteel verblijven er 40-50 jongens in de gevangenis voor minderjarigen. De minderjarige jongens verblijven in de speciale gevangenis tot hun 18^e, maar hun verblijf kan bij rechterlijk besluit

TBC-patiënten²⁴³ en een extra beveiligde gevangenis (*Gobustan prison*).²⁴⁴ Voor zover bekend worden minderjarigen en volwassenen separaat in voorarrest gehouden. Gedurende de verslagperiode deden zich evenwel enkele gevallen voor waarbij minderjarigen samen met volwassenen werden vastgehouden.²⁴⁵ Het ministerie van Nationale Veiligheid heeft ook een detentiecentrum, alwaar (nog) niet veroordeelde verdachten van terroristische activiteiten, spionage en landverraad worden vastgehouden. In dit detentiecentrum is ruimte voor ongeveer 100 gevangenen. Naar verluidt verblijven er ook gevangenen die al veroordeeld zijn tot een gevangenisstraf. Ondanks herhaalde verzoeken van (inter)nationale (mensenrechten)organisaties weigert de regering het detentiecentrum onder auspiciën van het ministerie van Justitie te plaatsen dan wel buiten gebruik te stellen.²⁴⁶

Azerbeidzjan is bezig met een omvangrijk renovatie- en nieuwbouwplan van haar detentiefaciliteiten om aan de internationale standaard te voldoen.²⁴⁷ In mei 2009 is in Bakoe een nieuw huis van bewaring (*remand prison*) in gebruik genomen. Naar verluidt zijn de omstandigheden er goed. Zo verblijven verdachten er in individuele cellen en zijn er goede voorzieningen.²⁴⁸ Er is naar verluidt geen sprake meer van overbevolking. Ondanks de infrastructurele verbeteringen kunnen de leefomstandigheden in de meeste gevangenissen nog steeds worden getypeerd als zwaar.²⁴⁹ Er is sprake van onvoldoende sanitaire voorzieningen, voeding en

worden verlengd tot hun 20^e, in de praktijk ook wel tot hun 21^e. De omstandigheden zijn naar verluidt redelijk goed.

²⁴³ Sinds 2003 bestaat in Azerbeidzjan een speciale gevangenis voor mensen met tuberculose in een vergevorderd stadium. Daarnaast is er een centraal detentiehospitaal in gebruik.

²⁴⁴ In deze extra beveiligde gevangenis verblijven de 219 gevangenen die een levenslange gevangenisstraf uitzitten. De regering is bezig met de bouw van een nieuwe extra beveiligde gevangenis met ruimte voor 1500 gevangenen. Council of Europe, *Report of the Azerbaijani Government on the visit to Azerbaijan carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 December 2008, 26 november 2009*.

²⁴⁵ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

²⁴⁶ Human Rights Center of Azerbaijan, List of issues to be taken up in connection with the consideration of the third periodic report of Azerbaijan (CCPR/C/AZE/3); CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 11 november 2009.

²⁴⁷ Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2008](#), 25 februari 2009; SEC(2009)512/2, 23 april 2009; United Nations General Assembly, Human Rights Council, *Universal Periodic Review, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review Azerbaijan, A/HRC/11/20*, 6 maart 2009.

²⁴⁸ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

²⁴⁹ SEC(2009)512/2, 23 april 2009; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

medische zorg en ook de aanwezigheid van besmettelijke ziektes draagt bij aan slechte leefomstandigheden.²⁵⁰

Bezoek van familie of vrienden is toegestaan. Gevangenen zijn nog geregeld van familie afhankelijk voor basale levensbehoeften als voedsel en medicijnen.²⁵¹ Ook binnen de gevangenissen is corruptie nog steeds omvangrijk. Voor vrijwel alle dienstverlening moet extra geld betaald worden, alhoewel dit volgens een bron door de hervorming van het gevangenisstelsel door de regering aan het afnemen is.

Het ICRC heeft vrije toegang tot de gevangenissen. Ook de Raad van Europa en de OVSE hebben toegang tot gevangenissen.²⁵² Er bestaat eveneens een *Public Committee* van het ministerie van Justitie, waarin NGO's zitting hebben, dat toezicht houdt op penitentiaire inrichtingen. Dit comité heeft formeel vrije toegang, maar in de praktijk moeten zij op grond van interne reglementen een bezoek 24 uur van te voren aanmelden. Bovendien is in het geheel geen toegang mogelijk tot de detentiecentra voor gerechtelijk vooronderzoek en het detentiecentrum van het ministerie van Nationale Veiligheid.²⁵³ Het verkrijgen van toegang tot psychiatrische ziekenhuizen verloopt ook moeizaam.²⁵⁴

Onvrijwillige opname in psychiatrische instellingen

Er zijn berichten dat patiënten in psychiatrische instellingen tegen hun wil zijn opgenomen. Ook werd in een aantal ziekenhuizen een aantal patiënten gedwongen bij opname een formulier voor vrijwillige opname te tekenen. Ook ten aanzien van de behandeling en diagnose zijn er berichten dat patiënten hierover niet werden geïnformeerd en dat contact met de buitenwereld niet mogelijk was.²⁵⁵

²⁵⁰ Freedom House, Freedom in the World 2008, Azerbeidzjan; Council of Europe, *Report of the Azerbaijani Government on the visit to Azerbaijan carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 December 2008*, 26 november 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²⁵¹ Council of Europe, *Report of the Azerbaijani Government on the visit to Azerbaijan carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 December 2008*, 26 november 2009.

²⁵² United Nations General Assembly, Human Rights Council, *Universal Periodic Review, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review Azerbaijan, A/HRC/11/20*, 6 maart 2009; SEC(2009)512/2, 23 april 2009.

²⁵³ Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²⁵⁴ Council of Europe, *Report of the Azerbaijani Government on the visit to Azerbaijan carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 December 2008*, 26 november 2009.

²⁵⁵ Council of Europe, *Report of the Azerbaijani Government on the visit to Azerbaijan carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 December 2008*, 26 november 2009.

In Nachitsjevan worden personen in toenemende mate opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis om niet medische redenen (*zie ook hoofdstuk 5*).²⁵⁶

Politieke gevangenen

Schattingen over het aantal politieke gevangenen in Azerbeidzjan liepen eind 2009 uiteen van enkele tientallen tot een aantal van 70.²⁵⁷ De Azerbeidzjaanse regering ontkent het bestaan van politieke gevangenen.

Er zijn voor zover bekend geen separate detentiefaciliteiten voor politieke gevangenen. Politieke gevangenen worden over het algemeen niet anders behandeld dan de overige gevangenen. Als gevolg van corruptie kunnen er in de praktijk evenwel verschillen in behandeling voorkomen.

In de verslagperiode is opnieuw een aantal personen (journalisten en jeugdactivisten) gearresteerd (*zie paragraaf 3.3.1*). Ook werden gedurende de verslagperiode in het kader van grootschalige amnestieverleningen meerdere gevangenen vrijgelaten waaronder ook gevangenen die op de lijst van politieke gevangenen voorkomen van verschillende lokale mensenrechtenorganisaties.²⁵⁸

De Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa heeft in maart 2009 een speciaal rapporteur voor politieke gevangenen in Azerbeidzjan benoemd. Over zijn activiteiten is nog geen informatie bekend.

3.3.7 Mishandeling en marteling

Mishandeling en marteling zijn verboden in de Grondwet²⁵⁹ en het Wetboek van Strafrecht.²⁶⁰ Azerbeidzjan is partij bij het Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Vernederende Behandelingen of Straffen.²⁶¹

²⁵⁶ Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009; Norwegian Helsinki Committee, *Azerbaijan's Dark Island: Human Rights violations in Nakhchivan, 2009*.

²⁵⁷ De twee federaties van mensenrechtenorganisaties in Azerbeidzjan hanteren beiden een verschillende lijst van politieke gevangenen waarop 27, respectievelijk tussen de 60-70 namen staan. Een andere Azerbeidzjaanse mensenrechtenorganisatie noemt een aantal van 30-40. Het US State Department stelt in haar rapport over 2009 dat volgens mensenrechtenorganisaties 23 tot 45 politieke gevangenen werden vastgehouden door de regering. US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

²⁵⁸ Council of Europe, Parliamentary Assembly, *Azerbaijan: PACE rapporteurs welcome pardoning decree*, 5 januari 2010; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

²⁵⁹ Artikel 31, eerste lid, en artikel 46, tweede lid, van de Grondwet.

Er zijn echter vele berichten van mishandeling en marteling van verdachten door politie- en veiligheidsdienstfunctionarissen teneinde een bekentenis of een bezwarende getuigenverklaring te verkrijgen. Ook zijn gevallen bekend van rechtszaken waarbij bekentnissen die verkregen zijn door middel van marteling en mishandeling, zijn gebruikt als bewijsmiddel.²⁶² In Azerbeidzjan vindt mishandeling en marteling vooral plaats op politiebureaus.²⁶³ Mishandeling en marteling worden met name in de eerste uren en/of dagen na de arrestatie toegepast, tijdens de zogenaamde ‘tijdelijke aanhouding’ (zie paragraaf 3.3.5). Mishandeling en marteling komen minder voor bij gevangenen die al zijn veroordeeld. Er zijn ook enkele berichten van mishandeling en marteling van minderjarigen om een bekentenis of bezwarende getuigenverklaringen te verkrijgen.²⁶⁴ De meest ernstige vorm van mishandeling en marteling zou zich voordoen in het detentiecentrum van het ministerie van Nationale Veiligheid. Er is hierover echter weinig bekend, omdat onafhankelijk toezicht ontbreekt.²⁶⁵ De meest voorkomende vorm van mishandeling is slaan.²⁶⁶ Dood tijdens gevangenschap komt voor. In 2009 zijn volgens het ministerie van Justitie 105 personen komen te overlijden tijdens gevangenschap, het merendeel als gevolg van tuberculose. Volgens mensenrechtenorganisaties is het ontbreken van tijdige medische zorg één van de belangrijkste oorzaken.²⁶⁷ De *Azerbaijani Committee Against Torture* ontving in 2009 110 klachten over marteling. Daarnaast zouden zes mensen als gevolg van marteling om het leven zijn gekomen, waarvan drie direct na de marteling en drie later na zelfmoord.²⁶⁸ In gevangnissen komt verkrachting – van zowel mannen als vrouwen – voor.

260 Mishandeling en marteling kunnen worden bestraft met een gevangenisstraf van maximaal 10 jaar. Zie US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

261 Azerbeidzjan heeft het optioneel protocol (OPCAT) geratificeerd op 28 januari 2009. Zie www2.ohchr.org

262 [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009; Human Rights Watch, World Report 2009; RFE/RL, *World Antitorture Group criticizes Azerbaijan*, 8 oktober 2009; Freedom House, [Freedom in the World 2008, Azerbeidzjan](#); [CCPR/C/AZE/CO/3](#), 3 augustus 2009; UN Committee against Torture, [CAT/C/AZE/CO/3](#), 19 november 2009; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

263 Freedom House, [Freedom in the World 2008, Azerbeidzjan](#).

264 Committee of Torture, [CAT/C/AZE/CO/3](#), 19 november 2009.

265 Zo heeft het *Public Committee* van het ministerie van Justitie geen toegang tot dit detentiecentrum. UN Committee against Torture, [CAT/C/AZE/CO/3](#), 19 november 2009.

266 Zie ook paragraaf 3.3.2.

267 [CCPR/C/AZE/CO/3](#). 13 augustus 2009; An Alternative NGO Report to the UN Committee against Torture (43rd session, 02-20 November 2009), prepared by the Human Rights Center of Azerbaijan together with the International Federation of Human Rights; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

268 Azerbaijani Committee Against Torture receives 110 complaints, 8 december 2009, via en.trend.az, geraadpleegd op 24 december 2009; Human Rights Watch, *World Report 2010*.

Klachten over marteling en mishandeling worden niet systematisch en naar behoren onderzocht. De autoriteiten zijn terughoudend in strafrechtelijke vervolging van marteling en mishandeling. Daders van marteling en mishandeling worden doorgaans aangeklaagd voor minder ernstige strafbare feiten zoals verwaarlozing of letsel als gevolg van ondoordacht handelen. Vervolging van een overheidsfunctionaris op grond van marteling heeft voor zover bekend nog nimmer plaatsgevonden. In haar rapport van augustus 2009 heeft het Mensenrechtencomité van de VN haar zorgen uitgesproken over het ontbreken van een onafhankelijk onderzoeksmechanisme dat klachten inzake marteling en mishandeling tegen politiefunctionarissen en gevangenenbewaarders in behandeling neemt.²⁶⁹

3.3.8 Doodstraf

De doodstraf werd in Azerbeidzjan in 1998 afgeschaft. De straf van de 128 ter dood veroordeelden werd omgezet in levenslang. In augustus 2005 besloot het Constitutioneel Hof dat deze 128 zaken moeten worden herzien.²⁷⁰ Gedurende de verslagperiode was nog steeds geen sprake van een herziening.²⁷¹

3.3.9 Verdwijningen, buitengerechtelijke executies en moorden

In de verslagperiode zijn geen gevallen bekend van verdwijningen, buitengerechtelijke executies of moorden gepleegd door of in opdracht van de autoriteiten van Azerbeidzjan. Enkele duizenden personen in Azerbeidzjan staan nog steeds als vermist geregistreerd als gevolg van het gewapende conflict over Nagorny Karabach.²⁷²

²⁶⁹ [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009; [CCPR/C/AZE/CO/3](#), 13 augustus 2009; Committee against Torture, [CAT/C/AZE/CO/3](#), 19 november 2009; An Alternative NGO Report to the UN Committee against Torture (43rd session, 02-20 November 2009), prepared by the Human Rights Center of Azerbaijan together with the International Federation of Human Rights; Human Rights Watch, *World Report 2010*; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

²⁷⁰ IWPR, [Azeri Lifers Demand Sentence Review](#), CRS No. 299, 10 augustus 2005.

²⁷¹ An Alternative NGO Report to the UN Committee against Torture (43rd session, 02-20 November 2009), prepared by the Human Rights Center of Azerbaijan together with the International Federation of Human Rights.

²⁷² Het exacte aantal vermiste personen is niet bekend. Volgens het ICRC staan ruim 4.500 personen als vermist geregistreerd, waarvan 3600 in Azerbeidzjan. Volgens de statistieken van de Azerbeidjaanse overheid bedraagt het totaal ongeveer 4200 personen; US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

3.3.10 Mensenhandel en mensensmokkel

Binnen de mensenhandel- en mensensmokkelnetwerken fungeert Azerbeidzjan als een doorgangsland²⁷³ en land van oorsprong,²⁷⁴ en in mindere mate als een land van bestemming. De meeste mensen die vanuit Azerbeidzjan worden verhandeld zijn vrouwen en kinderen, met name ten behoeve van de prostitutie in het buitenland. In het geval van mannen gaat het veelal om gedwongen arbeid in onder meer Rusland.²⁷⁵ De enclave Nachitsjevan fungeert als transit voor doorvoer naar Iran en Turkije.²⁷⁶ Daarnaast wordt door verschillende bronnen in de afgelopen jaren een toename in het aantal gevallen van binnenlandse mensenhandel gesignaleerd. Het betreft hier vrouwen die gedwongen in de prostitutie terechtkomen, mannen die in de bouw moeten werken en kinderen die gedwongen worden te bedelen.²⁷⁷ In 2008 identificeerden NGO's en Azerbeidzjaanse autoriteiten 121 slachtoffers van mensenhandel.²⁷⁸ In 2009 bedroeg het aantal slachtoffers dat door de Azerbeidzjaanse autoriteiten werd geïdentificeerd 91, waarvan vier minderjarigen.²⁷⁹ Het daadwerkelijke aantal zal waarschijnlijk hoger liggen.

In 2005 nam het Azerbeidzjaanse parlement de Wet op de Bestrijding van Mensenhandel aan. Deze wet geeft onder meer aan wat onder mensenhandel wordt verstaan en schrijft voor dat hulp wordt geboden aan slachtoffers van mensenhandel.²⁸⁰ Ook werd in 2005 het Wetboek van Strafrecht geamendeerd, waardoor mensenhandel en daaraan gerelateerde strafbare feiten als zodanig expliciet in het wetboek zijn opgenomen. Op basis van de nieuwe wetgeving is voor mensenhandel of aan mensenhandel gerelateerde misdrijven een gevangenisstraf van maximaal 15 jaar mogelijk. Volgens de Azerbeidzjaanse

²⁷³ In geval van transit gaat het met name om personen afkomstig uit Moldavië en Centraal-Azië (onder meer Oezbekistan en Kazachstan) die via Azerbeidzjan naar Turkije en de Verenigde Arabische Emiraten doorreizen. US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009, 16 juni 2009.

²⁷⁴ In dit geval betreft het met name jonge vrouwen die verhandeld worden naar landen als Iran, de Verenigde Arabische Emiraten, Turkije, Pakistan en India om in de prostitutie te gaan werken. US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009, 16 juni 2009.

²⁷⁵ US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009, 16 juni 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²⁷⁶ US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009, 16 juni 2009. Volgens de geraadpleegde bronnen heeft zich in de afgelopen jaren in Nachitsjevan een bloeiende seksindustrie ontwikkeld, gericht op de Iraanse en de Turkse markt.

²⁷⁷ US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009, 16 juni 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²⁷⁸ US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009, 16 juni 2009.

²⁷⁹ US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²⁸⁰ US Department of State, Azerbaijan, Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007. Baku Today (30-06-05) "Azerbaijan passes anti-human trafficking law."

regering zijn in 2008 61 personen op basis van deze wetgeving veroordeeld.²⁸¹ In 2009 bedroeg dit aantal 58 personen.²⁸²

In februari 2009 werd een nieuw Nationaal Actieplan tegen Mensenhandel ingevoerd. De implementatie laat evenwel te wensen over wegens het uitblijven van financiële middelen en gebrek aan coördinatie.²⁸³

De nationale *hotline* voor slachtoffers van mensenhandel blijkt redelijk effectief en zou reeds tot identificatie van slachtoffers van mensenhandel hebben geleid. Er zijn echter ook kritische geluiden te horen.²⁸⁴ Zo zou de telefonische hulpdienst van het ministerie van Binnenlandse Zaken slecht functioneren en weinig bekendheid genieten in het land. Ook blijven er berichten van corruptie aan de grens. Grenswachten zouden nog steeds ongestraft steekpenningen aannemen van mensenhandelaren. Verder zouden slachtoffers van mensenhandel door rechters vaak onheus bejegend worden en beschouwd worden als criminelen. Ook komt corruptie onder de rechters voor. Bedreiging door corrupte politieagenten weerhoudt slachtoffers bovendien van aangifte.²⁸⁵ Ten slotte zou er een gebrek zijn aan algehele coördinatie van het anti-mensenhandelbeleid.

De repatriëring van mensenhandelslachtoffers verloopt via de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM). Verder heeft de overheid sinds 2006 één opvanghuis in gebruik voor slachtoffers van mensenhandel. Deze opvang biedt plaats aan 45-50 slachtoffers.²⁸⁶ In Azerbeidzjan zijn verschillende NGO's actief

²⁸¹ Volgens een bron vindt jaarlijks in 60-70 gevallen vervolging plaats. US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009, 16 juni 2009.

²⁸² US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²⁸³ US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009, 16 juni 2009.

²⁸⁴ US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009, 16 juni 2009.

²⁸⁵ Human Rights Center of Azerbaijan, Alternative Report: On the Compliance of the Azerbaijan Republic with the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women, submitted to the 44th session of the Committee on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009); Submission from the civic organization Call for Healthy Lifestyle for consideration at the 44th session of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), Concerns facing Women Drug Users and Sex Workers in Azerbaijan, July 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

²⁸⁶ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination, CEDAW/c/aze/Q/4/Add.1, Responses to the list of issues and questions with regard to the consideration of the fourth periodic report: Azerbaijan, 26 mei 2009; Human Rights Center of Azerbaijan, Alternative Report: On the Compliance of the Azerbaijan Republic with the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women, submitted to the 44th session of the Committee on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009); Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009. Volgens lokale NGO's wantrouwen veel mensenhandelslachtoffers de Azerbeidzjaanse overheid en geven zij de voorkeur aan opvang

op het gebied van opvang van en hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel. Eén van deze NGO's is *Clean World*. Deze in Bakoe gesitueerde organisatie biedt hulp in de vorm van onderdak,²⁸⁷ psychische hulp en re-integratie in de maatschappij. Een andere NGO actief op het gebied van hulpverlening aan mensenhandelslachtoffers is het *Institute for Peace and Democracy's Women's Crisis Center*. De Azerbeidzjaanse overheid verwijst mensenhandelslachtoffers door naar het bovengenoemde opvanghuis voor juridische, medische en psychologische hulpverlening en naar internationale organisaties of NGO's voor verdere behandeling.²⁸⁸ In Azerbeidzjan bestaat geen bijzondere opvang voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel.²⁸⁹

In Azerbeidzjan zijn verschillende NGO's actief om het probleem van de mensenhandel onder de aandacht van de bevolking te brengen.²⁹⁰ In januari 2009 is een nieuw netwerk van NGO's opgericht onder de naam *Network Against Human Trafficking in Azerbaijan*, dat een efficiëntere coördinatie op het gebied van mensenhandel en informatie-uitwisseling tussen de relevante NGO's, overheid en internationale organisaties nastreeft.²⁹¹ Daarnaast is er een regeringsnetwerk van NGO's met de naam *NGO Coalition against Human Trafficking*.

3.4 Positie van specifieke groepen

Gelijkheid van een ieder voor de wet is door de Grondwet erkend als een basisrecht. Discriminatie is, ongeacht de grond, niet toegestaan.²⁹² Daarnaast is Azerbeidzjan partij bij de belangrijke internationale verdragen tegen discriminatie (zie paragraaf 3.1).

3.4.1 Etnische minderheden

Circa 10% van de Azerbeidzjaanse bevolking behoort tot een etnische minderheid (zie paragraaf 2.1.1). Naast het recht op behoud van de eigen etnische identiteit,

bij familie of bij NGO's. Ook zou het opvanghuis weinig toegankelijk zijn. Zo komen slechts slachtoffers van mensenhandel, die als zodanig worden erkend in een strafzaak, in aanmerking voor opvang in het opvanghuis.

²⁸⁷ Het opvanghuis van Clean World wordt ook gebruikt voor de opvang van slachtoffers van huiselijk geweld en is doorgaans overbevolkt.

²⁸⁸ US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

²⁸⁹ US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2009*, 16 juni 2009.

²⁹⁰ US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

²⁹¹ NAHTAZ, *First Annual Report of Network Against Human Trafficking in Azerbaijan, 2008*.

²⁹² Artikel 25 van de Grondwet.

met inbegrip van verbod op gedwongen wijziging van etniciteit,²⁹³ erkent de Grondwet het recht op gebruik van de eigen taal.²⁹⁴ Azerbeidzjan heeft geen wet die de positie van etnische minderheden nader regelt. Bepaalde aspecten zijn wel geregeld in thematische wetgeving, bijvoorbeeld de Wet op het Onderwijs van 1992.

3.4.1.1 Etnische Armeniërs

De schattingen van het aantal etnische Armeniërs in Azerbeidzjan (Nagorny Karabach en de overige bezette gebieden niet meegeteld) lopen uiteen van 10.000 tot 30.000.²⁹⁵ Volgens een bron, die spreekt over een totaal aantal van 23.000-24.000 etnische Armeniërs, is een derde deel van deze groep volledig etnisch Armeens en zijn de overigen gemengd – dat wil zeggen gedeeltelijk – etnisch Armeens (meestal kinderen uit huwelijken tussen (etnische) Azeri en etnische Armeniërs of etnische Russen en etnische Armeniërs). Deze gemengd gehuwden en hun kinderen zijn doorgaans geheel in de maatschappij geïntegreerd. Zij zouden de naam van de Azeri ouder of echtgenoot (of een Russische achternaam) gebruiken om niet op te vallen of verhullen hun etniciteit. Er zouden nagenoeg geen etnische Armeniërs in Azerbeidzjan meer zijn met een Armeense familienaam.²⁹⁶ Het aantal etnische Armeniërs in Azerbeidzjan is aan het afnemen vanwege terugkeer en vertrek naar Armenië. Etnische Armeniërs wonen verspreid over het hele land, maar het merendeel is woonachtig in en rondom Bakoe. In Bakoe verblijven volgens een bron ongeveer 1600 etnische Armeniërs.

Terugkeer van etnische Armeniërs, die oorspronkelijk uit Azerbeidzjan afkomstig zijn, naar Azerbeidzjan komt voor zover bekend nog steeds niet voor. Terugkeer van etnische Azeri, die oorspronkelijk uit Armenië afkomstig zijn, naar Armenië komt voor zover bekend evenmin voor.

Er is personenverkeer via Georgië mogelijk tussen Armenië en Azerbeidzjan indien sprake is van een aangekondigd bezoek op basis van een uitnodiging (bijvoorbeeld in geval van conferenties, seminars e.d.) en veiligheidsgarantie. Beide landen dienen van het bezoek op de hoogte te worden gebracht. De

²⁹³ Artikel 44 van de Grondwet.

²⁹⁴ Artikel 45 van de Grondwet. Op grond van deze bepaling heeft een ieder het recht op onderwijs in eigen taal.

²⁹⁵ The Committee on the Elimination of Racial Discrimination van de VN noemt in haar rapport van augustus 2009 (CERD/C/AZE/CO/06) een aantal van ongeveer 30.000 personen. Het US Department of State noemt in haar Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2009 een aantal van 10.000 tot 30.000 en in haar Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009 een aantal van 20.000.

²⁹⁶ Veel etnische Armeniërs hebben hun Armeense familienaam gewijzigd in een Azeri naam.

personalia van de bezoeker(s) en de datum van aankomst en vertrek worden in dat geval met beide landen uitgewisseld in verband met eventuele veiligheidsrisico's.

Voor etnische Armeniërs met een invloedrijke familie is het mogelijk om zonder problemen te functioneren in Azerbeidzjan. Etnische Armeniërs zonder invloedrijke familie kunnen te maken krijgen met discriminatie op het gebied van werk, medische zorg en huisvesting. Ook kunnen zij problemen ondervinden bij het verkrijgen van documenten, waaronder een identiteitskaart en paspoort.²⁹⁷ Etnische Armeniërs met een Armeense familienaam kunnen te maken krijgen met intimidatie en kunnen meer problemen ondervinden dan etnische Armeniërs met een Azeri of Russische familienaam. De etnische Armeniërs die woonachtig zijn in rurale gebieden, genieten doorgaans sociale bescherming van de gemeenschap. Er waren gedurende de verslagperiode voor zover bekend geen gevallen van fysiek geweld tijdens de overheid of burgers bekend tegen etnische Armeniërs.²⁹⁸

Etnische Armeniërs kunnen de bescherming invoeren van de lokale autoriteiten. De mate waarin bescherming kan worden verkregen bij de Azerbeidzjaanse autoriteiten hangt veelal af van de maatschappelijke positie van de persoon in kwestie en van de persoon op het politiebureau waartoe betrokkene zich heeft gewend. Volgens verschillende bronnen worden klachten van etnische Armeniërs door de autoriteiten vaak niet serieus genomen. Er zijn in Azerbeidzjan mensenrechtenorganisaties die zich inzetten voor de bescherming van de rechten van etnische Armeniërs. Volgens een bron kunnen lokale NGO's die zich inzetten voor de rechten van etnische Armeniërs te maken krijgen met intimidatie.

3.4.1.2 Overige etnische minderheden

Over het algemeen kan worden gesteld dat de leden van de overige etnische minderheden geen aan etnische afkomst gerelateerde problemen ondervinden. Volgens verschillende bronnen is er over het algemeen geen sprake van discriminatie zolang er geen kritiek wordt geuit op het functioneren van de regering en politieke onderwerpen worden vermeden of zolang men niet opkomt voor de rechten van de etnische groep waartoe men behoort. Etnische minderheden als Talysh in het zuiden en de Lezgins in het noorden worden volgens een bron met argwaan bekeken door de autoriteiten wegens de

²⁹⁷ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

²⁹⁸ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

geografische ligging van hun woongebieden aan de grens met Iran, respectievelijk Dagestan.²⁹⁹

3.4.2 Leden van oppositiepartijen

Soms is het onduidelijk of iemand tot de oppositie behoort. In Azerbeidzjan zijn veel “onafhankelijke” politici die zich oppositie noemen. Zij werken echter soms wel samen met de regering.

Bij de registratie van een nieuwe politieke partij dient een lijst van 1.000 leden overgelegd te worden. Dit is het enige moment waarop de autoriteiten kunnen verifiëren wie er lid is van deze partij. Daarna is het lidmaatschap volgens een bron moeilijk te achterhalen. De ledenadministratie van politieke partijen wordt niet openbaar gemaakt.

Oppositiepartijen kunnen te maken krijgen met represailles (zoals intimidatie, arrestatie, detentie of strafrechtelijke vervolging), maar het soort aandacht en het tijdstip kunnen verschillen en zijn meestal niet te voorspellen. Meer uitgesproken oppositiepartijen als *Musavat*, PPFa, DPA en *Liberal Party* lopen een groter risico dan minder uitgesproken oppositiepartijen.

Leiders en actieve leden van oppositiepartijen die bijvoorbeeld deelnemen aan niet-geautoriseerde demonstraties of kritische uitspraken doen over regeringsleden in de media, kunnen geconfronteerd worden met represailles van de zijde van de autoriteiten. Echter, niet alle actieve leden van oppositiepartijen hebben te maken met represailles. Factoren zoals de rol en/of functie binnen de partij, de maatschappelijke positie, de (invloedrijke) familie waartoe men behoort en (voormalige) activiteiten spelen hierbij een bepalende rol. Minder actieve leden van oppositiepartijen worden doorgaans door de autoriteiten ongemoeid gelaten. Het louter lid zijn van een oppositiepartij levert doorgaans geen problemen met de autoriteiten op. Volgens een bron worden de politieke activiteiten van oppositiepartijen en hun leden gemonitord door de autoriteiten. In welke mate dit geschiedt, is niet bekend.

²⁹⁹

In de verslagperiode deden zich volgens het US State Department sporadisch incidenten voor met betrekking tot discriminatie, beperkingen in onderwijs in de eigen taal en intimidatie door lokale autoriteiten. In het bijzonder betrof het hier etnische minderheden als Talysh in het zuiden, Lezgins in het noorden, ontheemde Meskhetiaanse Turken en ontheemde Koerden uit de Lachin regio. US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

3.4.3 Voormalige OMON/OPON-medewerkers en hun familieleden³⁰⁰

De meeste voormalige OMON/OPON-leden die gevangen zaten, zijn inmiddels vrijgelaten. Niet bekend is hoeveel voormalige OMON/OPON-leden nog zijn gedetineerd.

Er zijn gevallen bekend van voormalige OMON/OPON-leden die na hun verblijf in het buitenland zijn teruggekeerd naar Azerbeidzjan en amnestie hebben gekregen. Het kan niet worden uitgesloten dat degenen die nog niet zijn teruggekeerd, gearresteerd zullen worden na hun terugkeer in Azerbeidzjan.³⁰¹

Voormalige OMON/OPON-leden kunnen in Azerbeidzjan te maken krijgen met problemen van sociaal-economische aard. Zo is het voor deze groep bijvoorbeeld vrijwel onmogelijk om een baan bij de overheid te krijgen.

3.4.4 Aanhangers en familieleden van Gumbatov en Husseinov³⁰²

Suret Husseinov is -na internationale druk- in 2004 vrijgelaten. Verschillende aanhangers van Husseinov zitten echter nog (soms levenslange) gevangenisstraffen uit. Ook Alikram Gumbatov (ook wel Hummatov of Humbatov geschreven) is in 2004 vrijgelaten.³⁰³ Het aantal aanhangers van Husseinov is volgens een bron inmiddels sterk afgenomen. In het verleden is een aantal aanhangers van Gumbatov na een akkoord met de regering te hebben gesloten, teruggekeerd naar Azerbeidzjan. Er is voor zover bekend nog een aantal aanhangers dat op de lijst van gezochte personen van de overheid voorkomt.

Beide gevallen genieten zowel in de pers als binnen de overheid weinig aandacht meer. Over het algemeen kunnen zowel de aanhangers als familieleden zonder problemen functioneren. Deze groep kan evenwel te maken krijgen met problemen van sociaal-economische aard, zoals het vinden van werk.

³⁰⁰ OMON/OPON was een speciale politie-eenheid in de '90'er jaren in Azerbeidzjan. Na de opheffing in 1995 kwamen OMON/OPON-leden met geweld in opstand. Voor uitgebreide achtergrondinformatie over OMON en OPON zie bijvoorbeeld het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004.

³⁰¹ Eén en ander zou afhangen van wat betrokkene in het verleden voor activiteiten heeft verricht als OMON/OPON-lid.

³⁰² Voormalig premier Suret Husseinov zat sinds 1999 een levenslange gevangenisstraf uit vanwege een (mislukte) staatsgreep in 1994.

³⁰³ Alikram Gumbatov, leider van de Talysh, zat sinds 1996 in de gevangenis vanwege het ijveren voor een onafhankelijke republiek in Zuid-Azerbeidzjan.

3.4.5 Dienstplichtigen

Op grond van de Wet op de Dienstplicht zijn alle mannelijke staatsburgers van Azerbeidzjan in de leeftijd tussen 18 en 35 dienstplichtig. Dit geldt ook voor mannen die buiten Azerbeidzjan verblijven. Alle jongens in Azerbeidzjan dienen zich, bij het bereiken van de 17-jarige leeftijd, te laten (voor)registreren bij een militair dienstplichtkantoor.³⁰⁴ Na afgifte van een registratiebewijs vindt er een eerste medische keuring plaats ten behoeve van de dienstplicht. Degenen die medisch goedgekeurd zijn, krijgen op hun achttiende een officiële oproep voor het vervullen van de dienstplicht. Bij een tweede medische keuring wordt bepaald of betrokkene de dienstplicht kan vervullen. Aan een dienstplichtige kan uitstel van dienstplicht worden verleend om redenen van studie, vanwege bijzondere gezinsomstandigheden, indien betrokkene de functie van (volks)afgevaardigde vervult, of om gezondheidsredenen. De mogelijkheden om uitstel te krijgen zijn gedurende de verslagperiode verder ingeperkt.³⁰⁵ Zodra de grond waarop uitstel is verleend, komt te vervallen, wordt betrokkene alsnog opgeroepen.³⁰⁶ Bij indiensttreding dient de identiteitskaart (en indien van toepassing het internationaal geldig paspoort en rijbewijs) te worden ingeruild voor een militaire identiteitskaart. Ook de dienstplichtige die uitstel heeft gekregen, krijgt een militaire identiteitskaart. Hij hoeft zijn nationale identiteitskaart, paspoort en/of rijbewijs niet in te leveren in ruil voor de militaire identiteitskaart. In de militaire identiteitskaart wordt aangegeven dat er sprake is van uitstel van de militaire dienstplicht. Indien een dienstplichtige naar het buitenland moet reizen, krijgt hij speciale reisdocumenten.³⁰⁷ De duur van de militaire dienstplicht bedraagt 18 maanden (luchtmacht en landmacht) of 24 maanden (marine), met uitzondering van universitair opgeleiden. Zij hebben een dienstplicht van 12 maanden. Er geldt geen dienstplicht voor vrouwen in Azerbeidzjan. Ook kunnen vrouwen niet beroepsmatig dienen in het leger. Mannen die het 35e levensjaar hebben bereikt, kunnen niet meer worden opgeroepen. Mannen die hun dienstplicht hebben

³⁰⁴ De voorregistratie vindt reeds op de 16-jarige leeftijd plaats indien sprake is van een aanvraag voor een nationale identiteitskaart. Bij de aanvraag dient een registratiebewijs voor de dienstplicht te worden overgelegd. Zonder registratiebewijs zou geen afgifte plaatsvinden.

³⁰⁵ Voorheen werden gehuwde mannen met twee kinderen uitgesloten van militaire dienstplicht. Nu beperkt dat zich tot gehuwde mannen met drie kinderen; Zie voor de overige beperkingen het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan maart 2009.

³⁰⁶ Uitstel van militaire dienstplicht op grond van gezondheidsredenen wordt verleend voor een periode van niet langer dan drie jaar. Na verloop van deze periode worden betrokkenen alsnog opgeroepen om hun dienstplicht te vervullen. Indien uit een herhaald onderzoek nog steeds sprake blijkt van gezondheidsproblemen, wordt de periode van uitstel verlengd met drie jaar.

³⁰⁷ Soldaten mogen volgens een bron slechts om medische redenen naar het buitenland reizen en kunnen hiervoor hun eigen paspoort gebruiken. Voor officieren zouden weer andere regels gelden.

vervuld (reservisten), kunnen tot de leeftijd van 50 jaar worden opgeroepen om dienst te doen in het leger in geval van oorlog.

De omstandigheden in het leger zijn slecht. Dienstplichtigen zijn slecht gehuisvest, krijgen slecht te eten en hebben vrijwel geen verlof. Geweld en mishandeling van soldaten (onder andere in het kader van brute ontgroeningrituelen, de zogenaamde “djedovstsjina”) met zware verwondingen of de dood tot gevolg, komen geregeld voor.³⁰⁸ Ook is sprake van een groot aantal onverklaarbare sterfgevallen, waaronder zelfmoord. Volgens de media zouden er tussen 2003 en 2009 361 militairen zijn omgekomen, waarvan 217 gerelateerd aan niet-militaire operaties.³⁰⁹

Corruptie vormt een groot probleem binnen het leger. Zo is het verkrijgen van uitstel van de dienstplicht ondanks de ingevoerde inperkingen mogelijk indien er smeergeld betaald wordt. Het is ook mogelijk, hoewel illegaal, de dienstplicht af te kopen. Na betaling ontvangt de dienstplichtige een bewijs waaruit blijkt dat hij om medische redenen is afgekeurd. Het afkopen van de dienstplicht wordt echter steeds moeilijker wegens het hogere afkoopbedrag dat gevraagd wordt. Het is verder gebruikelijk dat men voor diensten en voorzieningen binnen het leger (extra) geld moet betalen. Een andere veel toegepaste praktijk is dat soldaten worden opgeroepen en vervolgens alleen in dienst treden op papier. Zij betalen een bepaald geldbedrag aan de leidinggevende om zo “voor onbepaalde tijd” met verlof te kunnen. Na twee jaar fictieve dienst krijgen zij een stempel in het soldatenboekje, dat zij daadwerkelijk militaire dienst hebben vervuld. Ook betalen dienstplichtigen voor de betere functies in het leger.³¹⁰ Sinds de plaatsingsprocedure in januari 2009 is gecentraliseerd bij het ministerie van Defensie, is het aantal gevallen van corruptie binnen het leger naar verluidt sterk aan het afnemen. Thans wordt vier keer per jaar een lijst met plaatsingsbesluiten verzonden naar de regionale militair dienstplichtkantoren, die deze op hun beurt aan de dienstplichtigen overhandigen op het moment dat zij zich op hun 18^e leeftijd voor de dienstplicht aanmelden.

Alternatieve dienstplicht

³⁰⁸ Child Soldiers Global Report 2008, Azerbeidzjan.

³⁰⁹ An Alternative NGO Report to the UN Committee against Torture (43rd session, 02-20 November 2009), prepared by the Human Rights Center Azerbaijan together with the International Federation of Human Rights; Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009; Eurasianet, *Azerbaijan: base shooting focuses attention on possible hazing in military*, 9 februari 2010; IWPR, *Azeri army murders probed*, 5 februari 2010.

³¹⁰ ICG, *Azerbaijan: Defence sector management and reform, Europe briefing no. 50*, 29 oktober 2008.

De Grondwet noemt het recht op gewetensbezwaren.³¹¹ Op grond van deze bepaling is alternatieve dienstplicht alleen mogelijk in de gevallen genoemd in de wet, in dit geval de Richtlijn op de wijze van het vervullen van alternatieve dienstplicht van 1992. De “gevallen genoemd in de wet” zijn echter niet nader omschreven of in aparte wetgeving geregeld. In de praktijk betekent dit dat alternatieve dienstplicht niet mogelijk is.³¹² Al enkele jaren werken de Azerbeidzjaanse autoriteiten aan een nieuwe conceptwet inzake alternatieve dienstplicht, tot nu toe zonder concreet resultaat.

Personen die op grond van gewetensbezwaren weigeren hun militaire dienst te vervullen, kunnen in de praktijk worden vervolgd wegens dienstweigering. Jehova's getuige Mushfiq Mammadov, die in 2006 werd gearresteerd en veroordeeld wegens dienstweigering, is eind augustus 2009 opnieuw gearresteerd wegens dienstweigering. Mammadov werd in oktober 2009 schuldig bevonden aan dienstweigering op grond van artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht en is uiteindelijk wegens bijzondere omstandigheden en aftrek van zijn tijd in voorarrest, veroordeeld tot betaling van een geldboete.³¹³

Dienstweigeraars en deserteurs

Dienstweigering en desertie, alsmede andere misdrijven tegen het leger van Azerbeidzjan, zijn strafbaar.³¹⁴ Het Wetboek van Strafrecht noemt, onder andere, de volgende strafbare feiten en strafmaten:

- dienstweigering wordt bestraft met een vrijheidsstraf van maximaal 2 jaar;³¹⁵
- het op eigen initiatief verlaten van het leger of de dienstplek wordt bestraft, afhankelijk van de duur van de afwezigheid, met een plaatsing in een

³¹¹ Artikel 76, lid 2 van de Grondwet. Zie ook artikel 2 van de Wet op de Beginselen van Oproep tot de Militaire Dienst. Op grond van dit artikel dienen alle personen die op grond van hun persoonlijke overtuiging of andere gronden niet kunnen worden toegelaten tot de reguliere militaire dienst, een alternatieve dienst van 24 maanden te voltooien.

³¹² US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010. CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009.

³¹³ Mammadov was reeds in juli 2006 veroordeeld tot zes maanden voorwaardelijke gevangenisstraf wegens dienstweigering. Volgens berichten zou hij in de periode daarna geregeld zijn bedreigd met vervolging door zowel het Openbaar Ministerie als de politie. RFE/RL, *Jehovah's Witness arrested in Baku for refusing military duty*, 26 augustus 2009; Forum 18, *Officials deny alternative service commitment, as victim challenges sentence*, 3 december 2009.

³¹⁴ Zie artikel 321 en Titel XII (artikel 327 tot en met 353) van het Wetboek van Strafrecht van Azerbeidzjan.

³¹⁵ Artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht. Ten tijde van oorlog wordt dienstweigering bestraft met een vrijheidsstraf van 3 tot 6 jaar. Deze bepalingen gelden tevens voor het geen gehoor geven aan een mobilisatieoproep.

disciplinaire legereenheid voor een periode van niet langer dan 2 jaar dan wel een vrijheidsstraf van maximaal 5 jaar;³¹⁶

- desertie wordt bestraft met een vrijheidsstraf van minimaal 3 en maximaal 7 jaar;³¹⁷
- dienstweigering door zelfverminking of misleiding wordt bestraft met een plaatsing in een disciplinaire legereenheid voor een periode van maximaal 2 jaar.³¹⁸

Hoger beroep tegen vonnissen is mogelijk.

Onder andere vanwege de slechte omstandigheden in het leger weigeren veel dienstplichtigen hun dienstplicht te vervullen. Desertie binnen de Azerbeidzjaanse strijdkrachten als gevolg van de slechte omstandigheden in het leger komt nog steeds voor. Vanwege de afwezigheid van een actieve oorlogssituatie met Armenië is over het algemeen het aantal gevallen van desertie binnen het leger volgens een bron aan het afnemen.

Er geldt een strikt opsporings- en vervolgingsbeleid ten aanzien van dienstweigeraars en deserteurs. Politieke voorkeur en bescherming door invloedrijke personen zouden bij de opsporing en bestraffing evenwel een rol spelen. Het blijft – ook in dit geval – mogelijk om strafvervolgning af te kopen door betaling van smeergeld.

Dienstweigering wordt in Azerbeidzjan door de civiele (niet-militaire) *Prokuratura* en rechtbanken vervolgd en desertie door de militaire *Prokuratura* en de militaire tribunalen. Het komt incidenteel voor dat dienstplichtigen deserteren door de grens met Nagorny Karabach over te steken en zich krijgsgevangen laten nemen (*zie ook paragraaf 6.4 over de situatie in Nagorny Karabach*).

3.4.6 Homoseksuelen en transseksuelen

In Azerbeidzjan is geen sprake van discriminerende wetgeving ten aanzien van homoseksuelen. Homoseksuele handelingen, zowel tussen mannen als tussen vrouwen, zijn niet strafbaar of verboden. Ook met betrekking tot de leeftijd

³¹⁶ Zie artikel 333 van het Wetboek van Strafrecht. Ongeoorloofde afwezigheid van langer dan drie maanden wordt beschouwd als desertie (zie artikel 334 van het Wetboek van Strafrecht). Bij vrijwillige terugkeer naar de eigen legereenheid wordt in de praktijk geen gevangenisstraf opgelegd.

³¹⁷ Artikel 334 van het Wetboek van Strafrecht. In geval van desertie in groepsverband geldt een afwijkende minimumstraf van 5 jaar gevangenisstraf. Ten tijde van oorlog wordt desertie bestraft met een vrijheidsstraf van minimaal 5 en maximaal 10 jaar.

³¹⁸ Artikel 335 van het Wetboek van Strafrecht. Ten tijde van oorlog kan een gevangenisstraf van minimaal 3 en maximaal 5 jaar worden opgelegd.

waarop seksuele handelingen niet meer strafbaar zijn, wordt geen onderscheid gemaakt tussen homoseksuele en heteroseksuele betrekkingen. Voor beide categorieën geldt de leeftijdsgrens van 16 jaar.³¹⁹

Lichamelijke contacten tussen mannen, zoals bijvoorbeeld hand in hand lopen, worden in Azerbeidzjan traditioneel als iets normaal gezien. Echter, homoseksualiteit of uitingen van homoseksueel gedrag zijn in Azerbeidzjan geenszins algemeen aanvaard.³²⁰ Gezien het grote culturele taboe bewegen homoseksuele mannen en vrouwen zich voornamelijk in een “onzichtbaar circuit”. Homoseksuele mannen en vrouwen komen zelden voor hun geaardheid uit; de meesten leiden een dubbelleven en verbergen hun seksuele geaardheid voor de familie. Het komt voor dat familie en vrienden iemand verstoten wanneer zij ontdekken dat die persoon homoseksueel is. Ook komt mishandeling binnen de familie voor vanwege homoseksualiteit. De sociale druk op homoseksuele mannen en vrouwen om te trouwen en een gezin te stichten is groot.³²¹

Azerbeidzjan kent geen homobars, -disco’s of andere gelegenheden waar homoseksuelen elkaar in het openbaar kunnen ontmoeten. Wel zijn er in Bakoe enkele bars, die een gemengde clientèle hebben, waarvan men weet dat er ook homoseksuelen komen. In Bakoe en ook andere steden bestaat een aantal algemeen bekende ontmoetingsplaatsen (*cruising areas*) voor homoseksuelen.

Er zijn berichten van geweld tegen en afpersing van homoseksuelen door de politie. De politie zou geregeld invallen doen in bars en ontmoetingsplaatsen van homoseksuelen. Homoseksuelen worden naar verluidt opgepakt, geslagen, geïntimideerd en onder druk gezet om geld af te persen.³²² Verkrachting op politiebureaus komt volgens een bron voor.

De positie van homoseksuelen in gevangenissen en in het leger is kwetsbaar, indien hun seksuele geaardheid bekend is. Zij kunnen slachtoffer worden van

³¹⁹ ILGA, World Legal Survey, Azerbaijan, zie www.ilga.info.

³²⁰ Gender & Development Social Union, Report: Discrimination and violation against lesbians, bisexual women and transgender people in Azerbaijan Republic, presented for 44th session of CEDAW, 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

³²¹ The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee (July 2009); Gender & Development Social Union, Report: Discrimination and violation against lesbians, bisexual women and transgender people in Azerbaijan Republic, presented for 44th session of CEDAW, 2009.

³²² CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee (July 2009); US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

intimidatie en (seksueel) geweld.³²³ In de praktijk kan volgens een bron de enkele mededeling van de geaardheid als grond worden aangemerkt om de dienstplicht (illegaal) af te kopen.

Er zijn geen officieel geregistreerde gevallen van geweld jegens homoseksuelen bekend. Dit is grotendeels te wijten aan het feit dat de slachtoffers hiervan geen aangifte (durven) doen bij de politie wegens corruptie en afpersing en/of intimidatie door de politie. In geval de dader een politieagent betreft, is aangifte in de praktijk niet mogelijk. Ook in geval van discriminatie – zoals bij het vinden van werk of discriminatie op de werkplek – wordt geen aangifte gedaan bij de autoriteiten. Het kan voorkomen dat iemand wordt ontslagen wegens zijn seksuele geaardheid.³²⁴

Hoewel transseksualiteit en uitingen van transseksueel gedrag niet verboden of strafbaar zijn in Azerbeidzjan, is transseksualiteit geenszins een algemeen aanvaard fenomeen. In Azerbeidzjan kunnen geslachtsveranderende operaties worden uitgevoerd, doch illegaal. De regelgeving in Azerbeidzjan voorziet niet in de mogelijkheid om het geslacht in officiële documenten te laten wijzigen.³²⁵ Er zijn transseksuelen die als straatprostitutuee werken. Transseksuelen worden naar verluidt geregeld lastig gevallen door de politie en zijn geregeld slachtoffer van verbaal en fysiek geweld alsmede afpersing.³²⁶ Ook komt het voor dat agenten transseksuelen dwingen tot het verrichten van seksuele handelingen.

Er is in Azerbeidzjan een aantal NGO's dat zich bezighoudt met de problematiek van homoseksuelen en transseksuelen. Naast mensenrechten richten de activiteiten zich ook op preventie (hiv/aids/soa). *Gender & Development Social Union* is evenwel de enige actieve NGO die zich specifiek inzet voor de LGBT gemeenschap. De regering heeft geen bemoeienis met deze NGO en voor zover

³²³ CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee (July 2009).

³²⁴ The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee (July 2009).

³²⁵ The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee (July 2009); Gender & Development Social Union, Report: Discrimination and violation against lesbians, bisexual women and transgender people in Azerbaijan Republic, presented for 44th session of CEDAW.

³²⁶ Gender & Development Social Union, Report: Discrimination and violation against lesbians, bisexual women and transgender people in Azerbaijan Republic, presented for 44th session of CEDAW; The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee (July 2009).

bekend zijn er geen spanningen met de autoriteiten, zolang men zich op de vlakte houdt.

3.4.7 Minderjarigen

Azerbeidzjan heeft de meeste internationale verdragen, die betrekking hebben op minderjarigen, ondertekend en/of geratificeerd.³²⁷ Verder zijn de rechten van het kind onder meer omschreven in de Wet inzake de Rechten van het Kind van 19 mei 1998. Door de moeilijke economische omstandigheden kunnen deze rechten in de praktijk niet altijd worden gewaarborgd.

Minderjarig zijn in Azerbeidzjan personen die de 18-jarige leeftijd nog niet hebben bereikt.³²⁸ Voor personen in de leeftijd tussen 16 en 18 jaar geldt een beperkte vorm van handelingsbekwaamheid, die vergelijkbaar is met de situatie in Nederland. De algemene identificatieplicht (*zie paragraaf 3.3.4.3*) is van toepassing op personen vanaf 16 jaar. Volgens de Azerbeidzjaanse wetgeving mogen meisjes al op hun 17e jaar trouwen, dit in tegenstelling tot jongens die pas vanaf 18 jaar mogen trouwen.³²⁹

In het Wetboek van Strafrecht zijn verschillende bepalingen opgenomen die bescherming bieden aan minderjarigen. Zo zijn onder meer seksueel misbruik (artikel 108), geslachtsgemeenschap met een minderjarige jonger dan zestien (artikel 152) en handel in minderjarigen (artikel 173) strafbaar gesteld.

Azerbeidzjan kent geen bijzonder strafrechtstelsel voor minderjarigen, met dien verstande dat kinderen onder de leeftijd van 16 jaar niet strafrechtelijk worden vervolgd, met uitzondering van zware misdrijven. In dat geval wordt de minimumleeftijd voor strafbaarstelling van 14 jaar aangehouden. Strafzaken tegen minderjarigen worden behandeld door meer ervaren rechters. De maximale strafmaat voor kinderen is tien jaar. De conceptwet voor Jeugdstrafrecht die in 2008 is voorbereid, is nog niet behandeld door het parlement. Er is een separate gevangenis in Bakoe voor minderjarige jongens, terwijl minderjarige meisjes worden gedetineerd in de vrouwengevangenis (*zie paragraaf 3.3.6*).³³⁰

³²⁷ Azerbeidzjan heeft het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de twee Facultatieve Protocollen inzake de Betrokkenheid van Kinderen bij Gewapende Conflicten alsmede inzake de Handel in Kinderen, Kinderprostitutie en Kinderpornografie geratificeerd.

³²⁸ Volgens een bron worden in de praktijk meisjes vanaf hun 15e jaar als volwassen aangemerkt.

³²⁹ Zie paragraaf 3.4.8 onder kindhuwelijken.

³³⁰ De minderjarige jongens verblijven in de speciale gevangenis tot hun 18^e, maar hun verblijf kan bij rechterlijk besluit worden verlengd tot hun 20^e, in de praktijk ook wel tot hun 21^e. De omstandigheden zijn naar verluidt redelijk goed.

In Azerbeidzjan zijn kinderen in de leeftijd van 6 tot en met 16 jaar leerplichtig. Onderwijs (inclusief schooluniformen en boeken) wordt kosteloos verstrekt.³³¹ Het werken voor de 15 jarige leeftijd wordt in Azerbeidzjan als kinderarbeid aangemerkt en is strafbaar gesteld. Kinderarbeid komt in Azerbeidzjan wel voor, met name in de katoenindustrie.³³²

Opvang

Minderjarigen die niet langer opvang hebben bij hun ouders zullen in de meeste gevallen worden opgevangen door familie. Indien dit niet mogelijk blijkt, is de overheid verplicht kinderen tot 16 jaar op te vangen.³³³ Daarnaast kunnen wezen - hiertoe worden tevens gerekend kinderen waarvan nog één ouder in leven is - worden opgevangen in (staats)tehuizen, waaronder weeshuizen, algemene en speciale kostscholen, en heropvoedingsscholen. In de weeshuizen zijn zaken als huisvesting en voedselvoorziening over het algemeen goed geregeld. Zaken als begeleiding, educatie en bescherming (tegen geweld) zijn echter minder goed.³³⁴ Er is nog steeds veel geweld (waaronder lijfstraffen en (emotionele) mishandeling) in de instellingen waar (wees)kinderen verblijven.

Het beleid van de-institutionalisering (*The State Program on De-institutionalization and Alternative Care (2006-2015)*) dat door de overheid in samenwerking met UNICEF werd ingezet in 2006, werd gedurende de verslagperiode voortgezet. Met instrumenten als kleinschalige familiehuizen, *fostercare* en adoptie streeft men naar reductie van het aantal opvanghuizen en tracht men het aantal kinderen dat teruggaat naar de familie te stimuleren. Het beleid heeft tot enkele verbeteringen geleid. Toch blijft het in de praktijk vrij gemakkelijk om een kind in een weeshuis of kostschool te plaatsen.³³⁵

Er zijn in Bakoe twee dagopvangcentra voor straatkinderen. Beide centra worden beheerd door NGO's en ontvangen geen hulp van de regering.³³⁶ Buiten Bakoe zijn voor zover bekend geen dagopvangcentra aanwezig. Straatkinderen lopen

³³¹ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010. De regering stelt een bedrag van 120 Manat per kind per jaar beschikbaar voor onderwijs. In de praktijk blijkt dit bedrag voor ouders niet voldoende. Daar de motivatie van leraren wegens een lage salariering over het algemeen niet hoog is, is het een ongeschreven regel in Azerbeidzjan om leraren extra geld te betalen voor kwalitatief beter onderwijs.

³³² US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

³³³ Onder 'familie' dient in deze context niet alleen de naaste familie te worden verstaan, maar ook de zogenaamde *extended family*.

³³⁴ RFE/RL, *Abuse allegations highlight child protective strains in Azerbaijan*, 1 juni 2009.

³³⁵ Child Protection Azerbaijan, Social Protection Reform via www.unicef.org, geraadpleegd op 8 oktober 2009.

³³⁶ Deze NGO's zijn *Umid Yeri* en *Place of Hope*.

gevaar op seksueel misbruik en geweld. Het precieze aantal straatkinderen in Azerbeidzjan is niet bekend.

3.4.8 Vrouwen

Vrouwen genieten volgens de Grondwet dezelfde rechten als mannen. Discriminatie op grond van geslacht is verboden.³³⁷ Ook heeft Azerbeidzjan alle belangrijke internationale verdragen inzake vrouwenrechten geratificeerd. Azerbeidzjan heeft een aparte staatssecretaris voor Gezins-, Vrouwen- en Kinderzaken. In de praktijk is de invloed van deze staatssecretaris gering.³³⁸

In de praktijk is de positie van vrouwen in de Azerbeidzjaanse samenleving ondergeschikt aan die van de man.³³⁹ De traditionele, patriarchale ordening van de maatschappij is over het algemeen terug te vinden binnen alle bevolkingsgroepen en – zij het in verschillende mate – binnen alle regio's van Azerbeidzjan. Vooral op het platteland is, volgens traditie, de vrouw ondergeschikt aan de man. Het verschil tussen grote steden (met name Bakoe) en het platteland is groot. In Bakoe zijn vrouwen over het algemeen meer geëmancipeerd vanwege betere toegang tot faciliteiten, opleiding en banen.³⁴⁰

De deelname van vrouwen aan de politiek en de hogere echelons van het bedrijfsleven is laag.³⁴¹ Zo worden slechts 14 van de 125 zetels in de Nationale

³³⁷ Artikel 25, tweede en derde lid, van de Grondwet.

³³⁸ De staatssecretaris is voorzitter van de Staatscommissie voor Gezins, Vrouwen- en Kinderzaken. Geraadpleegde mensenrechtenorganisaties zijn weinig enthousiast over deze staatscommissie. De staatscommissie zou weinig betrokken zijn bij de vrouwenproblematiek. Ook zou de staatscommissie slechts met een deel van de niet-gouvernementele vrouwenorganisaties samenwerken.

³³⁹ Zie bijvoorbeeld IWPR, *Azerbaijan: Women Search for Rights*, CRS No. 268, 7 januari 2005; United Nations, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Forty-fourth session 20 July-7 August 2009, *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, CEDAW/C/AZE/CO/4*, 7 augustus 2009.

³⁴⁰ Human Rights Center of Azerbaijan, Alternative Report: On the Compliance of the Azerbaijan Republic with the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women, submitted to the 44th session of the Committee on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009; *CEDAW/C/AZE/CO/4*, 7 augustus 2009).

³⁴¹ Human Rights Center of Azerbaijan, Alternative Report: On the Compliance of the Azerbaijan Republic with the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women, submitted to the 44th session of the Committee on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009); Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009; *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009; *CEDAW/C/AZE/CO/4*, 7 augustus 2009; US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

Assemblee bezet door vrouwen.³⁴² Daarentegen spelen vrouwen een meer prominente rol in niet-gouvernementele organisaties.³⁴³

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld vormt een belangrijk probleem in Azerbeidzjan.³⁴⁴ Traditioneel worden mannen die hun echtgenotes slaan niet als wetsovertreders beschouwd, zolang het niet om ernstige mishandeling gaat. Er zijn geen specifieke wetten met betrekking tot huiselijk geweld en verkrachting binnen het huwelijk.³⁴⁵ De conceptwet inzake preventie van huiselijk geweld dient nog behandeld te worden door het parlement. Een datum voor de parlementaire behandeling is nog niet vastgesteld.³⁴⁶

Van huiselijk geweld wordt meestal geen aangifte gedaan omdat deze vorm van geweld als een familieaangelegenheid wordt gezien.³⁴⁷ Ook heerst de algemene

³⁴² Azerbeidzjan kent geen vrouwelijke minister. Wel is de vice-voorzitter van het parlement een vrouw en is er een aantal vrouwelijke staatssecretarissen. Ook wordt de functie van ombudsman in Azerbeidzjan vervuld door een vrouw. US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010; [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009.

³⁴³ Human Rights Center of Azerbaijan, Alternative Report: On the Compliance of the Azerbaijan Republic with the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women, submitted to the 44th session of the Committee on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009); Azerbaijan Gender Information Center via www.gender-az.org

³⁴⁴ US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010. Freedom House, [Freedom in the World 2009, Azerbeidzjan](#); [CCPR/C/AZE/CO/3](#), 3 augustus 2009; Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009; Volgens dit laatste rapport zouden 80% van de vrouwen in Azerbeidzjan onderworpen zijn aan huiselijk geweld.

³⁴⁵ Verkrachting binnen het huwelijk wordt over het algemeen als een familieaangelegenheid beschouwd. US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010. Freedom House, [Freedom in the World 2008, Azerbeidzjan](#); [CCPR/C/AZE/CO/3](#), 3 augustus 2009; [CEDAW/C/AZE/CO/4](#), 7 augustus 2009; FIDH, *Azerbaijan/UN/CEDAW/Women's Rights, United Nations calls on Azerbaijan to address widespread violence against women*, 11 september 2009.

³⁴⁶ Zo heeft een parlamentslid publiekelijk verklaard dat Azerbeidzjan geen probleem met huiselijk geweld kent en dat de conceptwet niet strookt met de normen en waarden in Azerbeidzjan en dat goedkeuring van de wet zal leiden tot een toename van het aantal scheidingen; NGO Report on the implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, oktober 2009; [SEC\(2009\)512/2](#), 23 april 2009; United Nations General Assembly, Human Rights Council, *Universal Periodic Review, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review Azerbaijan, A/HRC/11/20*, 6 maart 2009.

³⁴⁷ De politie ziet huiselijk geweld veelal als een "huiselijk conflict", dat het beste door betrokkenen zelf kan worden opgelost; [CEDAW/C/AZE/CO/4](#), 7 augustus 2009; Gender Association "Symmetry", NGO shadow report: Women position in labour market (Article 11 of CEDAW) and violence against women (general Recommendation 19), Azerbaijan 2009;

opvatting dat de vrouw haar eigen man niet voor de rechtbank dient te dagen. Indien vrouwen om hulp vragen, dan doen zij dat meestal via een NGO, mede omdat ze weten dat een NGO anonimiteit kan garanderen. Indien een klacht in verband met huiselijk geweld de rechtbank haalt, wordt de dader doorgaans gestraft voor een lichter vergrijp in plaats van mishandeling. Van zware straffen zou pas sprake zijn indien de vrouw als gevolg van huiselijk geweld invalide raakt.³⁴⁸

Opvangmogelijkheden voor vrouwen die zich willen onttrekken aan huiselijk geweld zijn nagenoeg niet aanwezig.³⁴⁹ Hulp en ondersteuning aan deze vrouwen wordt uitsluitend door niet-gouvernementele organisaties verleend. Zo functioneert sinds 2002 in Bakoe een vrouwencrisiscentrum, inclusief een telefonische hotline, waar vrouwen terecht kunnen voor gratis medische, psychologische en juridische hulp.³⁵⁰

Verkrachting

Verkrachting is verboden en wordt bestraft met een gevangenisstraf van minimaal 4 en maximaal 15 jaar.³⁵¹ Verkrachting komt voor, maar het is niet bekend in welke mate.³⁵² Op dit onderwerp rust in Azerbeidzjan, met name op het platteland, een taboe. Veel vrouwen schamen zich voor het feit dat zij slachtoffer zijn van verkrachting. Het slachtoffer van verkrachting wordt door de maatschappij gestigmatiseerd.³⁵³ Het doen van aangifte zou weinig zin hebben vanwege de corruptie bij politie en rechterlijke macht. Slachtoffers zouden ook geen aangifte

348 NGO Report on the implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, oktober 2009.

349 Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies tot the list of issues), juni 2009; CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; CEDAW/C/AZE/CO/4, 7 augustus 2009.

350 Het vrouwencrisiscentrum wordt gerund door de NGO *Institute for Peace and Democracy*. Submission from the civic organization Call for Healthy Lifestyle for consideration at the 44th session of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), Concerns facing Women Drug Users and Sex Workers in Azerbaijan, July 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

351 Zie artikel 149 en 150 van het Wetboek van Strafrecht. Er zijn overigens geen door de overheid gesponsorde programma's voor slachtoffers van verkrachting. US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

352 Volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten werd in 2009 in 35gevallen melding gemaakt van verkrachting. US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010. UN Human Rights Committee, CCPR/C/AZE/CO/3, 13 augustus 2009.

353 Volgens een vrouwenorganisatie zou 95% van de vrouwen uit schaamte de verkrachting niet melden. US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

durven doen uit angst voor repercussies. Er is naar verluidt geen geval bekend van aangifte van verkrachting, gepleegd door een overheidsfunctionaris. Indien de verkrachting bekend wordt binnen de familie, leidt dit volgens een bron doorgaans tot (poging tot) wraak.³⁵⁴ Eerwraak komt in Azerbeidzjan voor, met name op het platteland (in het zuiden). Niet bekend is hoe omvangrijk de praktijk van eerwraak is. Daders worden strafrechtelijk vervolgd en veroordeeld. Er is geen overheidsbeleid ter bestrijding van eerwraak.

Kindhuwelijken

In Azerbeidzjan komen jaarlijks veel gedwongen kindhuwelijken voor. Met name op het platteland van centraal en zuid-Azerbeidzjan worden jonge meisjes (die soms pas elf jaar zijn) uitgehuwelijkt.³⁵⁵ Volgens de Azerbeidzjaanse wetgeving is dit illegaal.³⁵⁶ Het betreft hier religieuze huwelijken, die worden voltrokken door een imam. Dergelijke huwelijken worden niet opgenomen in de administratie van de burgerlijke stand, waardoor exacte aantallen ontbreken.³⁵⁷ In Bakoe is de situatie anders. De moskeeën in de hoofdstad hebben een soort convenant gesloten waarin is bepaald dat mensen die niet eerst voor de wet zijn getrouwd, ook niet in een religieus huwelijk kunnen treden. Desalniettemin zijn er imams actief, die bereid zijn (tegen betaling) een religieus huwelijk te sluiten, waarbij (een) minderjarige(n) betrokken zijn.³⁵⁸

³⁵⁴ In Azerbeidzjan wordt in dat geval de dader om het leven gebracht, volgens een bron om de eer van de familie te redden.

³⁵⁵ *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009; Public Union for Gender Equality and Women's Initiatives, *Alternative Report: The Implementation of the Convention on Elimination of all types of Discrimination against women (CEDAW) in Azerbaijan*; US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009*, 11 maart 2010.

³⁵⁶ Volgens de Azerbeidzjaanse wetgeving mogen meisjes op hun 17e jaar trouwen (in tegenstelling tot jongens die vanaf 18 jaar mogen trouwen) De parlementaire behandeling van de voorgestelde amendering op de Family Code waarmee de wettelijke minimumleeftijd om te huwen voor vrouwen en mannen wordt gelijkgetrokken naar 18 jaar, heeft nog niet plaatsgevonden. De regering onderkent inmiddels het probleem van gedwongen kindhuwelijken, maar stelt tegelijkertijd dat het probleem mede wordt veroorzaakt door culturele aspecten en de normen en waarden die in Azerbeidzjan gelden; *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination, CEDAW/c/aze/Q/4/Add.1, responses to the list of issues and questions with regard to the consideration of the fourth periodic report: Azerbaijan*, 26 mei 2009; *CEDAW/C/AZE/CO/4*, 7 augustus 2009; *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009.

³⁵⁷ Human Rights Center of Azerbaijan, *Alternative Report: On the Compliance of the Azerbaijan Republic with the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, submitted to the 44th session of the Committee on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009); *CEDAW/C/AZE/CO/4*, 7 augustus 2009; UNICEF Azerbaijan Newsletter, *Child marriages in focus*, april-june 2009.

³⁵⁸ IWPR, *Early marriages worry Azerbaijan officials*, 6 november 2009.

4 Vluchtelingen en ontheemden

4.1 Binnenlands ontheemden

De rechtspositie van binnenlands ontheemden is geregeld in de Wet inzake de Status van Vluchtelingen en Ontheemden van 21 mei 1999. Op grond van deze wet kunnen binnenlands ontheemden aanspraak maken op een aantal basisrechten, zoals het recht op toegang tot de arbeidsmarkt en sociale voorzieningen (gezondheidszorg en onderwijs).

De cijfers van het aantal binnenlands ontheemden in Azerbeidzjan lopen uiteen van ruim 500.000 tot ongeveer 700.000.³⁵⁹ Het merendeel zijn etnische Azeri die hun oorspronkelijke woongebied zijn ontvlucht als gevolg van het conflict om Nagorny Karabach. Naast etnische Azeri bestaat de groep binnenlands ontheemden uit Koerden, etnische Russen en etnische Turken. Het ontbreken van een oplossing van het conflict ten aanzien van Nagorny Karabach staat de terugkeer van de ontheemden naar hun oorspronkelijke woongebieden in de weg.³⁶⁰ Daarnaast belemmeren schendingen van het staakt-het-vuren en de aanwezigheid van landmijnen terugkeer naar de grensgebieden. In Nagorny Karabach verblijven ongeveer 30.000 binnenlands ontheemden, voornamelijk etnische Armeniërs die hun oorspronkelijke woongebied zijn ontvlucht.³⁶¹

De situatie van de binnenlands ontheemden is ten opzichte van de vorige verslagperiode gelijk gebleven. Het merendeel woont nog steeds, veelal onder slechte omstandigheden, onder meer in oude collectieve huisvesting, niet-afgemaakte woningen, verlaten appartementen, oude scholen, zelfgebouwde lemen huizen of bij familie/vrienden. Ongeveer 40% van de binnenlands ontheemden woont in de grote steden Bakoe en Sumgait.³⁶² Ongeveer 30% van de ontheemden is inmiddels op grond van het hervestigingsprogramma van de regering hervestigd

³⁵⁹ De Internal Displacement Monitoring Centre spreekt over een aantal van ruim 570.000 ontheemden, UNHCR gaat uit van ruim 500.000 ontheemden. US Department of State, Azerbaijan, Country report on Human Rights Practices 2009 (11 maart 2010) noemt een aantal van 586.013. Volgens officiële cijfers is het aantal 686.000. Submission from the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) of the Norwegian Refugee Council (NRC) for consideration at the 44th session of the Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009), 2 juni 2009.

³⁶⁰ IDMC, *Protracted internal displacement in Europe: Current trends and ways forward*, mei 2009.

³⁶¹ Norwegian Refugee Council, Internal Displacement Monitoring Centre, Azerbaijan: IDPs still trapped in poverty and dependence. A profile of the internal displacement situation, 14 juli 2008.

³⁶² Submission from the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) of the Norwegian Refugee Council (NRC) for consideration at the 44th session of the Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009), 2 juni 2009.

in nieuwe nederzettingen.³⁶³ De nederzettingen zijn geïsoleerd en moeilijk bereikbaar. De infrastructuur en voorzieningen zijn in veel gevallen onvoldoende, er is beperkte werkgelegenheid en beperkte toegang tot medische voorzieningen.³⁶⁴ Ook zouden er allerlei (formele) belemmeringen zijn voor lokale integratie van binnenlands ontheemden, waaronder het niet in eigendom kunnen krijgen van de nieuwe huisvesting en de verplichte woonregistratie.³⁶⁵ De regering houdt vast aan haar standpunt dat de hervestiging van de ontheemden een tijdelijk karakter heeft en dat op termijn de ontheemden naar hun oorspronkelijke woongebied zullen terugkeren.³⁶⁶

De *Committee on the Elimination of Racial Discrimination* van de VN heeft in haar rapport van augustus 2009 haar zorgen geuit over de aanhoudende discriminatie van binnenlands ontheemden op het gebied van werk, onderwijs, huisvesting en gezondheidszorg.³⁶⁷ Hoewel de positie van de binnenlands ontheemden tot op zekere hoogte vergelijkbaar is met die van de lokale bevolking, zouden zij over het algemeen slechter af zijn.

Gedurende de verslagperiode was er sprake van een nieuwe trend, waarbij de oorspronkelijke eigenaren van de appartementen die worden bewoond door ontheemden, in toenemende mate aanspraak proberen te maken op hun woningen of grond via een gerechtelijke procedure. Er is echter een presidentieel decreet van kracht, dat onder meer voorschrijft dat ontheemden niet uit hun huizen mogen worden gezet totdat terugkeer naar de oorspronkelijke woongebieden mogelijk is.³⁶⁸ In december 2009 heeft het Europese Hof in het voordeel van de huis- en

³⁶³ Submission from the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) of the Norwegian Refugee Council (NRC) for consideration at the 44th session of the Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009), 2 juni 2009.

³⁶⁴ IDMC, *Protracted internal displacement in Europe: Current trends and ways forward*, mei 2009; Submission from the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) of the Norwegian Refugee Council (NRC) for consideration at the 44th session of the Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009), 2 juni 2009.

³⁶⁵ Binnenlands ontheemden worden sterk beperkt in de mogelijkheden om zich elders te vestigen en zijn feitelijk verplicht te blijven wonen in de plaats van registratie om in aanmerking te blijven komen voor ondersteuning. Verhuizing naar bijvoorbeeld Bakoe in verband met betere arbeidsmogelijkheden is vrijwel onmogelijk. *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009; IDMC, *Protracted internal displacement in Europe: Current trends and ways forward*, mei 2009.

³⁶⁶ IDMC, *Protracted internal displacement in Europe: Current trends and ways forward*, mei 2009

³⁶⁷ *CERD/C/AZE/CO/6*, 28 augustus 2009.

³⁶⁸ Order of the President of the Republic of Azerbaijan of 1 July 2004 on Approval of the State Program for Improvement of Living Conditions and Increase of Employment of Refugees and Internally Displaced Persons.

grondeigenaren geoordeeld.³⁶⁹ De uitspraak heeft nog niet tot fysieke verwijdering van ontheemden uit hun huizen geleid.

4.2 Vluchtelingen

Azerbeidzjan is sinds 12 februari 1993 partij bij zowel het Verdrag als het Protocol betreffende de status van vluchtelingen. De Grondwet noemt het recht op asiel als één van de door Azerbeidzjan erkende mensenrechten.³⁷⁰ De rechtspositie van vluchtelingen is gelijk aan die van binnenlands ontheemden (*zie paragraaf 4.1*).³⁷¹

De *State Migration Service*, die belast is met de uitvoering van het migratiebeleid, is sinds 2008 operationeel.³⁷² Volgens meerdere bronnen beschikt de *State Migration Service* echter nog over onvoldoende mensen en middelen om de werkzaamheden naar behoren te kunnen uitvoeren. Ook de coördinatie en samenwerking met andere diensten en ministeries, die zich eveneens bezig houden met migratie, bij onder meer de uitvoering van het *single window principle*,³⁷³ laat nog te wensen over. Beslissingen in individuele gevallen worden afzonderlijk genomen en hebben niet altijd gezamenlijk draagvlak. Een duidelijk mandaat ontbreekt.³⁷⁴

Azerbeidzjan is bezig met de invoering van een nieuwe *Migration Code*. Parlementaire behandeling van het concept wetsvoorstel heeft nog niet plaatsgevonden. Internationale organisaties als UNHCR zijn (vooralsnog) niet betrokken bij de totstandkoming van het wetsvoorstel.

Azerbeidzjan erkent Tsjetsjenen of Afghanen niet als vluchteling. Tsjetsjeense en Afghaanse vluchtelingen hebben in Azerbeidzjan dan ook geen recht op voorzieningen en ondersteuning van overheidswege.³⁷⁵ In november 2009 was de samenstelling van de geregistreerde en erkende vluchtelingen door de UNHCR in Azerbeidzjan als volgt: 1300 Tsjetsjenen, 750 Afghanen, 170 vluchtelingen uit

³⁶⁹ European Court of Human Rights, Case of Mirzayev v. Azerbaijan, 3 december 2009.

³⁷⁰ Artikel 70 van de Grondwet. De regels met betrekking tot verlening van de asielstatus in Azerbeidzjan zijn nader uitgewerkt in de Richtlijn inzake de beoordeling van asielverzoeken van 13 november 2000.

³⁷¹ De Wet inzake de Status van Vluchtelingen en Ontheemden van 1999 is van toepassing op zowel binnenlands ontheemden als vluchtelingen.

³⁷² De *State Migration Service* is onder meer verantwoordelijk voor de statusverlening aan vluchtelingen en ontheemden, het asielbeleid, staatsburgerschap en uitgifte van werkvergunningen.

³⁷³ De *State Migration Service* hanteert het *single window principle*. Dit houdt in dat de burger zich hoeft te melden bij één loket voor de behandeling van zijn verzoek.

³⁷⁴ The "Azerbaijan Migration Centre" Public Union, Annual Report 2008, februari 2009.

³⁷⁵ CERD/C/AZE/CO/6, 28 augustus 2009; US Department of State, Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009, 11 maart 2010.

Iran en Irak en ongeveer 50 Pakistani. Het aantal Tsjetsjeense vluchtelingen is volgens de UNHCR aan het afnemen, in tegenstelling tot het aantal Pakistaanse vluchtelingen, dat sinds enkele maanden een groei vertoont.³⁷⁶ UNHCR zet zich in Azerbeidzjan in voor de bescherming en ondersteuning van vluchtelingen en asielzoekers, ook die afkomstig uit Tsjetsjenië en Afghanistan. UNHCR verstrekt zogenoemde *protection letters* aan geregistreerde en erkende vluchtelingen, ook die afkomstig uit Tsjetsjenië en Afghanistan, om hen te beschermen tegen *refoulement*.³⁷⁷

Azerbeidzjan herbergt tevens circa 200.000 etnisch Azerische vluchtelingen uit Armenië. Deze personen zijn doorgaans staatsburger van Azerbeidzjan en zijn over het algemeen goed geïntegreerd.

4.3 Activiteiten internationale organisaties.

In Azerbeidzjan is een groot aantal VN- en andere internationale organisaties aanwezig, waaronder het ICRC, IOM en UNHCR.

Het ICRC faciliteert de uitwisseling van burgers en krijgsgevangenen tussen Armenië en Azerbeidzjan, bezoekt gevangenen in Azerbeidzjan en monitort de detentie-omstandigheden. Ook werkt ICRC nauw samen met de Azerbeidzjaanse autoriteiten met betrekking tot de duizenden personen die nog steeds vermist zijn als gevolg van de strijd om Nagorny Karabach.³⁷⁸

IOM houdt zich in Azerbeidzjan bezig met verschillende activiteiten op het gebied van migratie, waaronder preventie en bestrijding van mensensmokkel, het faciliteren van terugkeer en re-integratie van vluchtelingen en het ondersteunen van de Azerbeidzjaanse overheid bijvoorbeeld bij de grenscontrole.³⁷⁹

UNHCR zet zich in Azerbeidzjan in voor de bescherming en ondersteuning van vluchtelingen en asielzoekers. Het laatste beleidsdocument van UNHCR inzake Azerbeidzjaanse vluchtelingen en asielzoekers is van september 2003 en was gedurende de verslagperiode nog steeds van kracht.³⁸⁰ In dit document noemt

³⁷⁶ Sommige Tsjetsjenen gaan terug naar Tsjetsjenië. UNHCR biedt hulp bij hun vrijwillige terugkeer. Ook vindt hervestiging van Tsjetsjenen in andere landen plaats.

³⁷⁷ Deze *protection letters* worden door de Azerbeidzjaanse autoriteiten erkend. US Department of State, [Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2009](#), 11 maart 2010.

³⁷⁸ ICRC, [Annual Report Azerbaijan 2008](#).

³⁷⁹ Zie www.iom.az.

³⁸⁰ Er is geen actueel beleidsdocument beschikbaar inzake Azerbeidzjaanse vluchtelingen en asielzoekers met betrekking tot dit onderwerp. Wel is tussentijds (in 2008) van Writenet in opdracht van het UNHCR een update van de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan

UNHCR een aantal risicogroepen, die extra aandacht behoeven bij de beoordeling van asiolverzoeken. Het betreft de volgende categorieën:

- personen behorende tot de etnisch Armeense minderheid alsmede kinderen uit een gemengd Azeri/Armeens huwelijk;
- journalisten en leden van oppositiepartijen;
- homoseksuelen;
- dienstplichtontduikers en deserteurs;
- aanhangers van niet-traditionele geloofsovertuigingen.

5 Situatie in Nachitsjevan

Nachitsjevan – *Naxçıvan* in het Azerbeidzjaans – is een buiten Azerbeidzjan gelegen exclave met een oppervlakte van circa 5.500 vierkante kilometer, voor het grootste deel (246 km) omringd door Armeens grondgebied. In het zuiden grenst Nachitsjevan aan Iran (204 km) en in het uiterste noordwesten, voor circa 11 kilometer, aan Turkije. Vanuit Azerbeidzjan is Nachitsjevan rechtstreeks per luchtverkeer bereikbaar, of anders over de weg via Iran of Turkije.³⁸¹

Volgens de officiële statistieken van april 2009 heeft Nachitsjevan 398.000 inwoners,³⁸² vrijwel uitsluitend Azeri en kleine gemeenschappen van onder meer Koerden, Russen en Turken. Over de eventuele aanwezigheid van etnische Armeniërs is geen informatie bekend.³⁸³

Nachitsjevan had in het Sovjettijdperk de status van een autonome republiek binnen de Socialistische Sovjetrepubliek Azerbeidzjan. Deze status heeft het ook na de onafhankelijkheid van Azerbeidzjan behouden.³⁸⁴ In december 1998 heeft de Autonome Republiek een eigen grondwet gekregen.³⁸⁵ De Autonome Republiek Nachitsjevan heeft een eigen wetgevende assemblee, *Ali Majlis* genoemd. Sinds de verkiezingen van 2005 bestaat het lokaal parlement (*Ali Majlis*) met 45 zetels uit 37 leden van de regeringspartij New Azerbaijani Party (YAP) en (inmiddels) zeven onafhankelijke leden.³⁸⁶ De wetgevende bevoegdheid van de *Ali Majlis* beperkt zich tot de volgende terreinen: lokale belastingen, economische ontwikkeling van Nachitsjevan, sociale zorg, milieubescherming, toerisme, volksgezondheid, wetenschap en cultuur.³⁸⁷ Nachitsjevan heeft zijn eigen ministeries, met uitzondering van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie, die in Bakoe zijn gesitueerd. Deze ministeries zijn vertegenwoordigd in

³⁸¹ IWPR, *Azeri enclave puts lid on dissenting voices*, 10 april 2009, via Refworld, geraadpleegd op 12 oktober 2009; Norwegian Helsinki Committee, *Azerbaijan's Dark Island: Human Rights Violations in Nakhchivan*, 2009.

³⁸² Het daadwerkelijke aantal inwoners is volgens een bron veel lager. Ruim 100.000 mensen zouden inmiddels zijn geëmigreerd naar het buitenland (Rusland en Turkije) of naar Bakoe zijn verhuisd als gevolg van de slechte economische situatie en hoge werkloosheid (80%) in de autonome republiek.

³⁸³ Volgens een bron is het aantal etnische minderheden in Nachitsjevan zeer laag.

³⁸⁴ Zie artikel 134 van de Grondwet.

³⁸⁵ Norwegian Helsinki Committee, *Azerbaijan's Dark Island: Human Rights Violations in Nakhchivan*, 2009.

³⁸⁶ Een van de parlementsleden, die de oppositie vertegenwoordigde, heeft zich naar verluidt als gevolg van zijn kritiek op de regering moeten terugtrekken. Norwegian Helsinki Committee, *Azerbaijan's Dark Island: Human Rights Violations in Nakhchivan*, 2009.

³⁸⁷ Artikel 135 en 138 van de Grondwet. De overige beleidsgebieden behoren tot de bevoegdheden van de centrale autoriteiten in Bakoe. De wetgeving afkomstig van de centrale autoriteiten is onverkort van toepassing op het grondgebied van de autonome republiek.

Nachitsjevan onder respectievelijk de naam *Department of Foreign Affairs* en *Nakcchivan Military Garrison*.³⁸⁸ De voorzitter van de *Ali Majlis* (Vasif Yusif oğlu Talibov) is de hoogste functionaris van de Autonome Republiek en fungeert in feite als de ‘president’ van Nachitsjevan. De uitvoerende macht berust in Nachitsjevan bij de premier en het kabinet van ministers. De premier wordt, op voordracht van de president van Azerbeidzjan, door de *Ali Majlis* benoemd.³⁸⁹

Nachitsjevan beschikt over een eigen rechterlijke macht, waarvan de samenstelling grotendeels vergelijkbaar is met de rest van Azerbeidzjan (zie ook paragraaf 2.2). In eerste aanleg kan men terecht bij de districts- en stadsrechtbanken (*District (city) courts of the Autonomous Republic of Nakhchivan*³⁹⁰), de economische rechtbank (*Economic court of the Autonomous Republic of Nakhchivan*) en de rechtbank inzake zware strafbare feiten (*Court of the Autonomous Republic of Nakhchivan on Grave Crimes Cases*³⁹¹). Ook is er een militair tribunaal. Tegen de uitspraken van rechtbanken in eerste aanleg kan men beroep aantekenen bij de *Supreme Court of the Autonomous Republic of Nakhchivan*. Voor cassatiezaken kan men terecht bij het Hooggerechtshof in Bakoe (*Supreme Court of the Republic of Azerbaijan*).³⁹²

Ook in Nachitsjevan is het aantal rechtshulpverleners erg laag ten opzichte van de vraag. Er zijn voor zover bekend slechts zes advocaten werkzaam. Nachitsjevan heeft sinds april 2008 een gevangeniscomplex in gebruik ten behoeve van gevangenen uit de regio. Het gevangeniscomplex heeft ruimte voor 400 gevangenen.³⁹³

De mensenrechtensituatie in de exclave vertoont overeenkomsten met de situatie elders in Azerbeidzjan (zie hoofdstuk 3 van dit ambtsbericht). Ook in Nachitsjevan waren er in de verslagperiode aanhoudende berichten van onder meer arrestatie, mishandeling en/of strafrechtelijke vervolging van journalisten, oppositionele

³⁸⁸ Norwegian Helsinki Committee, *Azerbaijan's Dark Island: Human Rights Violations in Nakhchivan, 2009*.

³⁸⁹ Artikel 135 en 140 van de Grondwet.

³⁹⁰ Deze rechtbanken zijn bevoegd te beslissen in eerste aanleg in alle straf- (met uitzondering van de zaken die binnen de bevoegdheden van de rechtbank inzake zware strafbare feiten vallen), civielrechtelijke alsmede bestuursrechtelijke zaken.

³⁹¹ Deze rechtbank is bevoegd te beslissen in eerste aanleg omtrent strafzaken waarin een gevangenisstraf van 7 jaar of meer kan worden opgelegd.

³⁹² Artikel 135 van de Grondwet.

³⁹³ Council of Europe, *Report of the Azerbaijani Government on the visit to Azerbaijan carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 december 2008, 26 november 2009*.

politici en medewerkers van NGO's en belemmering van oppositionele kranten.³⁹⁴ In Nachitsjevan is de overheidscontrole echter groter dan in de andere regio's van Azerbeidzjan. Er is in Nachitsjevan vrijwel geen maatschappelijk middenveld of onafhankelijke media. NGO's en onafhankelijke journalisten worden meer dan elders geïntimideerd en tegengewerkt. Mensenrechtenactivisten riskeren bedreiging, geweld, intimidatie en vervolging op basis van gefabriceerde aanklachten. Om kritische geluiden de kop in te drukken, steunt de regering in grote mate op de veiligheidsdiensten en politie, die hierbij de vrije hand hebben en straffeloosheid zouden genieten.³⁹⁵ Er is slechts één geregistreerde NGO, *Democracy and NGO Development Resource Centre*, die door de autoriteiten nauwlettend in de gaten wordt gehouden.³⁹⁶ Kritiek op de autoriteiten is vrijwel niet mogelijk. Personen die zich kritisch uitlaten over de autoriteiten of zich beklagen, riskeren intimidatie, arrestatie, vervolging en in toenemende mate opname in een psychiatrische inrichting.³⁹⁷ Sinds 2005 heeft Nachitsjevan een eigen Ombudsman. De Ombudsman wordt door een bron als verlengstuk van de regering in Nachitsjevan aangemerkt. Zo zouden er gevallen bekend zijn van arrestatie van personen nadat zij een klacht hadden ingediend bij de Ombudsman.

Dienstplichtigen in Nachitsjevan dienen in de exclave zelf. De omstandigheden in het leger zijn in Nachitsjevan slechter dan in de overige gebieden van Azerbeidzjan. Zelfmoord binnen het leger komt geregeld voor.

³⁹⁴ Norwegian Helsinki Committee, *Azerbaijan's Dark Island: Human Rights Violations in Nakhchivan, 2009*; Amnesty International, *Azerbaijan: Independent journalists under siege*, juni 2009.

³⁹⁵ Norwegian Helsinki Committee, *Azerbaijan's Dark Island: Human Rights Violations in Nakhchivan, 2009*; Report of the "Democracy and NGO Development Resource Center" over 2009 year in the Nakhchivan Autonomous Republic on the situation with the human rights and freedoms.

³⁹⁶ In december 2009 werden twee medewerkers van deze NGO zwaar mishandeld tijdens een seminar over corruptie op de universiteit van Nachitsjevan. In januari 2010 werd bericht dat de NGO door de autoriteiten werd onderworpen aan een belastinginspectie. De aanleiding van het onderzoek is onbekend; Organisation Mondiale Contre la Torture, *Physical assault against Messrs. Ilgar Nasibov and Vafadar Eyvazov, 22 december 2009 en Continuing acts of harassment against the Democracy and NGO Development Resource Centre*, 8 januari 2010; Norwegian Helsinki Committee, *Nakhchivan activists attacked*, 16 december 2009; Report of the "Democracy and NGO Development Resource Center" over 2009 year in the Nakhchivan Autonomous Republic on the situation with the human rights and freedoms.

³⁹⁷ IWPR, *Azeri enclave puts lid on dissenting voices*, 10 april 2009, via Refworld, geraadpleegd op 12 oktober 2009; Norwegian Helsinki Committee, *Azerbaijan's Dark Island: Human Rights Violations in Nakhchivan, 2009*; Amnesty International, *Azerbaijan: Independent journalists under siege*, juni 2009; RFE/RL, *Azerbaijani villagers held by police in enclave*, 7 januari 2009; Report of the "Democracy and NGO Development Resource Center" over 2009 year in the Nakhchivan Autonomous Republic on the situation with the human rights and freedoms.

6 Situatie in Nagorny Karabach

6.1 Ontstaan van het conflict³⁹⁸

De enclave Nagorny Karabach behoort formeel tot het grondgebied van Azerbeidzjan. In februari 1988 verzocht het regionale bestuur van Nagorny Karabach, dat door etnische Armeniërs werd gedomineerd, aan de Opperste Sovjets van Azerbeidzjan en Armenië in te stemmen met een overdracht van het gebied aan Armenië. Het verzoek werd echter afgewezen door zowel de Azerbeidzjaanse regionale autoriteiten als de federale Sovjetautoriteiten. In de Azerbeidzjaanse steden Bakoe en Sumgait werden in 1988 en 1990 etnische Armeniërs gedood en verjaagd, hetgeen leidde tot hevige etnische spanningen tussen Azeri en Armeniërs in de enclave. De spanningen ontaardden ten slotte in etnische zuiveringen, zowel in de enclave als in Armenië en Azerbeidzjan. Velen ontvluchtten in die jaren het gebied, de meesten naar overige delen van de voormalige Sovjet-Unie. Het conflict escaleerde verder in 1990, waarna de Sovjetautoriteiten de noodtoestand uitriepen. Op 2 september 1991 verklaarde Nagorny Karabach zich onafhankelijk, drie weken later (op 21 september) gevolgd door Armenië en op 18 oktober 1991 door Azerbeidzjan. De onafhankelijkheid van Nagorny Karabach wordt tot op heden door geen enkele staat erkend.³⁹⁹

In 1992 werd het ten noorden van Nagorny Karabach gelegen district Shaumyan, tot dan toe voornamelijk bewoond door etnische Armeniërs maar geen deel uitmakend van Nagorny Karabach, door de Azeri veroverd waarna de Armeniërs naar Armenië of Nagorny Karabach vluchtten en uit Nagorny Karabach gevluchte Azeri hun plaats innamen. De stad Shaumyan heeft sindsdien de Azerbeidzjaanse naam Ashaghu Agcakend gekregen.

Medio 1993 hadden de Armeense strijders niet alleen de gehele enclave bezet, maar tevens het gehele gebied ten westen en ten zuiden van Nagorny Karabach, waarmee ze in totaal vijftien procent van het Azerbeidzjaanse grondgebied in handen kregen. De dorpen in deze zogenoemde bezette gebieden⁴⁰⁰ werden verwoest en wederopbouw heeft tot op heden nauwelijks plaats gevonden. Dat laatste is wel gebeurd in de stad Latchin (gelegen ten westen van de enclave in de corridor die van Armenië toegang geeft tot Nagorny Karabach), waar

³⁹⁸ Voor een kaart van Nagorny Karabach en de zogenoemde bezette gebieden wordt verwezen naar bijlage IV.

³⁹⁹ International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground, 14 september 2005*, p. 3.

⁴⁰⁰ In Armenië en Nagorny Karabach spreekt men overigens van “bevrijde” gebieden. De in totaal zeven bezette gebieden liggen rond Nagorny Karabach op Azerbeidzjaans grondgebied. Een aantal van deze gebieden grenst direct aan Armenië.

wederopbouw met behulp van gelden afkomstig van de Armeense diaspora is gerealiseerd.

In mei 1994 werd een akkoord bereikt tussen de strijdende partijen (het zogenaamde Bishkek Protocol). Sindsdien is sprake van een wapenstilstand tussen Armenië en Azerbeidzjan. Hoewel de militaire grenzen onveranderd zijn gebleven, vinden incidenteel nog schendingen plaats van het staakt-het-vuren. Begin maart 2008 braken langs de *line of contact* de hevigste gevechten sinds tien jaar uit.⁴⁰¹

6.2 Basisgegevens

Land

De in Azerbeidzjan gelegen etnisch Armeense enclave Nagorny Karabach beslaat in totaal 4800 vierkante kilometer en grenst uitsluitend aan (*de jure*) Azerbeidzjaans grondgebied. Stepanakert (Xankəndi in het Azerbeidzjaans) is de hoofdstad van Nagorny Karabach.

De omstreden status van Nagorny Karabach kan als volgt worden samengevat. Formeel behoort de enclave tot het grondgebied van Azerbeidzjan. *De facto* gedraagt Nagorny Karabach zich als een onafhankelijke republiek, waarbij sprake is van Armeense invloed op het bestuur en bescherming door het Armeense leger. De Azerbeidzjaanse autoriteiten hebben momenteel geen enkele zeggenschap over de enclave. Dit geldt evenmin voor de bezette gebieden die *de facto* door regering van Nagorny Karabach worden gecontroleerd. Als vergelding voor het bezet houden van Azerbeidzjaans grondgebied, houden Azerbeidzjan en bondgenoot Turkije de grenzen met Armenië en Nagorny Karabach gesloten. In oktober 2009 tekenden Armenië en Turkije evenwel twee protocollen, waarin een akkoord werd gesloten over hervatting van diplomatieke betrekkingen en heropening van de grens tussen Turkije en Armenië. Azerbeidzjan liet weten niet blij te zijn met het akkoord, daar Turkije de betrekkingen met Armenië niet had moeten normaliseren zonder een akkoord over Nagorny Karabach. Bovendien zou het akkoord de relatie tussen de 'broedervolkeren' verstoren. In de protocollen wordt geen verband gelegd met Nagorny Karabach. Een dag na de ondertekening van de protocollen verklaarde Turkije in een poging om Azerbeidzjan tegemoet te komen, dat een oplossing van het conflict om Nagorny Karabach cruciaal is voor verbetering van de betrekkingen tussen Turkije en Armenië. De president van Turkije riep Armenië op zich terug te trekken uit Nagorny Karabach om goedkeuring van het akkoord door het Turkse parlement veilig te stellen. De protocollen behoeven nog

⁴⁰¹

IWPR *Caucasus Reporting Service* N° 434 d.d. 7 maart 2008. Het is niet duidelijk of Armenië of Azerbeidzjan het vuur opende. Volgens de *International Crisis Group* waren de gevechten in hevigheid te vergelijken met de oorlog van 1988-1994. *International Crisis Group Policy Briefing Armenia: Picking up the pieces*, 8 april 2008, p. 15.

instemming van de parlementen van Turkije en Armenië alvorens deze in werking treden. Zowel in Armenië als Turkije stuitte het akkoord op grote weerstand.⁴⁰²

De munteenheid (*dram*) in Nagorny Karabach is dezelfde als in Armenië.

Bevolking

Nagorny Karabach telt volgens verschillende bronnen momenteel ongeveer tussen de 130.000- 150.000 inwoners. In de hoofdstad Stepanakert wonen ongeveer 50.000 mensen.⁴⁰³ Het grootste gedeelte van de bevolking is etnisch Armeens. De rest bestaat onder meer uit Assyriërs, Grieken, Koerden, enkele Azeri en enkele Russen.

Taal

De Armeense taal (met *Karabach* dialect) is de officiële taal in Nagorny Karabach. Vrijwel iedereen beheerst deze taal goed. Veel inwoners van Nagorny Karabach spreken ook Russisch, dat als tweede taal in Nagorny Karabach wordt aangemerkt. Naast het feit dat veel hoger opgeleiden en de oudere generatie voornamelijk Russisch spreken, wordt het Russisch, naast een andere taal naar keuze, ook als verplicht vak onderwezen op scholen. De scholen in Nagorny Karabach zijn Armeenstalig. Nagorny Karabach heeft meerdere universiteiten, waaronder een staatsuniversiteit.

Staatsinrichting

Hoewel niet erkend door de internationale gemeenschap, gedraagt Nagorny Karabach zich als een onafhankelijke staat. De enclave heeft ook een eigen wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht. In de grondwet, waarmee de bevolking van Nagorny Karabach per referendum op 10 december 2006 instemde, is de onafhankelijkheid en het staatsbestel van Nagorny Karabach expliciet vastgelegd.⁴⁰⁴ Azerbeidzjan bestrijdt evenwel de geldigheid van het referendum.

⁴⁰² EIU, Country Report Azerbaijan September 2009, November 2009 en Januari 2010; De Volkskrant, *Turkije stelt eisen aan Armenie*, 12 oktober 2009; The Independent, *Azerbaijan attacks deal with Armenia*, 12 oktober 2009; Global Insight, *Armenia and Turkey sign fragile peace agreement*, 12 oktober 2009.

⁴⁰³ Volgens de volkstelling die in oktober 2005 werd gehouden telde Nagorny Karabach 137.737 inwoners, waarvan 49.986 woonachtig in Stepanakert. Eind 2007 bedroeg dit aantal 138.800, waarvan 51.000 in Stepanakert. Nationale Dienst voor de Statistiek van Nagorny Karabach www.census.stat-nkr.am geraadpleegd op 26 januari 2010.

⁴⁰⁴ Persbericht *Armenialiberty* d.d. 12 december 2006. In deze 142 artikelen tellende grondwet is een groot aantal grondrechten opgenomen en expliciet beschreven, van directe verkiezing van president, parlement en lokaal bestuur tot de vrijheid van vereniging, vergadering en religie. Het gevoelige onderwerp terugkeer van etnische Azeri vluchtelingen komt in het document niet specifiek aan de orde, hoewel in het document wel wordt genoemd dat iedere burger en buitenlandse burger het recht heeft om in Nagorny Karabach te verblijven. Ook de kwestie van staatsburgerschap wordt niet gedefinieerd. Persbericht Eurasianet d.d. 12.12.2006.

De wetgevende macht berust bij een 33 zetels tellend, rechtstreeks gekozen parlement. De leden van het parlement worden gekozen voor een periode van vijf jaar. De laatste parlementsverkiezingen vonden plaats op 19 juni 2005.⁴⁰⁵ De regeringspartijen (de Democratische Partij Artsakh en Vrij Vaderland) wonnen de verkiezingen en bezetten thans 28 zetels in het parlement. De oppositie-alliantie van Dashnaktutiun en Beweging '88 won 3 zetels en onafhankelijke parlementsleden wonnen 2 zetels.⁴⁰⁶

De uitvoerende macht berust grotendeels bij de president van Nagorny Karabach (sinds juli 2007 is dit Bako Sahakian). De president wordt rechtstreeks gekozen voor een periode van vijf jaar en mag maximaal twee termijnen dienen.⁴⁰⁷ Hij benoemt en ontslaat de premier van Nagorny Karabach (thans Arayik Harutyunian).⁴⁰⁸ De premier is de voorzitter van de regering van Nagorny Karabach, bestaande uit de premier, de vice-premier en de ministers.⁴⁰⁹ Naast de regering functioneren tien ondersteunende overheidsorganen op verschillende beleidsterreinen.⁴¹⁰ Daarnaast heeft Nagorny Karabach een eigen rechterlijke macht.⁴¹¹

Nagorny Karabach heeft formeel eigen wetgeving, maar in de praktijk worden de wetten die in Armenië nieuw zijn aangenomen (zo goed als) onveranderd overgenomen, enkele uitzonderingen daargelaten. Voor zover over bepaalde onderwerpen door de eigen of Armeense wetgever nog geen nieuwe wetten zijn gemaakt, worden door Nagorny Karabach – net als in andere landen van de voormalige Sovjet-Unie – de oude Sovjetwetten gehanteerd.

Tussen de Armeense en Karabachse overheden bestaat vooral samenwerking en uitwisseling op het gebied van defensie. Zo dienen Armeense officieren en dienstplichtigen geregeld in het leger van Nagorny Karabach.

⁴⁰⁵ Zie de website van de *Office of the Nagorno Karabakh Republic in the USA*, www.nkrusa.org (laatst geraadpleegd op 26 januari 2010).

⁴⁰⁶ Zie voor de samenstelling van het parlement www.nkrusa.org (geraadpleegd op 26 januari 2010).

⁴⁰⁷ Grondwet van Nagorny Karabach, Art. 62. (vertaling van het ministerie van Buitenlandse Zaken van Nagorny Karabach, www.nkr.am, geraadpleegd op 26 januari 2010).

⁴⁰⁸ Grondwet van Nagorny Karabach, Art. 68 lid 4.

⁴⁰⁹ Grondwet van Nagorny Karabach Art. 99 lid 3. Op 25 september 2007 is bij decreet van de president vastgelegd dat er twaalf ministeries zijn. Zie de officiële website van de regering van Nagorny Karabach, <http://www.karabakh.net> (geraadpleegd op 26 januari 2010). Voor een overzicht van alle ministeries en ministers, zie www.nkrusa.org (geraadpleegd op 26 januari 2010).

⁴¹⁰ In bovengenoemd presidentieel decreet is tevens vastgesteld welke organen dit zijn. Een aantal voorbeelden: de nationale veiligheidsdienst, de belastingdienst en het departement van migratie, vluchtelingen en hervestiging en de politie van de republiek Nagorny Karabach.

⁴¹¹ Grondwet van Nagorny Karabach, Hoofdstuk VI: *Judicial Power*.

Vluchtelingen

Tijdens het conflict om Nagorny Karabach zijn ongeveer 30.000 etnische Armeniërs vanuit Nagorny Karabach en de regio Shaumyan (formeel niet behorend tot Nagorny Karabach) naar Armenië gevlucht. Daarvan is inmiddels de helft tot tweederde naar Nagorny Karabach teruggekeerd. De regering van Armenië beschouwt de resterende vluchtelingen als ontheemden die vallen onder de hervestigingsprogramma's op Armeens grondgebied. De regering van Nagorny Karabach heeft eveneens hervestigingsprogramma's voor terugkerende vluchtelingen. Deze richten zich naar verluidt niet alleen op Nagorny Karabach zelf, maar ook op de bezette gebieden. Het aantal mensen dat zich in de bezette gebieden vestigt, is beperkt. Verschillende bronnen melden evenwel dat de Karabachse regering etnische Armeniërs stimuleert om zich in Nagorny Karabach te vestigen. De autoriteiten van Nagorny Karabach verlenen bovendien openlijk steun aan personen die zich zowel in Nagorny Karabach als de bezette gebieden willen vestigen.⁴¹² Deze steun vindt onder meer plaats in de vorm van het aanbieden van vee of renteloze kredieten. Naast Latchin is vestiging volgens een bron thans ook uitgebreid naar de overige bezette gebieden.⁴¹³

De bezette gebieden ten westen en ten zuiden van Nagorny Karabach omvatten naast de stad Latchin en omringend gebied (delen van) de regio's Kelbadjar, Fizouli, Djebail, Aghdam, Zanguelan en Koubatly. Er zijn geen officiële cijfers bekend van het aantal mensen dat in deze gebieden woonachtig is.⁴¹⁴ Onder de huidige inwoners van deze gebieden zijn vluchtelingen van etnisch Armeense afkomst die uit Azerbeidzjan naar Armenië vluchtten, doch zich later in de bezette gebieden vestigden. De meeste inwoners zijn Armeniërs die slachtoffer waren van de aardbeving in Spitak in 1988 en die in Jerevan of elders in Armenië geen opvang vonden. Er zijn ook Armeniërs die zich om economische redenen in de bezette gebieden hebben gevestigd.

6.3 Politieke onderhandelingen over Nagorny Karabach

Onder auspiciën van de OVSE wordt door de zogenaamde Minsk Groep (onder co-voorzitterschap van Frankrijk, de Verenigde Staten en de Russische Federatie) al jaren gezocht naar een oplossing van het conflict.

⁴¹² IWPR, *Bid to repopulate Karabach Fraught with problems*, 19 juni 2009.

⁴¹³ Persbericht *RFE/RL* d.d. 14 februari 2005. De prikkels om zich in Nagorny Karabach en de bezette gebieden te vestigen zijn niet alleen bedoeld voor terugkeerders, maar ook voor Armeniërs die nog nooit in Nagorny Karabach hebben gewoond.

⁴¹⁴ In Latchin en omgeving wordt het inwoneraantal geschat op 7.000 en in de overige bezette gebieden op 10-15.000.

Gedurende de verslagperiode was in toenemende mate sprake van toenadering tussen Armenië en Azerbeidzjan. Het aantal ontmoetingen tussen beide landen in het kader van vredesbesprekingen nam aanzienlijk toe.⁴¹⁵

In november 2009 vond onder leiding van de Minsk Groep de eerste vredesbespreking plaats sinds de ondertekening van de protocollen door Armenië en Turkije in oktober 2009. De onderhandelingen werden overschaduwd door uitlatingen van de presidenten van Armenië en Azerbeidzjan, die beiden dreigden met militaire interventie indien een akkoord uitbleef. In december 2009 werden de onderhandelingen voortgezet.

De bemiddelaars van de Minsk Groep lieten zich over het algemeen voorzichtig positief uit over vredesonderhandelingen en noemden de besprekingen constructief. Of dit een voorbode is van een naderende politieke oplossing van het conflict zal nog moeten blijken. Met name het bereiken van een akkoord over de interim status van Nagorny Karabach blijkt een obstakel in de voortgang van de vredesbesprekingen. Armenië blijft bij het standpunt van recht op zelfbeschikking van Nagorny Karabach, de aanwezigheid van een veilige corridor tussen Armenië en Nagorny Karabach en veiligheidsgaranties die hervatting van vijandelijkheden uitsluiten. Azerbeidzjan daarentegen sluit enige vorm van onafhankelijkheid van Nagorny Karabach uit.⁴¹⁶

6.4 Veiligheidssituatie

In de verslagperiode hebben zich langs de grens tussen Nagorny Karabach en Azerbeidzjan, de zogenaamde *line of contact*, wederom een aantal schietincidenten voorgedaan (*zie ook paragraaf 2.4*). Begin september 2009 kwamen vijf Armeense soldaten om het leven.⁴¹⁷ Voor zover bekend hebben de schietincidenten niet tot burgerslachtoffers geleid. Er hebben zich voor zover bekend geen (hevige) gevechtshandelingen voorgedaan gedurende de verslagperiode.

⁴¹⁵ EIU, Country Report Azerbaijan September 2009, Januari 2010; International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh: Getting to a Breakthrough*, Crisis Group Europe Briefing No 55, 7 oktober 2009; BBC, *Can thaw unstuck frozen conflict?*, 6 mei 2009; Eurasianet, *Azerbaijan: president Aliyev says Nagorno-Karabakh talks enter final stage*, 10 mei 2009.

⁴¹⁶ International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh: Getting to a Breakthrough*, Crisis Group Europe Briefing No 55, 7 oktober 2009; IWPR, *Talks snarled on "Interim Status"*, 27 juli 2009.

⁴¹⁷ BBC, *troops 'killed in Caucasus clash'*, 10 september 2009; Reuters, *Five Armenian soldiers killed near Karabakh*, 10 september 2009.

Voorts eisen de rond de *line of contact* geplaatste landmijnen nog steeds levens, zowel onder de militairen als de burgerbevolking.⁴¹⁸ Sinds 2000 is de mijnopruijningsorganisatie HALO Trust bezig de mijnen langs de binnengrenzen van Nagorny Karabach (de grens tussen de bezette gebieden en Nagorny Karabach) te ruimen.⁴¹⁹

Het komt nog steeds voor dat soldaten en burgers in de grenszone gevangen worden genomen. In incidentele gevallen betreft het dienstplichtigen die uit wanhoop over de slechte omstandigheden in het leger de grens proberen over te steken. Dit fenomeen doet zich aan beide kanten voor, aangezien zowel in Azerbeidzjan als in Armenië de omstandigheden in het leger voor dienstplichtigen slecht zijn.⁴²⁰ Sinds een jaar vindt er geen uitwisseling van gevangenen meer plaats.⁴²¹ Het komt voor dat gevangenen in een ander land worden hervestigd.⁴²²

6.5 Mensenrechtensituatie

Formeel is in Nagorny Karabach de noodtoestand van kracht, die jaarlijks bij presidentieel decreet wordt verlengd.⁴²³ De noodtoestand biedt de regering de mogelijkheid om burgerrechten te beperken, waaronder censuur in de media en een verbod op publieke demonstraties. Voor zover bekend werden in de verslagperiode echter geen beperkingen opgelegd op basis van de noodtoestand.⁴²⁴

De mensenrechtensituatie in Nagorny Karabach vertoont min of meer hetzelfde beeld als de situatie in Armenië. Eerlijke rechtspraak is in de praktijk niet gegarandeerd. Rechters staan onder druk van de uitvoerende macht.⁴²⁵ Vrije toegang tot een advocaat wordt gegarandeerd, maar in de praktijk is dit vaak niet

⁴¹⁸ In 2008 waren er in totaal 14 incidenten, waarbij 2 personen werden gedood en 12 gewond raakten. In de periode januari 2009 tot 8 juli 2009 deden zich voor zover bekend 7 incidenten voor, waarbij 1 persoon om het leven kwam en 6 personen gewond raakten. International Campaign to Ban Landmines (ICBL), *Landmine Monitor Report 2009, Nagorny Karabakh*, oktober 2009.

⁴¹⁹ International Campaign to Ban Landmines (ICBL), *Landmine Monitor Report 2009, Nagorny Karabakh*, oktober 2009.

⁴²⁰ Momenteel zijn er twee Azeri die in Armenië gevangen genomen zijn en zes Armeniërs die in Azerbeidzjan gedetineerd zijn.

⁴²¹ Tot die tijd werden personen die gevangen waren genomen doorgaans binnen korte tijd via het Rode Kruis aan de andere partij overgedragen.

⁴²² Gedurende de verslagperiode heeft voor zover bekend geen hervestiging van gevangenen plaatsgevonden.

⁴²³ Minority Rights Group, *World Directory of Minorities: Nagorny Karabach (unrecognised state) Overview*, via www.minorityrights.org, geraadpleegd op 26 januari 2010; Freedom House, *Freedom in the World 2009- Nagorny Karabach*, 16 juli 2009.

⁴²⁴ Freedom House, *Freedom in the World 2009- Nagorny Karabach*, 16 juli 2009.

⁴²⁵ Freedom House, *Freedom in the World 2009- Nagorny Karabach*, 16 juli 2009.

het geval door een tekort aan advocaten. Volgens een bron zouden er ongeveer 50 advocaten werkzaam zijn in Nagorny Karabach.⁴²⁶

Sinds 2008 heeft Nagorny Karabach een eigen Ombudsman.

Vrijheid van meningsuiting

Net als in Armenië geniet de schrijvende pers in Nagorny Karabach een zekere mate van vrijheid. Er is een aantal regionale- en staatskranten en ook enkele ministeries geven een eigen krant uit. Nagorny Karabach heeft een eigen *Press Club*, waarvan de onafhankelijkheid wordt betwist. Gedurende de verslagperiode is de publicatie van de enige onafhankelijke krant Demo gestopt nadat de twee Britse NGO's de financiële steun stopzetten. Het politieke magazine *Analyticon* wordt thans als meest onafhankelijke blad aangemerkt.

De regering controleert een groot deel van radio en televisie en de meeste journalisten hanteren een vorm van zelfcensuur, met name over onderwerpen als Azerbeidzjan en het vredesproces. Verder zijn in Nagorny Karabach veel Karabachse journalisten actief voor bladen die buiten Nagorny Karabach verschijnen. Deze journalisten worden door de Karabachse autoriteiten met rust gelaten, evenals buitenlandse correspondenten.⁴²⁷ Gedurende de verslagperiode waren er evenwel berichten over dreigingen met represailles van de zijde van de Azerbeidjaanse autoriteiten jegens buitenlandse journalisten die aan verslaglegging doen over Nagorny Karabach. Mogelijke represailles zijn onder meer een verbod op het nieuwsblad of zender in Azerbeidzjan en het *persona non grata* verklaren van de betreffende persoon in Azerbeidzjan.⁴²⁸ Voor een officieel bezoek aan Nagorny Karabach is formeel voorafgaande toestemming vereist van de Azerbeidjaanse autoriteiten.

Vrijheid van vergadering

De vrijheid van vereniging en vergadering is beperkt. Wel is het vakbonden toegestaan zich te organiseren.⁴²⁹ Nagorny Karabach heeft ongeveer 130-185 NGO's, waarvan volgens enkele bronnen slechts vijf tot vijftien actief zijn. Slechts een aantal NGO's wordt als onafhankelijk beschouwd. Volgens een mensenrechtenorganisatie is het niet makkelijk om als onafhankelijke NGO te

⁴²⁶ Veel burgers in Nagorny Karabach denken, volgens een bron vaak onterecht, dat de kwaliteit van rechtshulp in Armenië beter is dan in Nagorny Karabach. Advoaten in Armenië zijn evenwel niet bevoegd om rechtshulp te verlenen in Nagorny Karabach.

⁴²⁷ Freedom House, *Freedom in the World 2009- Nagorny Karabach*, 16 juli 2009.

⁴²⁸ Sinds de toenadering van Turkije tot Armenië treedt Azerbeidzjan volgens een bron strenger op. Volgens deze bron kunnen ook artiesten, zangers en andere beroemdheden te maken krijgen met represailles indien zij een bezoek brengen aan Nagorny Karabach. Eurasianet, *Baku may blacklist European TV news channel*, 7 december 2009; Radio Netherlands Worldwide, *Azerbaijan may ban TV channels that broadcast "anti-Azerbaijani" programmes*, 5 december 2009.

⁴²⁹ Freedom House, *Freedom in the World 2009- Nagorny Karabach*, 16 juli 2009.

kunnen functioneren in Nagorny Karabach. Er zou sprake zijn van structurele overheidscontrole op NGO's.

Vrijheid van godsdienst

Volgens mensenrechtenorganisaties is er over het algemeen sprake van vrijheid van godsdienst, met dien verstande dat er wel overheidscontrole plaatsvindt op religieuze gemeenschappen.

Op grond van de nieuwe wet op de Religie van januari 2009 hebben alle religieuze groeperingen in Nagorny Karabach een registratieplicht. De dominante Armeense apostolische kerk (90 procent van de bevolking is apostolisch) is evenwel het enige geloofsgenootschap dat in Nagorny Karabach volgens de nieuwe wet is geregistreerd. Er zijn berichten dat gedurende de verslagperiode minderheidsgroeperingen als pinkstergelovigen, adventisten, baptisten en Jehova's getuigen in hun activiteiten beperkingen hebben ondervonden.⁴³⁰

Op grond van de wet bestaat onder meer een verbod op ongeregistreerde religieuze activiteiten, wordt staatscensuur toegepast op religieuze literatuur en is een vereiste van minimaal 100 leden voor registratie van een religieuze gemeenschap. Daarnaast zijn op grond van de nieuwe wet bekeringsactiviteiten niet toegestaan, met uitzondering van de apostolische kerk, die door de autoriteiten als officiële staatskerk wordt aangemerkt.⁴³¹ Voorts verbiedt de wet nadrukkelijk religieuze bekeringsactiviteiten door buitenlanders. Op naleving wordt streng toegezien door de autoriteiten.⁴³²

In mei 2009 werd bericht dat de evangelische kerk (*Revival Fire Evangelical Church*) in Nagorny Karabach als eerste geloofsgemeenschap op grond van de nieuwe wet de registratie werd geweigerd door de autoriteiten. In augustus 2009 werd Jehova's getuigen in Nagorny Karabach eveneens de registratie geweigerd, omdat zij vanwege bekeringsactiviteiten in strijd zouden handelen met de nieuwe wet.⁴³³

⁴³⁰ Freedom House, *Freedom in the World 2009- Nagorny Karabach*, 16 juli 2009; Department of State, Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009.

⁴³¹ US Department of State, Azerbaijan, *International Religious Freedom Report 2009*, 26 oktober 2009; Forum 18, *Nagorno-Karabakh: Repressive new Religion Law signed*, 5 januari 2009.

⁴³² US Department of State, Azerbaijan, *International Religious Freedom Report 2009*, 26 oktober 2009.

⁴³³ US Department of State, Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2009, 26 oktober 2009; Forum 18, *Nagorno-Karabakh: "If they violate the law by meeting together for religious purpose, they will be fined"*, 3 november 2009; Forum 18, *Nagorno-Karabakh: "They can continue to pray, but not meet together for worship"*, 4 mei 2009; RFE/RL, *Jehova's Witnesses denied registration in Nagorno-Karabakh*, 3 augustus 2009.

Bewegingsvrijheid

Tussen Azerbeidzjan enerzijds en Nagorny Karabach en de bezette gebieden anderzijds is geen verkeer mogelijk. De grens tussen de bezette gebieden en Armenië is open en het verkeer in beide richtingen is vrij. Vanuit Armenië loopt een snelweg van de hoofdstad Jerevan, door de bezette corridor rond de stad Latchin, naar Stepanakert. De overgang van de grens bij Latchin is eenvoudig te passeren en wordt bewaakt door een enkele grenswacht.

Armeense staatsburgers en burgers van andere GOS-landen hebben geen visum nodig voor Nagorny Karabach. Ook Azerbeidzjaanse staatsburgers hebben geen visum nodig voor Nagorny Karabach. Voor de staatsburgers van andere landen geldt wel een visumplicht. Het visum, dat wordt uitgegeven als losbladige verklaring, kan bij de vertegenwoordiging van Nagorny Karabach in Jerevan makkelijk worden verkregen. Het ontbreken van een visum hoeft voor de binnenkomst in Nagorny Karabach geen probleem te zijn; ook na aankomst in Stepanakert kan het visum worden verkregen bij het Karabachse ministerie van Buitenlandse Zaken.

Reisdocumenten

Nagorny Karabach heeft voor zover bekend geen aparte wet op het staatsburgerschap.⁴³⁴ Wel is er een conceptwet op het Staatsburgerschap in voorbereiding. Naar verluidt zal deze begin 2010 worden behandeld door het parlement. De inwoners van Nagorny Karabach hebben in de praktijk voor het overgrote deel de Armeense nationaliteit.

De autoriteiten van Nagorny Karabach geven eigen identiteitsdocumenten af.⁴³⁵ Sinds 2004 tonen staatsburgers van Nagorny Karabach hun identiteit aan met het Armeense paspoort, dat tevens als reisdocument voor buitenlandse reizen kan worden gebruikt.⁴³⁶ Dit Armeense paspoort kan door personen van 16 jaar en ouder die afkomstig zijn uit Nagorny Karabach op eenvoudige wijze worden aangevraagd in Stepanakert. Dit geldt ook voor inwoners van Nagorny Karabach

⁴³⁴ Zie de Law of the Republic of Nagorno Karabakh on the basis of the Nagorno Karabakh Republic independent Statehood van 1992, via www.karabakh.net, geraadpleegd op 22 oktober 2009. In deze wet wordt vermeld dat in de Republiek Nagorno Karabach een gemeenschappelijk staatsburgerschap is bepaald. Nadere uitwerking hiervan in een wet heeft voor zover bekend niet plaatsgevonden. Meerdere bronnen hebben bevestigd dat Nagorny Karabach geen eigen wet op het Staatsburgerschap kent.

⁴³⁵ Voor dit doel werden aanvankelijk de oude rode Sovjet paspoorten gebruikt met daarin de aanduiding 'Karabach'. Begin 2004 werden deze documenten ongeldig verklaard. Niet uitgesloten kan worden dat inwoners, woonachtig in afgelegen gebieden in Nagorny Karabach, nog in het bezit zijn van een oud Sovjet paspoort.

⁴³⁶ In dat geval wordt door het ministerie van Binnenlandse Zaken van Nagorny Karabach een stempel geplaatst in het paspoort. Het stempel toont aan dat er met het paspoort kan worden gereisd naar het buitenland.

die formeel het Armeense staatsburgerschap niet bezitten. Het ministerie van Binnenlandse Zaken van Nagorny Karabach geeft de paspoorten uit. De in Nagorny Karabach uitgegeven Armeense paspoorten zijn herkenbaar aan het nummer van de afgifte-autoriteit, te weten 070.⁴³⁷ Registratie van de in Nagorny Karabach uitgegeven paspoorten vindt plaats in de centrale databank van Armenië.⁴³⁸ Overigens zijn de Armeense autoriteiten redelijk soepel in het verlenen van het Armeense staatsburgerschap aan etnische Armeniërs afkomstig uit Nagorny Karabach.

6.6 Positie specifieke groepen

6.6.1 Positie etnische Azeri

Bronnen konden het precieze aantal volledig etnische Azeri in Nagorny Karabach niet aangeven. Vast staat dat het aantal bijzonder klein is.⁴³⁹ Het gaat hier om Azeri die al voor 1988 in Nagorny Karabach verbleven. Zij zijn voor het merendeel partner in een gemengd huwelijk. Daarnaast zijn er nakomelingen uit gemengde huwelijken waarbij één van de ouders etnisch Azeri is.

Er zijn voorbeelden van Azeri die werkzaam zijn in de gezondheidszorg of zelfs een baan hebben bij de overheid.⁴⁴⁰ Ook zijn er zonen uit gemengde huwelijken die in het Karabachse leger dienen. Voor zover bij de aangesproken bronnen bekend, woonden deze mensen al in Nagorny Karabach voordat de oorlog uitbrak. De meesten van hen wonen in Stepanakert, de rest woont in de dorpen en steden als Martouni en Mardakert.

Omdat de leefgemeenschappen in Nagorny Karabach hecht zijn, kent bijna iedereen in zijn directe omgeving deze Azeri. Zij worden geacht de Armeense kant in het conflict te hebben gekozen en worden met rust gelaten. Deze Azeri spreken doorgaans vloeiend Armeens. Sommigen hebben hun eigen naam gehouden, anderen hebben een Armeense naam aangenomen. Zij ondervinden in Nagorny Karabach geen aan hun afkomst gerelateerde problemen.

⁴³⁷ Ook aan het stempel van het uitgevend politiekantoor is te zien dat men met een Armeens paspoort uit Nagorny Karabach te maken heeft. Zie ook International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground*, 14 september 2005.

⁴³⁸ Nagorny Karabach heeft eigen apparatuur om paspoorten mee af te drukken; het systeem is verbonden met de databank van Armenië.

⁴³⁹ Volgens meerdere bronnen is het aantal etnische Azeri in Nagorny Karabach lager dan 10. Een aantal bronnen schat het aantal op ruim 100. Volgens een mensenrechtenorganisatie in Azerbeidzjan betreft het een aantal van 20-50.

⁴⁴⁰ De huidige vice-minister van Defensie (Atadjanyan) is een etnische Azeri; Zijn vader is Azeri, maar hij heeft de achternaam van zijn moeder aangenomen.

Anders is het volgens de bronnen wanneer etnische Azeri, die vóór of tijdens de oorlog uit Nagorny Karabach zijn vertrokken, naar Nagorny Karabach zouden terugkeren. Zij zouden door de bevolking van Nagorny Karabach met wantrouwen en mogelijk vijandigheid worden bejegend. Deze Azeri hebben door hun lange verblijf buiten het land een andere achtergrond dan de inwoners van Nagorny Karabach. De kans is aanwezig dat de bevolking de Azeri die naar Nagorny Karabach zouden terugkeren, beschouwt als spionnen van Azerbeidzjan.

6.6.2 Dienstplichtigen

In Nagorny Karabach is de dienstplicht in de grondwet opgenomen.⁴⁴¹ De dienstplicht is vastgelegd in de Wet op Militaire Dienstplicht (laatstelijk gewijzigd in 2006) en de Wet op Militaire Verplichtingen (uit 2001).⁴⁴² Nagorny Karabach kent op grond van de Wet op de Militaire Dienstplicht van 2002 een algemene dienstplicht voor alle mannen in de leeftijd tussen 18 en 27 jaar.⁴⁴³ De duur van de militaire dienstplicht bedraagt voor alle dienstplichtigen twee jaar, vanaf het moment waarop men daadwerkelijk bij de strijdkrachten is ingelijfd.

De strijdkrachten omvatten volgens bronnen naar schatting tussen 15.000 en 20.000 manschappen. Het precieze aantal Armeense staatsburgers dat dient in het Karabachse leger is niet bekend, maar bronnen spreken over een groot aantal. Het legerkader is vrijwel geheel afkomstig uit Nagorny Karabach.

Er zijn geen aanwijzingen dat zich gedurende de verslagperiode wijzingen hebben voorgedaan in de rekruteringsprocedure van militairen. Dit geldt eveneens voor de gronden om uitstel of vrijstelling van de dienstplicht te krijgen. Derhalve wordt hiervoor verwezen naar het algemeen ambtsbericht Armenië van maart 2008.

Alternatieve dienstplicht

De grondwet van Nagorny Karabach bepaalt dat alle mannelijke burgers moeten dienen in het leger en voorziet niet in de mogelijkheid van alternatieve dienstplicht. Zolang het land in staat van conflict verkeert, worden alle dienstplichtigen geacht nodig te zijn voor het leger.⁴⁴⁴ Het leger in Nagorny

⁴⁴¹ Grondwet van Nagorny Karabach, Art. 57.

⁴⁴² Coalition to stop the use of child soldiers, *Child Soldiers Global Report 2008 (April 2004 – October 2007)*, 2008, pp. 56-57.

⁴⁴³ Volgens artikel 9 van de Wet op de Militaire Dienstplicht kunnen onder omstandigheden ook vrouwen in de leeftijd tussen 18 en 35 jaar bij de strijdkrachten van Nagorny Karabach dienen.

⁴⁴⁴ De Wet op de Militaire Dienstplicht van Nagorny Karabach bepaalt dat alternatieve dienstplicht mogelijk is “in de bij wet voorziene gevallen”. De “bij wet voorziene gevallen” zijn echter niet nader omschreven of in aparte wetgeving geregeld.

Karabach heeft veel steun en sympathie onder de bevolking. In het algemeen zien jongens en mannen het als vanzelfsprekend om in het leger te dienen. Personen die met beroep op gewetensbezwaren toch weigeren hun militaire dienst te vervullen, kunnen wegens dienstweigering strafrechtelijk worden vervolgd (zie hieronder). Strafvervolgning vindt ook daadwerkelijk plaats.

Bestrafing

Dienstweigering en desertie, alsmede andere misdrijven tegen het leger van Nagorny Karabach, zijn strafbaar. Het Armeense Wetboek van Strafrecht van 1 augustus 2003 wordt ook in Nagorny Karabach toegepast met betrekking tot de strafmaat voor dienstweigering en desertie. De strafmaten geldend in oorlogstijd, worden sinds de wapenstilstand van mei 1994 niet meer toegepast. Net als in Armenië, wordt in Nagorny Karabach dienstweigering door het Openbaar Ministerie vervolgd en desertie door de militaire aanklager.

6.6.3 Oorlogsveteranen⁴⁴⁵

De Fidaï⁴⁴⁶ bestaat niet meer als paramilitaire organisatie. In de loop van de oorlog is de Fidaï geleidelijk opgegaan in de reguliere strijdkrachten van Armenië en Nagorny Karabach. Hoewel verschillende oud-Fidaï nog prominent aanwezig zijn in de Armeense of Karabachse politiek of het zakenleven, spelen de Fidaï als groep geen rol van betekenis meer.

De politieke invloed van Yerkrpah in Nagorny Karabach is sinds de arrestatie en veroordeling van voormalig minister van Defensie Samvel Babayan⁴⁴⁷ sterk afgenomen. Hoewel verschillende invloedrijke politieke figuren banden hebben met de organisatie, speelt Yerkrpah als organisatie geen grote rol meer in de Armeense politiek. Ook ondervinden familieleden en aanhangers van Babayan geen problemen meer op grond van hun banden met Babayan.

⁴⁴⁵ Zie voor meer informatie over de positie van de Fidaï, Yerkrpah en de aanhangers van Babayan het algemeen ambtsbericht Armenië maart 2008.

⁴⁴⁶ De aanduiding Fidaï (vrijheidsstrijder) werd gebruikt voor de lokale etnisch Armeense paramilitaire groepen in Nagorny Karabach die aan het begin van de oorlog over Nagorny Karabach werden gevormd. Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van de Fidaï het algemeen ambtsbericht Armenië van december 2006.

⁴⁴⁷ Babayan werd in 2001 veroordeeld tot 14 jaar gevangenisstraf vanwege zijn betrokkenheid bij een aanslag op de president Ghoukassian. In 2004 werd hij vrijgelaten en werd hij actief in de Armeense politiek.

Bijlage(n)

I Lijst van geraadpleegde bronnen

Amnesty International, Appeal Cases, Public Statements, Urgent Actions, etc;

Amnesty International, Annual Reports Azerbaijan;

Amnesty International, Azerbaijan: Independent journalists under siege, juni 2009;

An Alternative NGO report to the UN Committee against Torture (43rd session, 02-20 November 2009), Prepared by the Human Rights Center of Azerbaijan together with the International Federation of Human Rights;

Bureau of European and Eurasian Affairs, Background Notes Azerbaijan;

Central Asia-Caucasus Institute Analyst, Tough international reactions to arrested Azerbaijani bloggers, 12 oktober 2009;

CIA, The World Factbook, Azerbaijan;

Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Child Soldiers Global Report 2008;

Commission of the European Communities, Commission Staff Working Document, Accompanying the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2008, Progress Report Azerbaijan, SEC(2009)512/2, 23 april 2009;

Committee to Protect Journalists, News Alerts en Protest Letters;

Committee to Protect Journalists, Prison Census 2009: Azerbaijan, 1 december 2009;

Constitutional Law on the Commissioner for Human Rights (Ombudsman) of the Republic of the Republic of Azerbaijan;

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination, CEDAW/c/aze/Q/4/Add. 1, Responses to the list of issues and questions with regard to the consideration of the fourth periodic report: Azerbaijan, 26 mei 2009;

Council of Europe, Annual Report 2008 of the European Court of Human Rights;

Council of Europe, Elections in Azerbaijan: some improvements, but still to do to raise the level of trust and respect between central and local administration, 9 oktober 2006;

Council of Europe, Report by the Commissioner for Human Rights, mr. Thomas Hammerberg, on his visit to Azerbaijan 3 – 7 september 2007, 20 februari 2008;

Council of Europe, Parliamentary Assembly, Judicial Corruption, 6 november 2009;

Council of Europe, Report of the Azerbaijani Government on the visit to Azerbaijan carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 December 2008, 26 november 2009;

Council of Europe, Parliamentary Assembly, Committee on Culture, Science and Education: Respect for media freedom, 6 januari 2010;

Decree of the President of the Republic of Azerbaijan of 29 December 2006, # 1880 on approval of the National Action Plan on the Protection of Human Rights in the Republic of Azerbaijan;

Democracy & NGO's Development Resource Center, Report of the "Democracy and NGO Development Resource Center" over 2009 year in the Nakhchivan Autonomous Republic on the situation with the human rights and freedoms;

Economist Intelligence Unit, Country Profiles Azerbaijan;

Economist Intelligence Unit, Country Reports Azerbaijan;

Elsevier Overheid, Nationaliteitswetgeving (losbladige editie), Azerbeidzjan;

European Centre for Law and Justice, Universal Periodic Review 2009 Azerbaijan, Religious Freedom in Azerbaijan;

European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Joint Opinion on the Draft Law on Amendments and Changes to the Electoral Code of the Republic of Azerbaijan by the Venice Commission and OSCE/ODHIR, CLD-AD(2008)011, 23 juni 2008;

European Court of Human Rights, case of Mirzayev v. Azerbaijan, 3 december 2009;

Europaworld, Azerbaijan: Recent History;

European Forum, Azerbaijan Updates;

FIDH, Azerbaijan/UN/CEDAW/Women's Rights, United Nations calls on Azerbaijan to address widespread violence against women, 11 september 2009;

Freedom House, Nations in Transit 2009, Azerbaijan;

Freedom House, Freedom in the World, Azerbaijan (2009);

Freedom House, Freedom in the World 2009- Nagorny Karabach, 16 juli 2009;

Friedrich Ebert Stiftung, Länderanalyse Südkaukasus: Krise und Kriegsgefahr?, april 2009;

Gender Association Symmetry, NGO shadow report: Women position in labour market (Article 11 of CEDAW) and violence against women (general Recommendation 19), Azerbaijan 2009;

Gender & Development Social Union, Report: Discrimination and violation against lesbians, bisexual women and transgender people in Azerbaijan Republic, presented for 44th session of CEDAW, 2009;

Human Rights Center of Azerbaijan, List of issues to be taken up in connection with the consideration of the third periodic report of Azerbaijan (CCPR/C/AZE/3);

Human Rights Center of Azerbaijan, Alternative Report: On the Compliance of the Azerbaijan Republic with the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women, submitted to the 44th session of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women (20 July-7 August 2009);

Human Rights Watch, Country Summaries Azerbaijan;

Human Rights Watch, World Reports Azerbaijan;

Institute for Reporters Freedom and Safety, Ban allegedly imposed on newspapers' sale in Goychay, 19 juni 2009;

International Campaign to Ban Landmines, Toward a Mine-free World, Annual Report, oktober 2009;

International Committee of the Red Cross, Azerbaijan: ICRC activities;

International Committee of the Red Cross, Annual Reports Azerbaijan;

International Crisis Group, Nagorno-Karabach: Viewing the Conflict from the Ground, 14 september 2005;

International Crisis Group, Azerbaijan: Independent Islam and the State, Europe Report no. 191, 25 maart 2008;

International Crisis Group Policy Briefing Armenia: Picking up the pieces, 8 april 2008;

International Crisis Group, Azerbaijan: Defence sector management and reform, Europe briefing no. 50, 29 oktober 2008;

International Crisis Group, Nagorno-Karabach: Getting to a Breakthrough, Crisis Group Europe Briefing No 55, 7 oktober 2009;

International Federation for Human Rights, Observatory for the Protection of Human Rights Defenders Annual Report 2009- Azerbaijan, 18 juni 2009;

Kamerbrief inzake Beantwoording vragen van het lid ten Broek over de arrestatie van twee Azerbeidzjaanse oppositiejongeren, 8 januari 2010;

Minority Rights Group, World Directory of Minorities: Nagorno-Karabach (unrecognised state) Overview;

NAHTAZ, First annual Report of Network Against Human Trafficking in Azerbaijan, 2008.

NGO Report on the implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, oktober 2009;

Norwegian Helsinki Committee, Azerbaijan's Dark Island: Human Rights violations in Nakhchivan, 2009;

Norwegian Helsinki Committee, Nakhchivan activists attacked, 16 december 2009;

Norwegian Refugee Council, International Displacement Monitoring Centre,
News Alerts;

Norwegian Refugee Council, International Displacement Monitoring Centre,
Protracted internal displacement in Europe: Current trends and ways forward, mei
2009;

Norwegian Refugee Council, International Displacement Monitoring Centre,
Azerbaijan: IDP's still trapped in poverty and dependence, a profile of the internal
displacement situation, 14 juli 2008;

Norwegian Refugee Council, International Displacement Monitoring Centre,
Submission from the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) of the
Norwegian refugee Council (NRC) for consideration at the 44th session of the
Commission for the Elimination of Discrimination Against Women (20 July-7
August 2009), 2 juni 2009;

Order of the President of the republic of Azerbaijan of 1 July 2004 on Approval of
the State Program for Improvement of Living Conditions and Increase of
Employment of Refugees and Internally Displaced Persons;

Organisation Mondiale Contre la Torture:

- Azerbaijan: New information on the death in detention of Mr. Novuzali
Mammadov, 22 oktober 2009;
- Physical assault against Messr. Ilgar Nasibov and Vafadar Eyvazov, 22 december
2009;
- Continuing acts of harassment against the Democracy and NGO Development
Resource Centre, 8 januari 2010;

Organisation for Security and Cooperation in Europe, Republic of Azerbaijan,
Parliamentary Elections 6 november 2005, OSCE/ODIHR Election Observation
Mission Final Report, 1 februari 2006;

Organisation for Security and Cooperation in Europe, Republic of Azerbaijan,
Partial Repeat Parliamentary Elections 13 may 2006, Annex to the Final Report on
the 6 november 2005 Parliamentary Elections; 23 juni 2006;

Organisation for Security and Cooperation in Europe/Office for Democratic
Institutions and Human Rights, Election Observation Mission, Republic of
Azerbaijan, Presidential Election 2008, Interim Report no. 1, 1 – 17 september
2008;

Organisation for Security and Cooperation in Europe/Office for Democratic Institutions and Human Rights, Republic of Azerbaijan, Presidential Election 15 October 2008, OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, 15 december 2008;

Opinion on the draft Amendments to the Constitution of the Republic of Azerbaijan, adopted by the Venice Commission at its 78th Plenary session (Venice, 13-14 March 2009);

Public Union for gender Equality and Women's Initiatives, Alternative report: The Implementation of the Convention on Elimination of all types of Discrimination against women (CEDAW) in Azerbaijan;

Reporters Without Borders, Press Freedom Index 2009;

Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies to the list of issues), juni 2009;

Resolutie van het Europees Parlement van 17 december 2009 over de vrijheid van meningsuiting in Azerbeidzjan;

Submission from the civic organization Call for Healthy Lifestyle for consideration at the 44th session of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), Concerns facing Women Drug Users and Sex Workers in Azerbaijan, July 2009;

The "Azerbaijan Migration Centre" Public Union, annual report 2008, februari 2009;

The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee (July 2009);

Transparency International, Corruption Perception Index;

Transparency International, Global Corruption Reports;

The International Service for Human Rights (ISHR), Report on Human Rights Committee examination of Azerbaijan July 2009;

The White House, Joint Statement on the Nagorno-Karabakh Conflict, 10 juli 2009;

UN, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Forty-fourth session 20 July-7 August 2009, Concluding observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, CEDAW/C/AZE/4, 7 augustus 2009;

UN, Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Considerations of Reports Submitted by State Parties under Article 9 of the Convention, Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD/C/AZE/CO/6, 28 augustus 2009;

UN, GA, HRC, Universal Periodic Review, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review Azerbaijan, A/HRC/11/20, 6 maart 2009;

UN, Human Rights Committee, Ninety-sixth session 13-31 July 2009, Consideration of reports submitted by state parties under article 40 of the covenant, Concluding observations of the Human Rights Committee, CCPR/C/AZE/3, 3 augustus 2009;

UN, UN Committee against Torture, Consideration of reports submitted by states parties under article 19 of the convention, Concluding observations of the Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009;

UNDP, Azerbaijan Development Bulletins;

UNDP, Living conditions in the Azerbaijan Republic;

UNHCR, Global Appeals, Global Reports, Global Refugee Trends, Statistical Yearbooks, Country Operation Plans, Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries etc.;

UNHCR, International protection considerations regarding Azerbaijani asylum-seekers and refugees, september 2003;

UNICEF, Backgrounds Azerbaijan;

UNICEF/Ministry of Education Republic of Azerbaijan, The State Program on De-institutionalization and Alternative Care (2006-2015), ongedateerd;

UNICEF, The Child Protection System in Azerbaijan: Situation Analysis, 2005;

United Kingdom Home Office, Immigration & Nationality Directorate, Country Information & Policy Unit, Country of Origin Information Key Documents/Operational Guidance Notes/Bulletins, Azerbaijan;

United States, Department of State, Background Notes, Azerbaijan;

United States, Department of State, Country Reports on Human Rights Practices, Azerbaijan;

United States, Department of State, Country Reports on Terrorism, Azerbaijan;

United States, Department of State, International Religious Freedom Reports, Azerbaijan;

United States, Department of State, Trafficking in Persons Reports;

Van der Leeuw, Ch., Azerbaijan, A Quest for Identity, 2000;

XIX Article 19, Written comments of Article 19: Global campaign for free expression concerning the Republic of Azerbaijan: For Consideration by the United Nations Human Rights Committee at its 96th session, 13-31 July 2009, 2 juli 2009;

persberichten

AFP;

AI;

AP;

AVVN;

Armenialiberty;

Azadlig;

Baku Today;

BBC News;

Council of Europe;

De Volkskrant;

Eurasia Insight;

Eurasianet;

Financieel Dagblad;

Forum18;

Global Insight;

HRW;

ICG;

ICRC;

IPD;

IWPR;

Le Monde;
Norwegian Refugee Council, International Displacement Monitoring Centre;
NRC Handelsblad;
OSCE (Office in Baku);
Radio Netherlands Worldwide;
REUTERS;
RFE/RFL;
RWB;
The Economy;
The Independent;
The New York Times;
Trend News Agency;
XIX Article 19.

websites

<http://azhumanrights.org>
<http://www.bbc.co.uk>
<http://www.child-soldiers.org>
<http://www.census.stat-nkr.am>
<http://www.cia.gov>
<http://www.constcourt.gov.az>
<http://www.echr.coe.int>
<http://www.ecoi.net>
<http://www.ethnologue.com>
<http://www.eurasianet.org>
<http://www.europaworld.com>
<http://www.europeanforum.net>
<http://www.forum18.org>
<http://www.gender-az.org>
<http://www.globalcorruptionreport.org>
<http://www.guardian.co.uk>
<http://www.hrw.org>
<http://www.ilga.europe.org>
<http://www.ilga.info>
<http://www.ind.homeoffice.gov.uk>
<http://www.iwpr.net>
<http://www.justice.gov.az>
<http://www.karabakh.net>
<http://www.kennisbanknationaliteitswetgeving.nl>
<http://www.nkr.am>
<http://www.nkrusa.org>
<http://www2.ohchr.org>

<http://www.ombudsman.gov.az>
<http://www.osce.org>
<http://www.reliefweb.int>
<http://www.rsf.org>
<http://www.state.gov>
<http://www.transparency.org>
<http://www.treaties.un.org>
<http://www.un.org>
<http://www.unhcr.ch>
<http://www.unicef.org>
<http://www.venice.coe.int>

II Lijst van gebruikte afkortingen

AZN	Azerbaijan New Manat (Azerbeidzjaanse valuta)
AFP	Agence France-Presse
AI	Amnesty International
AP	Associated Press
AVVN	Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
BBC	British Broadcasting Corporation
CIS	Commonwealth of Independent States
DPA	Democratic Party of Azerbaijan
ENP	European Neighbourhood Policy
EVRM	Europese Verdrag voor de bescherming van de rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
EU	Europese Unie
GOS	Gemenebest van Onafhankelijke Staten
GRECO	Group of States against Corruption of the Council of Europe
HRW	Human Rights Watch
ICG	International Crisis Group
ICRC	International Committee of the Red Cross
IHF	International Helsinki Federation for Human Rights
ILGA	International Gay and Lesbian Association
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
IPD	Institute of Peace and Democracy
IRFS	Institute for Reporter Freedom and Safety
IWPR	Institute for War and Peace Reporting
LGBT	Lesbisch, Gay, Bi-seksueel en Transgender
NAPS	National Automated Passport System
NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie
NTRC	National TV and Radio Council
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights

OSCE	Organisation for Security and Co-operation in Europe (OVSE)
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking en Europa
PPFA	Party Popular Front of Azerbaijan
RFE/RL	Radio Free Europe / Radio Liberty
RvE	Raad van Europa
RWB	Reporters Without Borders
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Fund
UVV	Unie van Veteranen (van Nagorny Karabach)
VN	Verenigde Naties
YAP	Yeni Azərbaycan Party

III Landkaart van Azerbeidzjan

IV Overzichtskaart van Nagorny Karabach, de bezette gebieden en de frontlijn

